

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra ústavního a evropského práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právo na život ve světle soudní judikatury

Předkládá: Mgr. Anna Richterová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Mgr. Anna RICHTEROVÁ**
Osobní číslo: **R19M0338P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Právo na život ve světle soudní judikatury**
Zadávající katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

Úvod

- Historický vývoj práva na život na území České republiky
- Právo na život v mezinárodních úmluvách
- Ústavně-právní zakotvení práva na život v České republice
- Jednotlivé aspekty práva na život ve světle soudní judikatury

Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ČAPEK, Jan. Evropská Úmluva o ochraně lidských práv: I. část – Úmluva [komentář s judikaturou]. Praha: Linde, 2010, 887 s. ISBN 978-80-7201-789-4.
- ČAPEK, Jan. Evropská úmluva o ochraně lidských práv: II. část – Protokoly. Praha: Linde, 2010, 187 s. Komentář s judikaturou. ISBN 978-807-2018-048.
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině: velký komentář*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Komentátor. ISBN 978-807-3801-403
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo: velký komentář*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4
- KÜHN, Zdeněk. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022. Komentátor. ISBN 978-80-7502-609-5
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0
- ZIMEK, Josef, Jan SVATOŇ a Josef ZIMEK. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka – právem na život)*. 8. aktualizované vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. ISBN 80-210-1140-8.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.**
Fakulta právnícká

Datum zadání diplomové práce: **28. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právo na život ve světle soudní judikatury“ vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, ze kterých jsem čerpala, způsobem vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2024

Anna Richterová

Anna Richterová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Zuzaně Vostré, Ph.D za cenné rady a čas, který mi věnovala.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický vývoj práva na život na území České republiky.....	4
1.1. Vývoj práva na život od roku 1918 do roku 1948.....	5
1.2. Vývoj práva na život od roku 1948 do roku 1960.....	7
1.3. Vývoj práva na život od roku 1960 do současnosti.....	10
2. Právo na život v mezinárodních úmluvách.....	13
2.1. Organizace spojených národů a její mezinárodní úmluvy	14
2.1.1. Charta OSN.....	14
2.1.2. Všeobecná deklarace lidských práv.....	15
2.1.3. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	16
2.2. Rada Evropy a její mezinárodní úmluvy o lidských právech.....	18
2.3. Evropská unie a její mezinárodní dokumenty o lidských právech ..	23
2.3.1. Listina základních práv Evropské unie.....	23
3. Ústavně-právní zakotvení práva na život v České republice	27
3.1. Právo na život v Ústavě České republiky	27
3.2. Právo na život v Listině základních práv a svobod	28
3.2.1. Stěžejní ustanovení Listiny základních práv a svobod týkající se práva na život	31
3.3. Zhodnocení právní úpravy práva na život v České republice.....	38
4. Jednotlivé aspekty práva na život ve světle soudní judikatury	40
4.1. Interrupce.....	40
4.1.1. Legislativní úprava interrupce v Polsku.....	43
4.1.1.1. Tysiac v. Polsko	46
4.1.1.2. P. a S. v. Polsko.....	47
4.1.1.3. R.R. v. Polsko.....	49
4.1.3. Legislativní úprava interrupcí v USA.....	49
4.1.3.1. Roe v. Wade	52
4.1.3.2. Dobbs v. Jackson Women's Health Organization.....	53
4.1.3. Legislativní úprava interrupcí v České republice.....	54
4.1.3.1. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci – Interrupce a právo na rodinný a soukromý život.....	56
4.1.3.2. Rozsudek Vrchního soudu v Praze – Ochrana osobnosti.....	57
4.2. Eutanazie	59

4.2.1. Legislativní úprava eutanazie v Belgii	64
3.2.1.1. Mortier v. Belgie.....	66
4.3.1. Legislativní úprava eutanazie (resp. asistované sebevraždy) ve Švýcarsku	68
4.3.1.1. Haas v. Švýcarsko	68
4.2.3. Legislativní úprava eutanazie v České republice	70
4.2.3.1. Nález ÚS - I. ÚS 1594/22 - Do Not Resuscitate“ („ne-resuscituj“)	71
Závěr.....	75
Cizojazyčné resumé.....	80
Použité zdroje a literatura	82

Seznam použitých zkratk

ČNR	Česká národní rada
EHS	Evropské hospodářské společenství
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EÚLP/Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
EUROATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
LZPS/Listina	Listina základních práv a svobod
Obč.Z	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSN	Organizace spojených národů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Tr.Z	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ÚS	Ústavní soud
USA	Spojené státy americké (United States of America)

Úvod

Stěžejním tématem této diplomové práce je „Právo na život ve světle soudní judikatury“. Tato problematika byla zvolena s ohledem na důležitost a aktuálnost daného tématu. Lidská práva jsou v dnešní demokratické společnosti klíčovým a nepostradatelným elementem právních řádů, a to právě v čele s právem na život, které je jak ve vnitrostátních pramenech, tak v nadnárodních pramenech zakotvováno na předních příčkách těchto dokumentů. Garantované právo lidské existence není pouze doktrinárním teoretickým pojmem, ale právě naopak, představuje komplexní systém, který se promítá do každodenního života každé osoby, neboť se zaobírá fyzickou existencí a integritou lidského bytí a problematik s tím spojených od narození až po smrt. Jednotlivá témata, pojící se s tímto širokým komplexem, mají významný přesah do oblastí filozofie, sociologie, morálky a etiky, která mnohdy budí vášně a rozpory napříč společnostmi. V rámci práce tak bude častokrát poukazováno na různé pohledy a přístupy k právu na život, respektive k jeho jednotlivým částem.

Diplomová práce bude rozčleněna do čtyř hlavních kapitol, přičemž v každé z nich bude přiblížena problematika práva na život z jisté perspektivy.

V první kapitole bude pozornost věnována historickému vývoji chápání lidského života v průběhu času. Pojetí lidského života a jeho hodnota se v průběhu světových dějin značně pozměnila, a je proměnlivá až do dnešní doby. Konkrétně bude pojednáno o historické právní úpravě dílčích částí práva na život, jako je: trest smrti, interrupce a eutanazie. Přestože institucionální úprava práva na život je stará jako lidstvo samo, pro účely této práce bude zohledněna pouze „novodobá“ historie, konkrétně tedy vývoj od roku 1918 do současnosti, a to v podmínkách České republiky.

Ve druhé kapitole bude nastíněn nadnárodní kontext, který je z hlediska práva na život zvláště důležitý. Velkou roli zde hrají mezinárodní organizace a úmluvy, jejichž expanze a hlavní rozmach nastaly po konci druhé světové války, a to zejména jako reflexe na události zneužívání a útlaku lidského života během válečných let. Pozornost bude věnována především mezinárodním organizacím a mezinárodním úmluvám, které mají význam pro Českou republiku, tzn. zejména

Organizaci spojených národů, Evropské unii, Radě Evropy a jejich mezinárodním úmluvám.

Třetí kapitola již bude zaměřena na vnitrostátní právní úpravu, především na úpravu ochrany lidského života na ústavní úrovni – tedy v rámci Listiny základních práv a svobod, přičemž podrobná pozornost bude věnována rozboru čl. 6 Listiny s odkazem na případnou související zákonnou a podzákonnou právní úpravu. Jednotlivé články reflektují obecný charakter práva na život v České republice a zabývají se stěžejními aspekty lidského života. V této kapitole budou představeny i základní otázky pojící se s právem na život, jako jsou např.: zda je člověk spíše objektem, či subjektem práva na život, kdy začíná a kdy končí lidský život, jaká je míra ochrany života před narozením a mnohé další.

Čtvrtá kapitola bude ústředním jádrem této práce, neboť právě zde bude zaměřena pozornost na specifické aspekty práva na život (konkrétně interrupci a eutanazii), a to jak z pohledu právní teorie, tak z hlediska aplikační praxe soudů. Pro komplexnější představu o daných tématech nebude rozbor omezen pouze na právní úpravu a judikaturu v České republice, ale zmíněny budou taktéž dílčí zahraniční úpravy, právě kvůli poukázání na rozmanitost a různost chápání jednotlivých aspektů práva na život v současném 21. století. Pochopitelně, opět kvůli omezenému rozsahu této práce, není možné rozebrat všechny přístupy, které se ve světě objevují, ale budou uvedeny alespoň příklady legislativních úprav a soudní praxe zemí, které jsou určitým signifikantním vzorkem specifického přístupu k danému tématu.

Z výše zmíněného vyplývá, že primárním cílem této diplomové práce bude charakterizovat základní pojetí práva na život v České republice, jakož i jeho jednotlivé části, a dále nabídnout porovnání legislativních úprav dílčích institutů (eutanazie či interrupce) se zahraniční právní úpravou a soudní praxí ve světě.

Společně s vybranými dílčími aspekty práva na život - tedy interrupcí a eutanazií - je nepopíratelně nutné si klást i globálnější otázky etické povahy, jako např.: je zachování lidského života ve společnosti 21. století vždy bezmeznou prioritou, a nebo je možné připustit, že v lidském životě může převážet kvalitativní horizont i na úkor zkrácení lidské existence?

Při zpracování diplomové práce bude pracováno s různorodými metodami přístupů k daným celkům. Klíčovým zdrojem teoretické části bude zejména čerpání z národní právní úpravy na ústavní úrovni (především tedy z Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod), a též z nejdůležitějších mezinárodních

dokumentů zakotvujících právo na život (jako např. ze Všeobecné deklarace lidských práv, z Listiny základních práv Evropské unie, nebo z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv). Samozřejmě bude i práce s knižní literaturou, odbornými články, časopisy a webovými stránkami, které nejlépe systematizují teoretické poznatky, a umožní dostatečné deskriptivní představení dílčích přístupů k právu na život. Vzhledem k tomu, že práce má nabídnout i nové pohledy a aktuální postoje k jednotlivým aspektům práva na život, bude v jejím závěru předestřena analýza judikturních případů, které do této práce prostřednictvím jednotlivých příběhů vyprojektují limity, úskalí, jakož i současné a moderní trendy v přístupu k lidskému životu. Judikurní příklady soudní praxe budou vybrány jak z prostředí soustavy obecných soudů České republiky, tak např. českého Ústavního soudu. Klíčovým elementem však samozřejmě zůstane judikatura Evropského soudu pro lidská práva, která propojuje témata práva na život, a to jak z hlediska národního, tak nadnárodního kontextu.

1. Historický vývoj práva na život na území České republiky

Právo na život představuje jedno ze základních lidských práv, které má mezi ostatními výsadní postavení, neboť zaručuje fyzickou existenci osoby, které jsou posléze přiznávána další práva a svobody. Hned na úvod je však třeba zdůraznit, že na lidský život nebylo vždy nahlíženo stejně, jako je tomu dnes. Ve skutečnosti ani v dnešní době není možné říci, že ohledně všech aspektů lidského života panuje jednotný názor. Právo na život a případné zásahy do něj jsou zásadními právními otázkami každého státu a přístupy jednotlivých právních řádů k tomuto tématu jsou bezesporu reflexí právní kultury jako takové. I v dnešní době tedy najdeme v rámci světa i Evropy různé koncepty pojetí tohoto základního lidského práva.¹

Ochrana existence lidského života je jednou z prvních otázek, jež lidstvo jako celek bylo nuceno řešit. Aspekt přežití je pochopitelně základním lidským instinktem každého jednotlivce, a potřeba zachování vlastního lidského života je tudíž přirozeným jevem od nepaměti. Velmi rychle se však lidský život a jeho význam staly předmětem zájmu společnosti jako celé entity. Přestože dnes je lidský život chápán jakožto nejzákladnější lidská hodnota, v minulosti tomu vždy tak nebylo. Zejména míra ochrany života se v průběhu času velmi proměňovala, a to v důsledku mnohých státoprávních i sociologických aspektů, jako jsou populační teorie, politické směry, náboženské vlivy a další. Tyto vlivy samozřejmě do jisté míry působí i v dnešní době, proto nelze o právu na život přemýšlet jakožto o principu, který kompletně dokončil svůj vývoj, ale naopak jako o živém mechanismu, který i v současnosti podléhá změnám.²

Vzhledem k rozsahu této diplomové práce není možné věnovat kvalitní rozsáhlejší pozornost každé historické etapě vývoje společnosti z pohledu daného tématu. Pro demonstraci zásadních změn však bude v alespoň v základních rysech naznačen vývoj tohoto práva od doby vzniku samostatného Československa.

Cílem této kapitoly je tedy nastínit koncepci práva na život od roku 1918 až do současné podoby.

---

¹ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 81-88 ISBN 978-80-7676-747-8

² PRÁVO NA ŽIVOT V KOMPARATIVNÍM POHLEDU. *Auditorium - občanská ukáзка*. Online. Dostupné z: http://www.auditorium.cz/pdf/Obcanska_ukazka.pdf, [cit. 2024-03-13]

1.1. Vývoj práva na život od roku 1918 do roku 1948

Po vzniku samostatné Československé republiky 28.10.1918 bylo zcela klíčové, aby v souvislosti s budováním nového státního celku nedošlo k situaci, kdy by nový stát existoval bez právního rámce. Tomuto scénáři měla zabránit tzv. Recepční norma, publikovaná pod číslem 11/1918 Sb. Vzhledem k politicko-historickým souvislostem a časové tísní vládnoucí ve společnosti nebyl tento právní předpis příliš obsáhlý (konkrétně obsahoval pouze 5 ustanovení), a proto není divu, že z hlediska úpravy institutu práva na život se přímo v něm nelze nic dočíst.³ Podstatnou informací je však proklamace, že nový Československý stát přebírá právní řád z již zaniklého Rakouska-Uherska, tudíž i normy týkající se této lidskoprávní oblasti. Tímto krokem byla zajištěna právní kontinuita a jistota obyvatel státu ohledně společenské stability a právního rámce.⁴

Stěžejním právním dokumentem tohoto období na ústavní úrovni byla až Ústava z roku 1920. Ústavní zákon z tohoto období zaručoval pro všechny obyvatele Československa úplnou ochranu života, přičemž zásahy do tohoto práva byly možné pouze tehdy, pokud tak stanovila mezinárodní smlouva. Ochrana lidského života byla přiznána všem bez rozdílu pohlaví, rasy, národnosti a obdobných antidiskriminačních kritérií. Aby právo na život nebylo pouhým všeobecným principem a deklarací, byť na úrovni ústavy, je zřejmé, že musely existovat další právní předpisy, které tento princip dále rozpracovaly a konkretizovaly.⁵

Realizace ochrany práva na život pak byla zajišťována prostřednictvím předpisů z jednotlivých právních odvětví. Mezi nejpodstatnější odvětví práva v tomto smyslu je pochopitelně řazeno právo trestní, které vymezuje objekty, jež je třeba chránit, a v případě zásahu do těchto chráněných objektů toto porušení stíhat a trestat dle zákonem stanovených podmínek. Jedním z významných právních předpisů, který byl recipován do československého právního řádu, byl i zákon č. 117/1852, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, který mimo jiné

---

³ ASPI - WOLTERS KLUWER. *Zákon č. 11/1918 Sb. O zřízení samostatného státu československého.* Online. 2015. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/797/1/2/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho>. [cit. 2024-02-13]

⁴ GALANDAUER, Jan. *Vznik československé republiky 1918.* Praha: Svoboda, 1988. str. 23 a násl., ISBN 25-045-88

⁵ MASARYKOVA UNIVERZITA - PRÁVNICKÁ FAKULTA. *Ústavní listina Československé republiky, uvozená zákonem ze dne 29. února 1920, z. č. 121/1920 Sb.* Online. 2015. Dostupné z: <http://czecon.law.muni.cz/dokumenty/31526> [cit. 2024-03-13]

pojedaával o trestných činech vraždy a zabití, a to konkrétně ve svém § 134.⁶ V následujících paragrafech pak trestní zákoník kategorizoval a systematizoval jednotlivé druhy vražd, jako je např. vražda úkladná, vražda tzv. potměšilým způsobem, vražda loupežná, vražda nájemná, vražda prostá a další.⁷

Právě jako vražda prostá byly kvalifikovány i situace, které by dnes bylo možné obsahově zahrnout pod pojem eutanazie (ač český právní řád tento institut nezná). Jinými slovy-institut usmrcení jiné osoby z humanitárních důvodů nebyl v této době nikterak reflektován. V rámci rekodifikací trestního práva ve 20. letech 20. století se objevil záměr vyčlenit zvláštní skutkovou podstatu pro případy usmrcení osoby z milosrdenství – tedy případy, kdy k usmrcení došlo za účelem zmírnění útrap a bolestí spojených s jistou blížíící se smrtí. V rámci příprav této rekodifikace bylo předpokládáno, že ve výše nastíněných případech by ukládané tresty byly mírnější, nebo by dokonce došlo k jejich upuštění. Avšak k přijetí této novelizace trestního zákona nikdy nedošlo. Obdobně tomu bylo i v roce 1937, kdy byla připravena novela trestního zákona, kde měla být rozpracována stejná koncepce a to hned do dvou skutkových podstat. První privilegovanou skutkovou podstatu představovalo tzv. usmrcení na žádost, které by bylo realizováno na základě významného rozrušení, jemuž by předcházela vážná a svobodná výzva osoby, jež měla být usmrcena. Druhý případ pak měla představovat situace, kdy usmrcení bylo podmíněno soucitem s druhou osobou, která evidentně procházela útrapami, a o usmrcení žádala. Jak již bylo naznačeno, ani tento právní předpis v důsledku sociálně-politické situace (nástupu nacistického režimu) nebyl přijat.⁸

Současně byla v tomto zákoně řešena i problematika umělého přerušení těhotenství, kdy za trestné bylo považované tzv. vyhnání vlastního nebo cizího plodu ze života (proti vůli matky). Umělé přerušení těhotenství bylo možné v zásadě jenom ve velmi výjimečných případech, kdy by nepřistoupení k takovému kroku vedlo k významnému ohrožení ženy na jejím životě. Ve všech ostatních situacích byla žena za interrupci či pokusu o ni trestána. V případě pokusu jí hrozil trest odnětí svobody v hranicích trestní sazby mezi 6-ti měsíci až 1 rokem. V momentech, kdy došlo k dokonání činu, pak hrozil ženě trest odnětí svobody

---

⁶ § 134, zákona č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

⁷ §134 a násl. zákona č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

⁸ POPOVIČOVÁ, Darina. *Právní úprava ochrany lidského života v historii samostatného Československa.*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie, Online. Dostupnéz: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/popovicova_darina.pdf [cit. 2024-02-15], str. 4-7

mezi 1- 5 lety, přičemž samotná sankce nehrozila pouze ženě, ale rovněž i vykonavateli potratu, případně otci, který se na takovémto činu podílel.⁹

Z hlediska trestů je v souvislosti s principem práva na život pochopitelně nutné poukázat na existenci trestu smrti, který na našem území formálně přetrvával až do roku 1990. Trest smrti byl dle tohoto zákona vykonáván pouze jediným přípustným způsobem, a to formou oběšení. Snaha o odstranění nebo alespoň zmírnění trestů byla v tomto období hned dvakrát, a to v roce 1926 a 1937, kdy byly předloženy návrhy dvou novelizací. První z nich navrhovala trest smrti zcela odstranit. Druhá z těchto novelizací navrhovala ukládat trest smrti pouze za nejzávažnější zločiny, a přistupovat k tomuto druhu trestu opravdu jako prostředku ultima ratio (zejména s ohledem na řadu justičních omylů a nemožnosti takového omylu jakkoli napravit). Ani v jednom případě však novely nevezly v platnost.¹⁰

1.2. Vývoj práva na život od roku 1948 do roku 1960

V souvislosti se změnou politického režimu v roce 1948, a současného přijetí nové Ústavy došlo v řadě právních předpisů k významným novelizacím. Samotná Ústava 9. května neobsahovala konkrétní vyjádření týkající se práva na život. Ochrana byla tudíž formálně dovozována na základě principů platných z dob první československé ústavy – tedy Ústavy z roku 1920. V širším slova smyslu je možné právo na ochranu života nalézt skryté pod ustanovením zaručujícím právo na osobní svobodu.

Významným milníkem tohoto období byla tzv. právníková dvouletka (probíhající v letech 1948-1950), jež představovala velice zásadní rekonstrukci napříč celým právním řádem. Cílem této rozsáhlé rekonstrukce byla změna právních předpisů takovým způsobem, aby jejich obsah odpovídal politickému režimu oné doby. Tato významná proměna právního řádu měla reflexi do všech oblastí společnosti – ochrany práva na život nevyjímaje.¹¹

Přes opakované snahy o rekonstrukci trestněprávní úpravy – tedy trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích, platil tento předpis až do roku 1950, kdy byl nahrazen tzv. trestním zákonem č. 86/1950 Sb. Až v 50. letech 20. století

⁹ § 147 a násl., zákona č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

¹⁰ FENYK, Jaroslav. *Návrh trestního zákona České republiky, příčiny a důsledky jeho nepřijetí: odlišný vývoj a osud projektů trestních zákonů od vzniku samostatného Československa*. Trestní právo. Praha: Lexis Nexis CZ, 2006, Roč.11, č. 6, str. 4-17, ISSN 1211-2860

¹¹ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právníkové sešity. str.7, ISBN 80-210-1140-8

se tímto právním předpisem podařilo odstranit dualismus, přetrvávající z dob rakousko-uherské monarchie. Trestné činy týkající se lidského života se v této právní úpravě nacházely v hlavě šesté, kde bylo opět možné najít trestný čin zabití i vraždy. Současně je možné v § 226 najít i trestný čin účasti na sebevraždě, který stanovuje za trestné jednání takové, kde jedna osoba pohne či napomůže druhé osobě k sebeusmrcení.¹²

Problematika eutanazie nebyla v rámci tohoto zákona nijak speciálně řešena, a případy, které naplňovaly obsahově tento skutek, byly kvalifikovány dle konkrétních skutkových okolností buď jako vražda, nebo účast na sebevraždě.

Ani v tomto zákoně naopak nechybí institut ochrany nenarozeného plodu. Rozdílem oproti předchozí právní úpravě je však specifický subjekt trestného činu, neboť stíhaná za trestný čin umělého přerušení těhotenství může být pouze sama matka. Právní úprava reflektovala a legalizovala interrupce v případě závažných lékařských indikací, kdy by pokračování v těhotenství bylo spojováno s neúměrným zdravotním rizikem. V roce 1957 došlo v tomto směru k přelomovému okamžiku, kdy byl přijat samostatný zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, který poprvé legalizoval potraty, vedle důvodů čistě zdravotních, i co do důvodů sociálních. Možnost umělého přerušení těhotenství i v tomto případě však nebyla zcela bezmezná, neboť důvody, pro které bylo možné k interrupci přistoupit, byly vymezeny zákonem, a v každém jednotlivém případě podrobeny přezkumu prostřednictvím zvláštních orgánů; tzv. interrupčních komisí.¹³ Mezi základní podmínky přípustnosti zákroku se řadil svobodný souhlas ženy se zákrokem, existence jednoho ze zákonných důvodů k umělému přerušení těhotenství, souhlasné stanovisko interrupční komise, a rovněž maximální přípustná délka trvání těhotenství, jež činila maximálně 3 měsíce od začátku těhotenství.¹⁴ Samotný institut interrupčních komisí se v průběhu času ukázal jako kontraproduktivní a nefunkční. Dlouhodobým cílem mělo být výchovné působení na ženy s důrazem na poučení o preventivních metodách zabraňujících početí. Konkrétní proces, který ženy musely před komisí podstoupit, byl však často dosti traumatizující, zdoluhavý, a rozhodně nevedl ke kýženým výsledkům, tedy snížení množství žádostí o interrupce. Už pouhý fakt toho, že proces trval nepřiměřeně dlouho, bránil tomu, aby ženy v brzkém stádiu těhotenství mohly podstoupit tzv.

---

¹² §226, zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

¹³ KARHAN, J., KOVÁŘ, P., *Stav a vývoj zákonodárství umělého přerušení těhotenství ve světě a u nás*, Online, 2018, dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view>, [cit. 2024-02-15]

¹⁴ §2 a §3 zákona č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství

miniinterrupci, která s ohledem na rozsah zákroku byla mnohem vhodnější a méně invazivní variantou pro jejich zdraví a tělo než klasická interrupce. Než však proces vyhodnocování komise dospěl ke svému závěru (nutno podotknout, že ve více než 90% byla interrupce povolena), byly ženy už v natolik pokročilém stádiu těhotenství, že méně invazivní miniinterrupci nebylo možné provést.¹⁵

Zajímavým faktem při studiu tohoto právního předpisu byl bezpochyby celkový charakter zákona, který jasně reflektoval politické okolnosti, za kterých byl přijat. Příkladem může být zakotvení zvláštního trestného činu „vraždy na ústavním činiteli“, jež podléhala vyšší trestní sazbě než např. prostá vražda. Z tohoto ukazatele je patrné, že vražda vysoce společensky postaveného člověka byla považována za vážnější provinění než vražda „běžného“ člověka.¹⁶

I v tomto období byl kromě trestů známých z dnešní doby (například trest odnětí svobody, peněžitý trest atd.), používán i trest smrti. Význam absolutního trestu bylo možné dovodit i z toho, že byl řazen mezi tzv. tresty hlavní. Z hlediska způsobu výkonu tohoto trestu navazoval trestní zákon na předchozí úpravu s určitými modifikacemi. Za standardní provedení trestu bylo i nadále pokládáno oběšení, avšak v případě vyhlášení stavu ohrožení bylo možné vykonat trest smrti i zastřelením. Samotný zákon pak zakazoval uložit trest smrti ženě, která čekala dítě.¹⁷

Jak již bylo v úvodu této podkapitoly zmíněno, pro období 50. let je typické velké propojení s politickým režimem, který neváhal využívat nástroje trestního práva jako formu výchovných prostředků, a to i z důvodů čistě politických. Proto není překvapující, že bohužel i trest smrti byl v této době značně využívaným nástrojem k trestání politických deliktů.¹⁸

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. představuje velmi temné a náročné období naší historie, které bylo doprovázeno řadou případů zneužití práva a prohřešků vůči právu na život¹⁹.

---

¹⁵ KARHAN, J., KOVÁŘ, P., *Stav a vývoj zákonodárství umělého přerušení těhotenství ve světě a u nás*, Online, 2018, dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view>, [cit. 2024-02-15]

¹⁶ §29, zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

¹⁷ ZACHAR, A. *Historický vývoj trestnoprávní úpravy vražd od prvopočiatkov po prijatie zákona č. 140/1961 Zb.*, Trestní právo 1/2007, str. 19-25

¹⁸ FENYK, Jaroslav. *Návrh trestního zákona České republiky, příčiny a důsledky jeho nepřijetí: odlišný vývoj a osud projektů trestních zákonů od vzniku samostatného Československa*. Trestní právo. Praha: LexisNexis CZ, 2006, Roč.11, č. 6, , str. 4-17, ISSN 1211-2860

¹⁹ Tamtéž, str. 9

1.3. Vývoj práva na život od roku 1960 do současnosti

Socialistická Ústava z roku 1960 právo na život explicitně rovněž neřešila. Obsahově však bylo možné jistou ochranu podřadit pod „nedotknutelnost osoby“, která byla v rámci této ústavy zaručena. V návaznosti na Ústavu byla právě nedotknutelnost osoby chráněna na základě občanskoprávní generální klausule zakotvené v rámci § 11 zákona č. 40/1964 Sb., který pojednával o tom, že každý jednotlivec má právo na ochranu osobnosti, pod níž se řadí zejména ochrana života a zdraví.²⁰

Trestní zákon přijatý v rámci právníkové dvouletky byl platný a účinný pouhých 11 let, tedy do okamžiku přijetí zákona č. 140/1961 Sb., jenž platil na našem území až do roku 2009.²¹

Ačkoli byl tento zákon považován za poměrně moderní, stále si zachovával některé instituty a prostředky z předchozího období. Jedním z těchto prostředků bylo i zachování absolutního trestu – trestu smrti. V 70. letech došlo k novele tohoto zákoníku, která vyčlenila tzv. zvláštní kategorii mimořádných trestů. Za nejzávažnější trestné činy (např. trestný čin vraždy) ukládala sazbu - trestu odnětí svobody v mezích od 14 až do 25 let, či alternativní možnost uložení trestu smrti. Tento krok měl za následek snížení frekvence ukládání absolutních trestů. S definitivní platností byl však trest smrti na našem území zrušen až novelou trestního zákona č. 175/1990 Sb. K poslední vykonané popravě na českém území došlo v roce 1989 v Praze, kdy odsouzeným byl Štefan Svitek za čtyřnásobnou vraždu.²²

Z hlediska problematiky umělého přerušení těhotenství došlo v roce 1986 k přijetí novely Zákona o umělém přerušení těhotenství, které znamenalo ve své podstatě další významný liberalizační krok. Nová právní úprava totiž poprvé zakotvila možnost umělého přerušení těhotenství pouze na základě svobodné úvahy ženy. Tato změna šla ruku v ruce s logickým krokem odstranění interrupčních komisí, které již v tento moment byly nadbytečné. Vedle interrupce na žádost ženy stále existovala interrupce tzv. lékařská – tedy případy, kdy přerušení těhotenství bylo nutné ze zdravotních důvodů. Až v roce 1992 byla zakotvena interrupce

---

²⁰ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právníkové sešity. str.7-8, ISBN 80-210-1140-8

²¹ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon

²² LIDSKÁ PRÁVA. *Historie trestu smrti* [online]. 2018. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/trest-smrti/clanky/historie-trestu-smrti-v-ceskych-zemich>, [cit. 2023-10-14]

v takové podobě, v jaké ji v podstatě známe dnes – tedy možnost umělého přerušení těhotenství na základě svobodné vůle ženy (ať již z důvodů zdravotních, sociálních, ekonomických...). Samozřejmostí je však podmínka dodržení zákonných časových limitů, do kdy je možné lékařský zákrok provést. V témže roce byl institut umělého přerušení těhotenství na žádost ženy zaveden jakožto placená služba, s výjimkou interrupcí z lékařských důvodů, neboť tyto zákroky jsou kryté v rámci veřejného zdravotního pojištění.²³

Trestněprávní úprava z roku 1960 (zákona č. 140/1960 Sb.), jakož i současná účinná právní úprava trestního zákoníku, tedy zákona č. 40/ 2009 Sb., nikterak specificky nevymezuje podstatu eutanazie, a v tomto ohledu obsahově přebírá právní úpravu z předchozího období. Je však nutné podotknout, že právě eutanazie je jedním z velmi diskutovaných témat současnosti. To, že doposud nedošlo k významné změně v rámci této problematiky, nikterak neubírá danému tématu na jeho aktuálnosti. Důkazem mohou být i předložené návrhy na změnu chápání tohoto institutu, např. v letech 2005-2006, kdy měla být v českém právním řádu zakotvena nová skutková podstata – tzv. usmrcení na žádost, přičemž za tento trestný čin hrozila maximální trestní sazba do 6-ti let.²⁴ Tento legislativní návrh však nebyl schválen ze strany Senátu. Odmítnuty byly i pozdější návrhy zákonů na zavedení tzv. důstojné smrti z let 2008, 2016 či návrhu zákona o eutanazii a asistované sebevraždě 2020. Hlavním problémem, proč doposud není institut legální eutanazie v právním řádu více rozebrán, a to i přes jeho aktuálnost, je zejména specifický, a až příliš subjektivní charakter v posuzování kritérií, která musí být splněna. Je nepochybné, že pokud by politická vůle dospěla vůbec k názoru, že je vhodné eutanazii právně zakotvit, musely by být nastaveny (tak, jako je tomu v jiných zemích, kde je tento institut zlegalizován) velmi striktní podmínky k její aplikaci. Mezi tyto podmínky je možné řadit posouzení úrovně fyzického a psychického utrpení dotyčné osoby, svobodný souhlas usmrcované osoby, psychický stav, a mnohé další. Kdo, a jakým způsobem by měl být oprávněn rozhodovat a nést případnou odpovědnost za naplnění těchto kritérií, bylo jedním ze stěžejních problémů, pro které byl předmětný návrh odmítnut. Jako dalším

---

²³ POPOVIČOVÁ, Darina. *Právní úprava ochrany lidského života v historii samostatného Československa.*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie, Online. Dostupné: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/popovicova_darina.pdf [cit. 2024-02-15], str. 9-11

²⁴ VANTUCH, Pavel. *Návrh novely trestního zákona.* Online. 2007. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-16021900-navrh-noveho-trestniho-zakoniku>. [cit. 2024-02-22]

sporným bodem se ukázala i otázka nastavení trestní sazby, která byla koncipována od beztrestnosti osoby až do maximální výše trestu odnětí svobody 6-ti let, což je vzhledem k sazbám vraždy nebo účasti na sebevraždě, kam je v současné době subsumována tato problematika, až diametrální rozdíl.²⁵ Výše zmíněné důvody představují překážky, kvůli kterým legislativní návrhy směřující k zavedení eutanazie v České republice zůstávají prozatím neúspěšné.²⁶

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že právo na život, jakožto základní lidská hodnota společnosti, prošla velmi významnou genezí, která rozhodně není ukončená. Právo na život v sobě zahrnuje celé spektrum dílčích institutů a problematik, přičemž každý z nich byl v průběhu let podroben změnám, a to zejména v souvislosti se sociálně politickým nastavením v daném státě, a bude bezesporu zajímavé sledovat jeho další vývoj v budoucích letech.

---

²⁵ POPOVIČOVÁ, Darina. *Právní úprava ochrany lidského života v historii samostatného Československa.*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie, Online. Dostupnéz: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/popovicova_darina.pdf [cit. 2024-02-15], str. 12

²⁶ VANTUCH, Pavel. *Návrh novely trestního zákona.* Online. 2007. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-16021900-navrh-noveho-trestniho-zakoniku>. [cit. 2024-02-22]

2. Právo na život v mezinárodních úmluvách

Jak již bylo výše naznačeno, právo na život představuje nejzákladnější, a zároveň nejvýznamnější hodnotu lidské společnosti. Právě díky svému charakteru a významu je řešeno na všech právních úrovních, tedy mezinárodní úrovně nevyjímaje. Jednotlivé země si otázku legislativní úpravy života řeší samostatně, avšak mnohdy jsou současně vázány mezinárodními úmluvami, které stanovují jisté minimální limity, jež jsou státy povinny dodržovat, pokud jsou stranou dané mezinárodní úmluvy.²⁷

Při hodnocení a rozboru textu těchto mezinárodních aktů nelze mít za to, že všechny mezinárodní úmluvy o lidských právech mají stejné účinky. Garance práv zakotvených v rámci těchto mezinárodních paktů jsou velmi různorodé. Jednotlivé účinky lze posuzovat dle různých kritérií, jako je např. závaznost textu (právní povaha), možnost individuální ochrany jedince v případě porušení (podání žaloby), či možnost, nebo nemožnost udělení sankce za případné porušení. Rovněž je nutné vnímat, že většina mezinárodních úmluv dovoluje učinění tzv. výhrad, tedy možnost neřídit se určitými ustanoveními dané úmluvy, což v důsledku znamená, že závazné znění konečného textu může být pro každý stát v rámci daného společenství mírně odlišné.²⁸

Počet nadnárodních dokumentů, které se více nebo méně věnují tématu lidského života, je tak obrovský, že je nelze v této práci plně obsáhnout. Nicméně pro nastínění nadnárodního kontextu je nutné na tomto místě zmínit alespoň některé z nich, a to zejména ty, které mají další konsekvence pro Českou republiku. Publikace mezinárodních úmluv je neodmyslitelně spjata s činností mezinárodních organizací. Proto bude v následující kapitole zaměřena pozornost zejména na mezinárodní organizace OSN, Radu Evropy a Evropskou unii, a s nimi spojené mezinárodní úmluvy.²⁹

---

²⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Str. 175-181, ISBN 978-80-7380-261-5

²⁸ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. Edice učebnic Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně., str. 110-115, ISBN 80-210-1485-7

²⁹ BENEŠ, Roman. *Systém ochrany lidských práv na základě Paktů z roku 1966*. E-polis.cz [online]. 2005, Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/pravo/54-system-ochrany-lidskych-prav-na-zakladepaktu-z-roku-1966.html>, [cit. 2014-03-25]

2.1. Organizace spojených národů a její mezinárodní úmluvy

Organizace spojených národů je bezesporu nejvýznamnější mezinárodní organizací na světě. Svými cíli a činností navázala na Společnost národů, vzniklou po první světové válce v roce 1919. V obou zmíněných případech vzniklé mezinárodní organizace představují reakci na naprostou dehonestaci lidských práv a základních svobod, ke které docházelo v době světových válek. V důsledku válečného stavu a s válkou spojených útrap již v průběhu válečných let vyvstaly snahy na mezinárodní úrovni chránit ty nejzákladnější lidské hodnoty (život, zdraví, důstojnost,...), které ve svém výsledku daly za vznik zmíněným dvěma organizacím.³⁰

Potřeba vytvořit stabilní a funkční organizaci, která bude zajišťovat světový mír a zaručovat jistý standart úrovně lidských práv vedla v roce 1945 k formování Organizace spojených národů ve své moderní podobě. Prvotní mezinárodní konference v San Francisku se v roce 1946 účastnilo 50 států, které daly myšlenku světového míru základní formu. K dnešnímu dni patří do této mezinárodní organizace 193 členských států a mezi základní cíle, vytyčené touto organizací, patří zejména udržování světového míru a vzájemná podpora členských států v nejrůznějších společenských oblastech.³¹

2.1.1. Charta OSN

Za ústřední právní dokument Organizace spojených národů je považována tzv. Charta OSN, která již ve své preambuli zakotvuje cíle, jako jsou mezinárodní bezpečnost, sociální, ekonomický a hospodářský blahobyt, ale i kladení důrazu na dodržování vysoké úrovně ochrany lidských práv a lidské důstojnosti. Tato multilaterální úmluva je členěna celkem na 19 kapitol, které obsahují nejen základní ideové zásady, principy a deklarace, ale i postavení orgánů OSN nebo postupy a nástroje, jichž má být použito v případě ohrožení mírového stavu.³²

---

³⁰ OSN-UNIC PRAHA | INFORMAČNÍ CENTRUM OSN. *O Spojených národech*. Online. Dostupné z: <https://osn.cz/>. [cit. 2024-03-13]

³¹ KOHNOVÁ, Jana., *Člověk a lidská práva- dokumenty OSN k lidským právům*, Praha: nakladatelství Socialistické akademie 1969. str. 79-82

³² POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část. 5. vyd.* Praha: C.H.Beck, 2006., str. 92-96, ISBN 978-80-7400-398-1

Ochranu lidského života v tomto dokumentu je třeba vnímat spíše v širším kontextu, neboť charta OSN je mezinárodní dokument, který se vyznačuje značnou obecností. I přesto je však význam této mezinárodní úmluvy nesporný, neboť jako první dokument na mezinárodní úrovni dává do paralely myšlenku, že pouze při zachování míru mohou být na dostatečné úrovni garantována lidská práva, lidského života nevyjímaje. Válečný stav představuje narušení rovnováhy a zásah do lidskosti, při kterém nelze plně dostát závazku na zachování vysoké kvality lidských práv. Přestože Chartu OSN je možné považovat v podstatě za ústřední dokument dané mezinárodní organizace, jedná se o dokument deklarační. Z tohoto důvodu bylo z hlediska poskytnutí efektivního způsobu ochrany jednotlivým lidským právům nezbytné přijmout další úmluvy, jež ve svém obsahu zakotvují konkrétní mechanismy faktické ochrany.³³

2.1.2. Všeobecná deklarace lidských práv

Jeden z dalších stěžejních mezinárodních dokumentů představuje Všeobecná deklarace lidských práv. Tento akt byl vytvořen Komisí OSN pro lidská práva v rámci rezoluce OSN a nemá tak závazný charakter. Základní myšlenkou bylo v prvním kroku přijmout jakýsi rámcový katalog lidských práv, který bude mít zejména doporučující povahu. Z hlediska svého obsahu však přináší již konkrétní výčet lidských práv, která je nutno chránit jak ze strany států, tak na mezinárodním poli. Ve svém čl. 3 např. stanovuje, že každý člověk má právo na ochranu svého života, svobody a osobní bezpečnosti.³⁴ Doporučující charakter tohoto dokumentu měl za následek přijetí dalších mezinárodních smluv, jako jsou Mezinárodní pakt o občanských a politických právech nebo Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které již zavazují své signatáře ke konkrétním krokům.

Přestože se formálně jedná o nezávazný právní dokument, představuje Všeobecná deklarace lidských práv základní stavební pilíř v podstatě pro všechny lidskoprávní úmluvy až do dnešní doby.³⁵

---

³³ UNITED NATIONS - INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Charta OSN*. Online. 2009. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/charta-osn/>. [cit. 2024-02-16]

³⁴ Čl. 3, *Všeobecná deklarace lidských práv*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>. [cit. 2024-02-17]

³⁵ AMNESTY INTERNATIONAL. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum/vseobecna-deklarace-lidskych-prav> [cit. 2023-10-20]

2.1.3. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Předmětná mezinárodní úmluva byla přijata v roce 1966 a představuje závazný právní akt. Jak již bylo výše zmíněno, je tato úmluva do značné míry inspirována zmíněnými dvěma dokumenty, tedy jak Chartou OSN, tak Všeobecnou deklarací základních lidských práv a svobod. Rozdíl od předchozích dvou případů je však patrný na první pohled, neboť obsahově se jedná o podstatně rozsáhlejší a věcně konkrétnější právní úpravu.³⁶

Již v článku 2 je stanovena povinnost států, které se dobrovolně staly stranou úmluvy k respektování a zajištění lidských práv zakotvených v samotné smlouvě pro každého jedince, jež spadá pod jurisdikci členského státu úmluvy. Nejedná se tedy poprvé o pouhou deklaraci principů, které by měly být dodržovány, ale vedle výčtu samotných lidských práv jsou zde zakotveny i mechanismy ochrany a postupy, jakých má být použito v případě, že do některého z lidských práv či svobod bude zasaženo. Tuto ochranu představuje, mimo jiné, i povinnost států být aktivním tvůrcem předpisů na vnitrostátní úrovni, tedy upravit problematiku lidských práv v rámci své vlastní legislativy. Od členských států se vyžaduje nejen role pouhého pasivního ochránce, nýbrž i role aktivního iniciátora, který vymezí jasné hranice dovoleného a zakázaného jednání. Státy mají za úkol realizovat přijaté mezinárodní závazky s ohledem na své vlastní materiální možnosti a schopnosti. I přestože se členské státy zavázaly k cíli soustavně zajišťovat zlepšování ochrany lidských práv napříč všemi společenskými oblastmi, je pochopitelné, že tento proces může být postupný, a ne všechny státy budou přijímat opatření stejně rychle a ve stejném rozsahu. Za podstatnější je považován vážně míněný závazek států reálně a aktivně usilovat o zaručení vysoké úrovně ochrany lidských práv.³⁷

Konkrétní ustanovení týkající se práva na život je obsaženo zejména v čl. 6, kde je stanoveno, že lidský život je chráněn u každé lidské bytosti, a zároveň nesmí dojít ke svévolnému zbavení tohoto života.³⁸ Za svévolné zbavení života však nelze v tomto smyslu pokládat existenci trestu smrti. Hned ve druhém bodě tohoto

---

³⁶ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 5.*, dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy právnické učebnice. str. 95 a násl. ISBN 80-717-9536-4

³⁷ Čl. 2, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

³⁸ Čl. 6, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

článku je možné se dočíst, že trest smrti může být vykonán, pokud to umožňuje právní řád daného smluvního státu. Zároveň je však na státy apelováno, aby tento druh trestu byl ukládán jen u nejzávažnějších trestných činů, a bylo s ním nakládáno s náležitou obezřetností. Současně je možné využít institutů milosti nebo amnestie pro pachatele. Samotná Úmluva stanovuje limit ve výkonu trestu smrti v tom, že zakazuje uložení tohoto druhu trestu pro osoby mladší 18-ti let – tedy pro kategorii dětí a mladistvých a též pro těhotné ženy. Úmluva vzhledem k historickým událostem nezapomíná upravit ani případ genocidy, kdy stanovuje, že i přes zbavení života, které svým charakterem a závažností představuje genocidu, nedovoluje státům odchýlit se od závazků, ke kterým se zavázaly při přistoupení k danému paktu.³⁹ Význam článku 6 této Úmluvy je patrný zejména s ohledem na společný výklad se čl. 4, který pojednává o mimořádných situacích, které mohou nastat (jako je např. vyhlášení válečného stavu, ohrožení národa a mnohé další). Tento článek umožňuje jakési rozvolnění povinnosti států dodržovat striktně veškeré povinnosti, ke kterým se země zavázaly, jestliže se ocitnou v oné úředně ověřené a oficiálně vyhlášené situaci. V těchto chvílích je státům dovoleno přijmout adekvátní opatření zmírňující jejich závazky z mezinárodní smlouvy, které znamenají zejména to, že v mimořádné situaci se státy striktně nemusí řídit veškerými články Úmluvy. Avšak ani toto pravidlo není bezmezné, neboť toto rozvolnění nesmí být porušením taxativně vymezených článků, mimo jiné, i článku 6 – týkajícího se práva na život. Tímto je podtrhnuta důležitost a hodnota požadavku na ochranu lidského života.⁴⁰

Jak již bylo zmíněno, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech zakotvuje i mechanismy ochrany. Jedním z prostředků ochrany vytvořených na základě Úmluvy je zřízení speciálního Výboru pro lidská práva, jehož činnost má spočívat především v dohledu nad dodržováním závazků, ke kterým se státy zavázaly na základě paktu. Je však nutné konstatovat, že se jedná o orgán, který nedisponuje příliš rozsáhlými výkonnými pravomocemi, ale spíše se profiluje jako orgán informační nebo poradní. Fungování Výboru pro lidská práva upravuje především tzv. Opční protokol, který představuje dodatkový protokol k samotnému

---

³⁹ KUNZ, Otto *Výklad Mezinárodního paktu o lidských a politických právech z roku 1978 – Více zde:* <https://vrcha.webnode.cz/news/nejen-k-dobovemu-vykladu-paktu-o-obcanskych-a-lidskych-pravech-v-souvislosti-s-emigraci-csl-obcanu/>. Online. 2023. Dostupné z: <https://vrcha.webnode.cz/news/nejen-k-dobovemu-vykladu-paktu-o-obcanskych-a-lidskych-pravech-v-souvislosti-s-emigraci-csl-obcanu/>. [cit. 2024-03-13]

⁴⁰ Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. 2016. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2006/MVZ163/um/1423828/obsah_8._hodiny.pdf, [cit. 2023-10-18]

paktu. Na základě Opčního protokolu je každý ze signatářů Mezinárodního paktu občanských a politických práv oprávněn namítat porušení určitého ustanovení jiným smluvním státem a požadovat, aby byl tento nežádoucí stav přezkoumán a prošetřen právě ze strany výboru pro lidská práva.⁴¹

Z hlediska pohledu práva na život je pak velmi podstatným i tzv. Druhý opční protokol, který se věnuje trestu smrti. Tento dokument byl přijat Valným shromážděním OSN v roce 1989 a je v něm obsažen požadavek zákazu trestu smrti. Jedinou výjimku připouští pak v případech válečného stavu, kdy na základě pravomocného rozsudku je možné uložit absolutní trest za nejtěžší válečné zločiny.⁴²

2.2. Rada Evropy a její mezinárodní úmluvy o lidských právech

Obdobně, jako tomu bylo ve světě, i na úrovni evropského kontinentu se po druhé světové válce v důsledku reakcí na válečný stav začaly konstruovat mezinárodní organizace zaměřující se na lidská práva. Mezi nejdůležitější představitele je možné řadit právě Radu Evropy, vzniklou v roce 1949 na základě Londýnské dohody. Tato organizace sdružuje státy za účelem vzájemné podpory zachování demokratických zřízení a podpory vysokého standardu lidských práv. Jednotlivé státy se zavázaly v rámci organizace řešit stěžejní problémy současného evropského prostoru, kterými jsou např. oblast kybernetické bezpečnosti, organizovaný zločin, korupce, terorismus a další.⁴³ Momentálně je tato nadnárodní organizace tvořena 47 základními členskými státy a několika státy se zvláštním statusovým postavením. Česká republika se stala součástí daného celku v roce 1993. Předmětem této práce není zabývat se vnitřní strukturou jednotlivých orgánů, nicméně pro potřeby dalšího výkladu není možné nezmínit jeden z orgánů, který je skloňován s Radou Evropy nejčastěji, a to je Evropský soud pro lidská práva (ESLP). Tento soudní orgán byl vytvořen v souvislosti s přijetím jednoho z nejdůležitějších aktů této organizace – a to sice Evropské úmluvy o ochraně

---

⁴¹ VOŘÍŠEK, Václav. *Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ*. Právní rozhledy. 1995, č. 4. str. 158-162, ISSN: 1210-6410.

⁴² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 100/2004 m. s. o Druhém opčním protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech týkající se zrušení trestu smrti. Dostupné z : <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sezn?DR=SM&SORT=CP&ROK=2004>, 2023 [cit. 2023-10-26]

⁴³ COUNCIL OF EUROPE. *Rada Evropy* [online]. 2023. Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz>[cit. 2023-10-26]

lidských práv (dále též Evropské úmluvy/Úmluvy). Hlavním záměrem zřízení soudního orgánu bylo zajištění poskytnutí ochrany lidským právům a svobodám vymezených v této Úmluvě. Právě Evropský soud pro lidská práva představuje významný aspekt ve formování úrovně lidských práv v rámci evropského prostoru. Hlavním důvodem je možnost dalšího soudního přezkumu, neboť jsou-li splněny všechny potřebné podmínky: zejména, jsou-li vyčerpány všechny vnitrostátní prostředky ochrany a jedná se o tvrzené porušení lidského práva státem, který je smluvní stranou Evropské úmluvy, má jedinec, jenž má za to, že mu bylo zasaženo do jeho lidských práv a základních svobod, možnost obrátit se na tento nadnárodní soud s žádostí o soudní proces. Evropský soud pro lidská práva se bude zabývat pouze takovou stížností, která byla podána ve lhůtě šesti měsíců od vydání pravomocného rozhodnutí vnitrostátního soudu členského státu Úmluvy.⁴⁴ Konkrétní stížnost k Evropskému soudu je podávána na standardizovaném formuláři, který je dostupný na webových stránkách. V rámci tohoto formuláře je třeba obsáhnout všechny podstatné náležitosti – jak právní, tak skutkové, a to takovým způsobem, aby byla stížnost nejen přípustná, ale rovněž měla co největší naději na úspěch. Řízení před Evropským soudem pro lidská práva je z velké části písemné a jednání probíhá pouze ve výjimečných případech, vyžadují-li to okolnosti daného případu. Rozhodnutí má konečnou povahu, avšak je možné žádat o postoupení tzv. Velkému senátu, který věc může znovu posoudit; v ostatních případech jsou rozhodnutí konečná. Vykonatelnost obsahu rozsudků (v rámci kterých je konstatováno, zda došlo, nebo nedošlo k porušení článku Úmluvy) stojí na bedrech státu, proti kterému bylo vedeno řízení. Na to, zda došlo ke správnému a včasnému výkonu rozhodnutí, dohlíží Výbor ministrů. V případě, že bylo porušeno právo stěžovatele, a byl shledán zásah do Úmluvou zaručených práv a svobod, je stát, který toto porušení zapříčinil, povinen zaplatit tzv. přiměřené zadostiučinění, a to zpravidla do 3 měsíců od právní moci rozhodnutí ESLP.⁴⁵

Z hlediska jednotlivých prvků tvořících komplex práva na život je ESLP, díky své bohaté judikatuře, významným tvůrcem směru, kterým přímo, či nepřímo

---

⁴⁴ ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv: [komentář s judikaturou]*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2010. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). str. 544 – 550, ISBN 978-80-7201-789-4

⁴⁵ ČAK - RADA EVROPSKÝCH ADVOKÁTNÍCH KOMOR. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA *Otázky a odpovědi pro advokáty* [online]. 2020 Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/mezinarodni-vztahy/cz_pds_2020_guide-cedh.pdf, [cit. 2023-10-30]

ovlivňuje své členské státy. Konkrétním případům judikátů bude věnována pozornost v další části této práce.⁴⁶

Není překvapivé, že u vzniku Evropské úmluvy pro lidská práva je velmi patrný vliv již avizované Všeobecné deklarace lidských práv. Oba dva dokumenty vznikaly přibližně ve stejném čase (zejména s ohledem na události druhé světové války) a s podobným záměrem, a tak není divu, že i obsahově se do jisté míry překrývají. Evropská úmluva však představuje právně závazný akt pro státy, které se rozhodly ji podepsat. Již v úvodní preambuli Úmluvy je vymezen základní cíl, kterým je snaha o dosažení jednoty a co možná nejvyšší úrovně lidských práv v Evropě. Zároveň jsou připuštěny jisté odchylky, které jsou dány kulturní, historickou a politickou jedinečností každé země. Samotná Úmluva je tvořena vlastním textem a dodatkovými protokoly, týkajícími se specifických dílčích odvětví lidských práv.⁴⁷

Úpravu lidského života je možné nalézt ve výsadním postavení článku 2 Úmluvy, který stanovuje právo každé lidské bytosti na ochranu života, přičemž žádná osoba nesmí být tohoto života zbavena, s výjimkou situací, kdy se jedná o výkon zákonem stanoveného trestu za trestný čin, u něhož to právní řád připouští.⁴⁸ Odstavec druhý pak vymezuje liberační důvody, pro které zbavení života není považováno za rozpor se zmíněným textem Úmluvy. Těmito liberačními důvody jsou především: použití obrany proti nezákonnému násilí, případy zatýkání nebo zamezení útěku osoby zákonem zadržené, použití zákonných prostředků k potlačení vzpory či nepokojů.⁴⁹

Významnou otázkou, diskutovanou i v rámci Úmluvy, je pak problematika trestu smrti, který je řešen mimo základní rámec Úmluvy i v dodatkovém protokolu č. 6 a dodatkovém protokolu č. 13, jež deklarují všeobecnou vůli vedoucí ke zrušení tohoto druhu trestu.⁵⁰ Na první pohled se může zdát překvapivé, že vzhledem ke snaze maximalizovat úroveň lidských práv a snahy ochraňovat lidský život není zrušení trestu smrti závazně stanoveno již v hlavním textu Úmluvy. V tomto smyslu je však třeba si uvědomit okolnosti, za kterých byla Evropská úmluva o lidských

---

⁴⁶ ARNOLD, Rainer. 50 let *Všeobecné deklarace lidských práv*. *Evropské právo*. 1998, č. 9. str. 12 a násl., ISSN: 1210- 5740

⁴⁷ BARINKA, Roman. *Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému*. *Právník*. 2005, č. 1., str. 1069 a násl., ISSN 0231-6625

⁴⁸ Čl. 2 odst. 1, Evropské úmluvy o ochraně lidských práv

⁴⁹ Čl. 2 odst. 2, Evropské úmluvy o ochraně lidských práv

⁵⁰ ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv II. Část – Protokoly*, Praha Linde. 2010, 187 s. komentář s judikaturou, str. 30 a násl., ISBN 978-807-2018-789-048

právech přijímána. Po druhé světové válce šly totiž proti sobě dva principy. S ohledem na útrapy, útlak a dehonestaci lidských práv v průběhu válečných let zde byla evidentní snaha vytvořit silný právní rámec, který bude zajišťovat vysokou míru ochrany lidských práv a svobod. Druhou stranou mince však byla snaha potrestat válečné zločince, kteří se na zmíněných útrapách podíleli. A právě v rámci soudních procesů s válečnými zločinci byl trest smrti často užívaným prostředkem. Možná právě pro tyto důvody nebyla v letech bezprostředně navazujících na konec druhé světové války snaha vyvíjet tlak na definitivní zákazy tohoto absolutního trestu. S postupem času a uklidňující se situací se však pozvolna v rámci mezinárodní scény začaly čím dál častěji objevovat ohlasy, které volaly po zrušení absolutního trestu – trestu smrti.

Reakcí na tyto tendence bylo přijetí zmíněných dodatkových protokolů. Dodatkový protokol č. 6 ve svém článku 1 deklaruje zrušení trestu smrti ve všech státech, jež k Úmluvě dobrovolně přistoupily. Jedinou výjimku z tohoto článku (ke kterému není možné učinit výhradu), je umožnění uložení trestu smrti v době válečného stavu či bezprostřední hrozby války, v souladu s právní úpravou dané země.

Tlak na zrušení daného trestu v rámci této mezinárodní organizace byl však natolik značný, že vedl k přijetí dalšího dodatkového protokolu č. 13, který již definitivně zakotvuje zákaz trestu smrti za všech okolností. Státy, jež podepsaly zmíněný protokol, tímto jasně projevují svůj názor, že lidský život představuje nejvyšší nezadatelnou hodnotu demokratické společnosti, a v souladu se zachováním lidské důstojnosti musí být přijata všechna opatření k jeho zachování.⁵¹ Stejně, jako tomu bylo u předcházejícího protokolu, ani v tomto případě není možné učinit k tomuto bodu výhradu. Ratifikace daných protokolů byla pro Českou republiku spíše formalistickou záležitostí, neboť od roku 1990 sama v rámci své legislativy zakázala uložení trestu smrti, avšak přistoupení ke každému mezinárodnímu dokumentu takovéto povahy zajisté upevňuje pozici České republiky jakožto demokratického státu s vysokou úrovní ochrany lidských práv.⁵²

---

⁵¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1999Sb, o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, protokol č. 13

⁵² MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Podpora celosvětového zrušení trestu smrti* [online]. 2005 Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/dalsi_informace/podpora_celosvetove_ho_zruseni_trestu.html, [cit. 2023-10-27]

V současné době je zákaz trestu smrti jednou ze stěžejních podmínek pro přístup do Rady Evropy.

Dle konstantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva je nežádoucí nejenom stav, kdy státy vykonávají trest smrti v rámci své vlastní jurisdikce, ale i situace, kdy by umožnily vydání osoby do státu, ve kterém jí tento druh trestu hrozí.

K nemožnosti vydání osoby do státu, kde by jí hrozil trest smrti, se vyjádřil i ESLP v rámci několika soudních případů. Příkladem může být i řízení ve věci *Soering v. Spojené království*, ve kterém byl německý občan Jens Soering souzen za vraždu rodičů své tehdejší přítelkyně, spáchanou ve Spojených státech amerických. Jens však téměř okamžitě po onom aktu uprchl do Spojeného království, ve kterém se nacházel i v době vedení procesu. Stát Virginie, který zahájil trestní řízení proti Soeringovi, umožňoval vykonání trestu smrti, který by pachateli pravděpodobně v případě odsuzujícího rozsudku hrozil. Spor dospěl až k samotnému Evropskému soudu pro lidská práva, který stanovil, že vzhledem k tomu, že výkon trestu smrti je ve Spojených státech amerických spojený s tzv. fenoménem cely smrti, ve které čekají odsouzení na výkon předmětného trestu i desítky let, je takovéto jednání nutné považovat za úkon naplňující míru psychického mučení, trýznivého a nelidského zacházení, které je v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Z tohoto důvodu stanovil možnost vydání Soeringa do dožadujícího státu Virginie pouze za podmínky, že stát poskytne dostatečné záruky, že na pachateli nebude trest smrti vykonán. Až po tomto závazném slibu došlo k vydání německého občana k řádnému procesu do státu Virginie.⁵³

Vzhledem k vyspělosti Evropy v rámci lidských práv je však s potěšením nutné podotknout, že obdobné situace nejsou řešeny příliš často. V souvislosti s ochranou práva na život jsou v dnešní době prakticky řešeny více sociálně-filozofické otázky, jako jsou eutanazie či interrupce, případně dostání závazku státu zajistit dostatečnou úroveň ochrany života v rámci zařízení, kde dochází k omezení svobody. Jedná se o instituty, ke kterým státy, byť v rámci Rady Evropy, nezachovávají jednotný postoj (na rozdíl od zákazu trestu smrti), a proto je rozhodování v těchto případech mnohdy velmi citlivým a ošemetným tématem.

---

⁵³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7.7.1989, stížnost č. 14038/88, body 29-38 ve věci *Soering v. Spojenému království*

Některé z daných případů budou rovněž zmíněny v následující části této diplomové práce.⁵⁴

2.3. Evropská unie a její mezinárodní dokumenty o lidských právech

Evropská unie v současné době představuje zřejmě nejvýznamnější nadnárodní celek v rámci Evropy. Obdobně jako tomu bylo v předchozích případech, její vznik měl co dočinění s druhou světovou válkou. Na rozdíl od předchozích organizací však primárním cílem v tomto případě nebyla ochrana lidských práv (ta se přidala až později), ale spíše ekonomicko-hospodářská spolupráce mezi dvěma rivaly: Francií a Německem. Již od roku 1948 vyvstala snaha o vytvoření společenství, kde by tyto dvě země byly nuceny mírově spolupracovat, což dalo za vznik předchůdcům samotné Evropské unie, jako jsou ESUO, EUROATOM, nebo EHS. V průběhu let se začaly do těchto celků přidávat další a další státy s cílem pracovat na společné ekonomice a hospodářství, které budou přínosem pro všechny zúčastněné. S rozrůstající se základnou členů přirozeně rostlo i spektrum zájmů, ve kterém chtěly státy spolupracovat, a v roce 1999 došlo i na problematiku lidských práv. V dané souvislosti je nutné konstatovat, že do této doby byla problematika lidských práv řešena v rámci Soudního dvora Evropské unie spíše okrajově, a vycházela z principů Evropského soudu pro lidská práva. Postupem času tedy vyvstala přirozená otázka možného přistoupení Evropského společenství k Úmluvě (Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod). Soudní dvůr Evropské unie na toto téma vypracoval dokonce i speciální posudek č. 2/94, ve kterém tuto problematiku rozebral. Výsledkem posudku byl jednoznačný závěr SDEU, že přistoupení Společenství k Úmluvě není v dané situaci možné a žádoucí. Prioritním důvodem byla zejména obava, že Soudní dvůr by ztratil samostatnost a suverenitu v oblasti jurisdikce v rámci Společenství.⁵⁵

2.3.1. Listina základních práv Evropské unie

Těsně na přelomu tisíciletí rozhodla Evropská rada o potřebě přijetí zvláštního aktu zabývajícího se lidskými právy pro půdu Evropské unie. Hned

---

⁵⁴ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva : text je sestaven a uspořádán podle stavu k 1.4.2003.* Praha: Linde, 2003., str. 85 – 96, ISBN 80-720-1417-X

⁵⁵ POSUDEK SOUDNÍHO DVORA č. 2/94, ze dne 28. března 1996, *O přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*

následující rok byl návrh s názvem Charta základních práv a svobod EU (nebo též Listina základních práv Evropské unie) předložen Parlamentu EU a následně představen na summitu v Nice. Výsledkem bylo připojení tohoto aktu ke smlouvě z Nice, pro tuto chvíli však pouze jako doporučujícího katalogu lidských práv pro Evropskou unii.⁵⁶

Předmětný dokument je složen z preambule vymezující základní cíle a důvody přijetí právní úpravy, na niž dále navazuje sedm kapitol. Každá z těchto kapitol se zabývá obecným principem (důstojnost, svoboda, rovnost...), jenž ve svém obsahu zahrnují řadu dílčích základních lidských práv, která jsou posléze rozebrána v jednotlivých ustanoveních. Ačkoliv je takováto systematika mezinárodního dokumentu poměrně unikátní, není dané pojetí ničemu na újmu, neboť ve svém důsledku jsou obsaženy veškeré podstatné oblasti lidských práv, jako je tomu v jiných mezinárodních úmluvách o lidských právech.

Z pohledu práva na život je tento princip zakotven na výsostném místě, hned v úvodu Charty, a to sice v čl. 2, ve kterém je stanoveno, že každý jedinec má právo na ochranu lidského života a současně je zakázáno na něm vykonat trest smrti.⁵⁷

S přijetím Charty Evropské unie začaly v rámci evropského kontinentu působit dvě zásadní mezinárodní smlouvy o lidských právech. Z tohoto důvodu bylo již při tvorbě Charty nutné vyřešit otázku vztahu působnosti EU a Rady Evropy, respektive Evropské úmluvy o lidských právech a Charty lidských práv EU, neboť rozhodně nebylo žádoucí, aby v Evropě fungoval systém dvojích standardů. Již v preambuli tohoto dokumentu je stanoveno, že společenství přijímá následující akt, s ohledem na konzistentní snahu o prohloubení fungujícího svazku evropských států. Zároveň je zde však i konstatováno, že přestože Unie prosazuje společné zájmy a cíle, je si vědoma i kulturních, sociálních a politických odlišností jednotlivých členů, do kterých nemá v úmyslu zasahovat. Relevantní z pohledu aplikace aktu Charty je čl. 51, který stanovuje, že články předmětného dokumentu Listiny jsou věnovány orgánům a institucím EU, za současného uplatnění principu subsidiarity, a členským státům pouze ve chvílích, kdy aplikují unijní právo. V těchto chvílích musí respektovat zásady a postupovat v souladu s příslušnými

---

⁵⁶ Listina základních práv a svobod Evropské unie. Euroskop [online]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>, [cit. 2014-03-25]

⁵⁷ Čl. 2, EUR-LEX. *Listina základních práv a svobod EU*. Online. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>. [cit. 2024-02-16]

pravomocemi“⁵⁸. Podstatným ustanovením je též čl. 52 odst. 3, stanovující, že : „pokud tato Charta obsahuje práva, která odpovídají zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, význam a rozsah těchto práv je stejný jako význam a rozsah práv a svobod stanovených touto Úmluvou. Toto ustanovení nebrání, aby právo Unie zajišťovalo rozsáhlejší ochranu.“ Z tohoto textu je patrné, že hlavním cílem při vytváření Charty bylo zamezit situaci, aby rozsah práv garantovaný EU v rámci lidskoprávní oblasti byl nižší, než jej připouštěla Evropská úmluva, neboť to by nepochybně směřovalo k situaci, kdy by se tyto dva akty mohly dostat do kolize, a místo kooperace a posílení vzájemné spolupráce by tak nastal spíše právní střet. Předmětným ustanovením bylo též v podstatě zařízeno vtažení hmotněprávní úpravy Evropské úmluvy do komplexu práva Evropské unie. V rámci snahy o maximální harmonizaci těchto dvou celků je účelné vykládat ustanovení Charty, která nemají obdobný základ v Evropské úmluvě, ale např. pouze v judikatuře ESLP, jako souladná. Dle této myšlenky platí pravidlo, že širší ochrana podle Charty se uplatní jen potud, pokud by ochrana neměla být poskytnuta podle Evropské úmluvy pro lidská práva. Zároveň, žádné ustanovení obsažené v rámci Charty EU nemůže být vykládáno způsobem, který by znamenal omezení či porušení lidských práv vyjádřených vnitrostátním právem, komunitárním právem či normami mezinárodního práva veřejného.⁵⁹

Jak již bylo v úvodu kapitoly zmíněno, v počátcích měla Charta pouze doporučující charakter, který měl sloužit spíše jako vodítko a doplněk k interpretaci základního právního rámce tvořeného primárním a sekundárním právem Evropské unie. Svůj závazný charakter akt získal až společně s ratifikací Lisabonské smlouvy v roce 2009. Přičemž Lisabonská smlouva představovala v rámci obecné geneze vývoje Evropské unie zlomový okamžik. V první řadě změnila systém pilířové struktury společenství, přeměnila charakter komunitárního práva na právo unijní, a současně zařadila Chartu EU na úroveň primárního práva, čímž byla mlčky deklarována její vysoká váženost a hodnota. Tato skutečnost byla včleněna i přímo do Smlouvy o Evropské unii, a to konkrétně do čl. 6.⁶⁰

---

⁵⁸ Čl. 51, EUR-LEX. *Listina základních práv a svobod EU*. Online. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>. [cit. 2024-02-16]

⁵⁹ ŠTURMA, Pavel. *Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva*. Bulletin advokacie. 2004, č. 7-8, str. 20 a násl.

⁶⁰ VÁCHOVÁ, Milada. *Evropská unie a Evropská úmluva o lidských právech*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity obor Mezinárodněprávní obchodní studia Katedra mezinárodního a evropského práva, str. 25 -30

Pokud by bylo zasaženo do některého z Chartou zaručených práv, má osoba, na niž se vztahuje působnost Charty, možnost využít několika nástrojů ochrany svého práva. Mezi tyto nástroje se řadí např. petiční právo, možnost obrátit se na ombudsmana Evropské unie, případně využít možnosti institucionální soudní cesty.⁶¹

Závěrem je možno shrnout a dodat, že přijetí právního aktu Listiny základních práv a svobod Evropské unie nepředstavuje pouze řadový dokument z oblasti lidských práv, nýbrž je patrné, že Evropská unie již nadále není pouze organizací primárně ekonomickou, ale aspiruje na to působit jako komplexní společenství, které se snaží spolupracovat v co možná nejrozsáhlejší míře společenských oblastí.

---

⁶¹ EVROPSKÁ UNIE. *Charta základních práv Evropské unie* [online]. 2009. Dostupné z: https://euroskop.cz/wp-content/uploads/sites/3/2022/01/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf, čl. 44 a násl., [cit. 2023-10-30]

3. Ústavně-právní zakotvení práva na život v České republice

3.1. Právo na život v Ústavě České republiky

Právo na život ve smyslu vnitrostátní úpravy je upraveno již na úrovni ústavních zákonů. Nejvýznamnější pramen představuje Listina základních práv a svobod (dále též jen Listina), která predestinuje základní katalog lidských práv. Před věnováním pozornosti konkrétním článkům Listiny je třeba zmínit i samotnou Ústavu, jakožto základní a stavební pilíř právního řádu státu. Ústava České republiky sice nepojednává explicitně o právu na život, nicméně je významná v širším kontextu, neboť v obecné rovině upravuje instituty významné pro ochranu života.⁶²

V první řadě Ústava zakotvuje systém institucionální ochrany lidských práv, jenž je představován složkou soudní moci. Soudní ochrana lidských práv je deklarována již v čl. 4 Ústavy a dále je podrobněji rozebrána v hlavě čtvrté.⁶³ Základní lidská práva však nejsou problematikou pouze vnitrostátní, ba naopak, jak je vidno z předchozích kapitol, významným zdrojem a pramenem práva jsou akty z úrovně mezinárodní. Úkolem Ústavy je pak, mimo jiné, vymezit postavení těchto aktů a obecně mezinárodních závazků vůči vnitrostátním pramenům. V rámci Ústavy je zakotvena pozice mezinárodních úmluv, které, jak již bylo výše zmíněno, obsahují ve svém materiálním základu konkrétní ustanovení a principy ochrany lidského života. Článek 1 odst. 2 Ústavy deklaruje požadavek České republiky řídit se nadnárodními závazky z takovýchto smluv vyplývajících.⁶⁴ Postavení mezinárodních smluv je pak blíže upraveno v čl. 10, který stanovuje, že mezinárodní smlouvy, jež prošly procesem vyhlášení a ratifikování, jsou součástí právního pořádku České republiky a mají aplikační přednost před zákonnou úpravou, pakliže by zákon stanovoval něco jiného než mezinárodní smlouva.⁶⁵

Naprosto stěžejním ustanovením jsou pak zcela pochopitelně čl. 3 a čl. 112 Ústavy, které vymezují postavení Listiny základních práv a svobod jakožto součást

---

⁶² FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*, 2. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 79-83, ISBN 978-80-904083-7-1

⁶³ Čl. 4, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁶⁴ Čl. 1 odst. 2, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁶⁵ Čl. 10, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ústavního pořádku České republiky. Toto ustanovení poskytuje předmětnému katalogu lidských práv nejvyšší možnou právní sílu – a sice sílu ústavního zákona.⁶⁶

3.2. Právo na život v Listině základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod představuje katalog základních lidských práv, jenž díky svému postavení v rámci právního řádu nese sílu ústavního zákona. Již díky takto pojaté koncepci mají základní lidská práva a svobody v ní obsažená silné postavení. Přijetí tohoto dokumentu je, mimo jiné, možné vázat k socio-politickým změnám, které nastaly v návaznosti na přeměnu politického režimu v roce 1989, a později i v důsledku vzniku České republiky v roce 1993 jako samostatného státu. Existence katalogu zaručující adekvátní úroveň lidských práv představovala další významný krok k demokratizaci a podpory koncepce právního a sociálního státu.⁶⁷ Reflexí těchto změn bylo taktéž i moderní pojetí člověka v rámci společnosti, a především jeho „moderní“ vymezení vůči státu. V souladu s demokratickým režimem a liberalizací byl nově kladen důraz především na vymezení člověka, jakožto individuální osobnosti, jež je ze své přirozené podstaty nadána celou řadou práv a svobod, které jí nepřiznává žádná státní entita, ale které jsou dány její pouhou přirozeností. Naopak povinností této státní entity je zaručit ochranu daných práv a svobod, a to jak aktivním, tak pasivním způsobem.⁶⁸ V neposlední řadě je potřebné zmínit, že přijetí dokumentu zakotvující jistý komplex ochrany lidských práv bylo jednou ze stěžejních podmínek k tomu, aby Česká republika mohla přistoupit do již zmiňované mezinárodní organizace – Rady Evropy.⁶⁹

Poprvé byla Listina přijata Federálním shromážděním Československé republiky jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb.. Po rozpadu Československé federativní republiky a vzniku samostatné České republiky byla znovu za účelem zachování kontinuity republikována usnesením České národní rady č. 2/1993, a stala se tak součástí ústavního pořádku České republiky. Striktně vzato však nebyla

---

⁶⁶ Čl. 3 a čl. 112, ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky

⁶⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). str.173, ISBN 978-80-7380-261-5

⁶⁸ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 116-117 ISBN 978-80-7676-747-8

⁶⁹ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity., str. 5-8, ISBN 80-210-1140-8

formálně nazvaná ústavním zákonem, což může být problematickým bodem z hlediska uznání její právní síly.⁷⁰ Tento problém byl s definitivní platností vyřešen v roce 2001 díky tzv. Euronovele, kdy došlo k terminologické záměně pojmu „ústavní zákon“ v čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) a v čl. 95 odst. 2 za sousloví „ústavní pořádek“. Ústavně zakotvená náhrada těchto pojmů napomohla vyřešit teoretické konflikty ohledně výkladu síly Listiny základních práv a svobod, neboť stanovila, že Listina je součástí ústavního pořádku České republiky. Současně umožnila Ústavnímu soudu rušit právní předpisy i pro rozpor s Listinou.⁷¹

Z hlediska zdrojů, které byly vzorem pro sestavení tohoto katalogu lidských práv, je možné pátrat v první řadě ve vlastní historii (tzn. např. Ústavy z roku 1920, 1948 nebo i 1960). Při studium těchto ústavních dokumentů je však třeba mít na paměti, že přestože je možné nalézt zdánlivě stejné instituty, jak v rámci právní úpravy těchto Ústav, tak i současného katalogu lidských práv, je třeba si uvědomit, že v mnohých případech šlo v minulosti o ideologicky zabarvenou úpravu, která byla koncipována především ve prospěch státu. Fakticky tak státní moc měla rozsáhlé pravomoci a nástroje, kterými mohla velice zásadním způsobem zasahovat do právního postavení osob (mohla činit vše, co právní normy nezakazovaly), zatímco práva a svobody občanů byly vskutku omezené (mohli činit pouze to, co právní normy dovolovaly). Ochrana základních práv a svobod byla proto mnohdy v zásadě formální a nedosahovala potřebné úrovně.⁷²

Kromě vlastní historie je dále možné odkázat i na zdroje evropské – ve smyslu francouzské Deklarace práv člověka a občana ve Francii, nebo i mezinárodní smlouvy, kterými byla Česká republika v době přijímání tohoto aktu vázána – jako již zmiňovaný Mezinárodní pakt o občanských a politických právech nebo Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.⁷³

Hlavní myšlenkou, převzatou z mezinárodní úrovně, bylo zakotvení těchto základních práv a svobod jakožto práv nezadatelných, nezczitelných, nepromlčitelných a nepřenositelných. Na Listinu základních práv a svobod je pak

---

⁷⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině: [komentář s judikaturou]*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). str. 133 - 140 ISBN 97-880-7380-1

⁷¹ GERLOCH, Aleš. *K otázce právní povahy Listiny základních práv a svobod*. In: Realizace listiny základních práv a svobod v právním řádu ČR. Brno: Právnícká fakulta Masarykovy univerzity. 1994. 130 s, str. 69 a násl. ISBN 8021008342

⁷² GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2007., 150 a násl. ISBN 978-80-246-1285-0

⁷³ BAHÝLOVÁ, Lenka. FILIP, Jan. MOLEK, Pavel. PODHRÁZSKÝ, Milan. SUCHÁNEK, Radovan. ŠÍMÍČEK, Vojtěch. VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky*. Praha: Linde Praha a.s., 2010. 1533 s, str. 64-66., ISBN 978-80-7201-814-7

třeba nahlížet jako na zdroj hodnot, který na mnohých místech zakotvuje konkrétní institucionální ochranu daného práva či svobody, které je možné vymáhat bezprostředně na základě Listiny. Současně je však nutné vnímat i ustanovení, která působí jako obecný ideový zdroj, jenž na mnohých místech ponechává prostor pro úpravu zákonnou, která má možnost upravit konkrétní podmínky ochrany.⁷⁴

Z hlediska systematiky je možné, podobně, jako je tomu u Ústavy České republiky, Listinu základních práv a svobod členit na preambuli a navazujících 6 částí, a to :

1. Hlava první - obecná ustanovení.
2. Hlava druhá - články upravující lidská práva a základní svobody (zahrnující oddíl první : Základní lidská práva a svobody a oddíl druhý: Politická práva).
3. Hlava třetí - ustanovení týkající se práv národnostních a etnických menšin.
4. Hlava čtvrtá - ustanovení týkající se hospodářských, sociálních a kulturních práv.
5. Hlava pátá - ustanovení zaobírající se právem na soudní a jinou právní ochranu.
6. Hlava šestá - ustanovení společná.⁷⁵

Již z výše zmíněné systematiky je patrné, že v řazení jednotlivých hlav je možné vidět záměr zákonodárce řadit práva a svobody od těch „nejzákladnějších“ (tedy takových, jež cílí na ochranu lidské existence, majetku, atd.), a postupně systematicky rozšiřovat a navazovat na práva, která jsou přiznávána člověku v moderním 21. století (jako např. práva politická, hospodářská, sociální, kulturní atd.).⁷⁶

Právo na život je možné považovat za naprosto fundamentální právo, které je proto upraveno hned na začátku Listiny, a to konkrétně v čl. 6, který stanovuje následující:

---

⁷⁴ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo: velký komentář. 5. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). str. 209 , ISBN 978-80-7380-606-4

⁷⁵ ODEHNALOVÁ, Jana. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016., str. 45-48, ISBN 978-80-87956-45-8

⁷⁶ KÜHN, Zdeněk. *Listina základních práv a svobod: velký komentář. 2., rozš. vyd.* Praha: Leges, 2022. Komentátor., str. 111 – 120, ISBN 978-80-7502-609-5

„(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“⁷⁷

Článek 6 Listiny základních práv a svobod je pochopitelně nutné vnímat v kontextu dalších článků Listiny (např. ve spojitosti s čl. 1 – stanovujícím rovnost všech lidí, čl. 3 – ukotvujícím zákaz diskriminace nebo např. s čl. 5 - deklarujícím způsobilost k právům).⁷⁸

3.2.1. Stěžejní ustanovení Listiny základních práv a svobod týkající se práva na život

Těžiště práva na život na ústavní úrovni je možné najít zejména v čl. 6 předmětného dokumentu. V prvním odstavci daného článku zákonodárce deklaruje právo každé lidské bytosti na život. Stát je tak zavázán chránit fyzický aspekt života (a to jak pozitivním způsobem - tím, že poskytuje aktivní ochranu, tak negativním způsobem, kdy garantuje požadavek, aby do lidského života nebylo nikým zasahováno).⁷⁹

Z hlediska požadavku dostatečným způsobem chránit lidský život ze strany státu se ve vztahu k České republice vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva ve věci Eremiášová a Pechová v. Česká republika. V tomto řízení ESLP shledal pochybení České republiky ve smyslu čl. 2 Úmluvy. Toto pochybení mělo spočívat konkrétně v tom, že Česká republika nedostála svého závazku ochránit život osoby, se kterou bylo vedeno trestní řízení. V rámci daného řízení došlo k incidentu, kdy při běžném výslechu na policejní stanici se obviněný pokusil o útěk. V důsledku laxního přístupu policistů, kteří nedbali přílišné kontroly nad daným obviněným při jeho cestě na toaletu, se zmíněnému v nestřeženém okamžiku podařilo vytrhnout policistům a proskočit nezamřížovaným oknem. Následkem tohoto skoku

---

⁷⁷ Čl. 6, ústavního zákona č. 2/ 1993 Sb., Listiny základních práv a svobod

⁷⁸ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str.118-123, ISBN 978-80-7676-747-8

⁷⁹ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str.118-123, ISBN 978-80-7676-747-8

z nezabezpečeného okna došlo u obviněného k vážným zraněním, kterým posléze podlehl. Na základě zmíněných okolností se po vyčerpání vnitrostátních prostředků obrany matka a partnerka zemřelého obviněného obrátily na ESLP, kde požadovaly náhradu nemajetkové újmy za pochybení státu dostatečným způsobem chránit život jejich blízké osoby. Daný rozsudek je pro Českou republiku zcela přelomový, neboť v něm Česká republika byla poprvé shledána odpovědnou za porušení čl. 2 Evropské úmluvy, které spočívalo v nevyňaložení dostatečného úsilí chránit lidský život v situaci, kdy je osoba omezena na osobní svobodě (na policejní stanici).⁸⁰

Pro co nejpřesnější porozumění podstaty právní regulace lidského života je třeba posoudit, zda člověk je objektem či subjektem práva na život. První tezí, kterou je v souvislosti s tímto hodnocením nutné zmínit, je fakt, že pokud je člověk osoba, která má právo na život, je oprávněna o tomto životě i činit rozhodnutí dle své vlastní svobodné vůle, a to v různých ohledech péče o svou tělesnou a duševní integritu. Na druhou stranu je třeba zohlednit i roli státu, který ze svého postavení nemůže ponechat veškerou péči jen na svépomoci jednotlivců, ale je povinen aktivně realizovat své pravomoci za účelem ochrany života svých obyvatel, kteří jsou v tomto ohledu objektem práva na život, zajišťovaného státem.⁸¹ Zároveň velice zajímavým elementem, který z pohledu zkoumaného jedince je objektivním hlediskem, je právě okamžik narození a smrti, neboť se jedná o události, které nejsou (až na výjimky v případě smrti – např. eutanazie nebo sebevraždy) provázené vůlí subjektu, o jehož život se jedná. Naopak, z hlediska narození, respektive projevu vůle matky dítěte ponechat si plod, se jedná o subjektivní rozhodnutí, ve kterém rodička rozhoduje o životě jiné osoby.⁸²

Úvodní ustanovení čl. 6 Listiny není vázáno ke garanci kvality daného lidského života, což může mít další konsekvence např. ve smyslu (ne) přístupu k eutanazii, o které bude pojednáno v následujících kapitolách. Tímto článkem je pouze zajištěno fundamentální lidské právo fyzické existence.⁸³

Po vyslovení základní deklarace garance lidského života se však nabízí otázka, k jakému okamžiku je vůbec možné vázat začátek lidské existence, zvláště

---

⁸⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 6. 2013 stížnost č. 23944/04, body 5-8 a 150, ve věci *Eremiášová a Pechová v. Česká republika*

⁸¹ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity str.8, ISBN 80-210-1140-8

⁸² ZOUBEK, Vladimír. *Lidská práva: globalizace - bezpečnost. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. str. 261, ISBN 978-80-7380-103-8.

⁸³ ZOUBEK, Vladimír. *Lidská práva: globalizace - bezpečnost. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. str. 260 ISBN 978-80-7380-103-8.

po doplnění druhé věty stejného odstavce, kdy zákonodárce dodává, že život člověka je hoden toho být chráněn ještě před narozením. Je patrné, že zkoumání této otázky může mít problematické prvky, zejména s ohledem na to, jakou perspektivou je daný problém zkoumán. Na okamžik začátku lidského života je možné pohlížet z pohledu právního, pohledu lékařského, náboženského, nebo etického, a je velmi pravděpodobné, že názory na to, od kdy je možné hovořit o existenci lidského života, se budou diametrálně lišit. Pro potřeby této práce bude především brán v potaz pohled juristický (tedy, jaký je převažující názor z hlediska platné právní úpravy v podmínkách České republiky/ případně dalších států). K zodpovězení dané problematiky je i tak třeba interpretační pomoci dalších právních předpisů – zejména Občanského zákoníku, Trestního zákoníku, zdravotnických předpisů, a samozřejmě judikatury. Jedním z pomocných pojmů, sloužící k lepšímu pochopení oné problematiky je termín právní osobnosti. Právní osobnost, tedy schopnost existovat jakožto subjekt práv a povinností, je v České republice vázána z hlediska fyzických osob k období od okamžiku narození do okamžiku smrti. Tudíž právě okamžik narození je relevantním mezníkem pro uznání plné subjektivity jedince, kterému od okamžiku porodu přísluší plné právo na život. Porod je pak vnímán jako okamžik oddělení dítěte od těla matky.⁸⁴ Obdobně, jako je tomu u spornosti otázky začátku lidského života, ani s koncem to není zcela jednoznačné.⁸⁵ Za převládající názor však platí, že se jedná o okamžik biologické smrti mozku, kdy je vyloučeno obnovení životních funkcí.⁸⁶

Kromě velice sporných a nejasných kritérií začátku a konce lidského života, Listina hned ve svém úvodním ustanovení čl. 6 odst. 1 připouští možnost ochrany, která jde za tyto základní časové horizonty, respektive ještě před okamžik porodu, kdy stanovuje, že lidský život je hoden ochrany ještě před narozením. Právě míra této ochrany je jedním z nejvíce kontroverzních aspektů práva na život jako celku, a to zejména s ohledem na rozdílné pohledy napříč společnostmi a napříč právními kulturami jednotlivých zemí. Při posuzování míry této ochrany je nutné mít na paměti, že Česká republika se řadí k zemím, kde nenarozený plod nepožívá stejné intenzity ochrany, jako je tomu u narozeného jedince. Nicméně, zakotvení této

---

⁸⁴ VLASTNÍK, Jiří. *Právní téma rodinných listů*. Online. Rodinné listy č. 10/2013. Dostupné z: https://www.vejwun.cz/images/VLA-Dite_a_pravo-Rodinne_listy-071113-nov.pdf. [cit. 2024-02-17]., str. 17 - 26

⁸⁵ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*: Olomouc: ANAG, 2011-. Právo (ANAG). str. 105 a násl, ISBN 978-80-7263-677-8

⁸⁶ § 2, písm. e, zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (Transplantační zákon)

etické normy v odst. 1 zmiňovaného článku 6 vyjadřuje obecnou vůli zákonodárce jistou míru ochrany přiznat právě i nenarozenému plodu (lidskému zárodku), a to v závislosti na jednotlivých vývojových stádiích plodu. V České republice je lidský plod chráněn především prostřednictvím matky, která jej nosí. Typickou reflexí zprostředkované ochrany je řada právních předpisů z pracovněprávní oblasti, které upravují postavení těhotných žen, právě s cílem chránit život a zdraví jednak ženy, a sekundárně tak i plodu. Významný zdroj podporující daný názor je možné nalézt i v rámci judikatury. Příkladem může být rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci, ze dne 31. 8. 2005 sp. zn. 5 To 81/2005, který zhodnotil, že jednání pachatele, které směřuje k bezprostřednímu útoku proti těhotné ženě s cílem ji usmrtit, nemůže být považováno za útok proti dvěma subjektům (tedy pokus o vraždu dvou osob), jelikož lidský plod nepoživá ochrany plnohodnotného právního subjektu, a nemůže na něj být samostatně vztaženo ustanovení upravující trestný čin vraždy. Ovšem jedná se o natolik specifický případ, že na danou situaci není možné pohlížet jako na „běžný pokus o vraždu“. Z tohoto důvodu Trestní zákoník zná institut kvalifikované skutkové podstaty vraždy (v daném případě pokusu o vraždu) na těhotné ženě, která ve svém obsahu zohlední aspekt závažnosti daného jednání.⁸⁷

V této rané fázi „nenarozeného života“ je velmi snadné se dostat do situace, kdy v kolizi budou dvě samostatná práva, a to konkrétně právo matky na rozhodování o svém těle a právo na život nenarozeného plodu. Žena je již však plnohodnotný existující subjekt, který má právo rozhodovat o svém životě, těle i o svém právu na mateřství (být, nebo nebýt matkou); proto v zásadě platí, že tato žena má velmi významné možnosti ovlivnit život daného plodu. Z výše zmíněného je patrná jasná dominance právní ochrany, která je přiznávána ženě (potencionální matce) oproti plodu. Pochopitelně i zde je možné nalézt odlišné názory (v ČR jsou tyto názory menšinové), kdy začátek lidského života plodu je ztotožňován s okamžikem početí, což de facto znamená, že v průběhu celého těhotenství jsou zde dva zcela rovnoprávné subjekty se stejnou intenzitou míry ochrany práva na život. Takovýto typ názoru zastává např. církev.⁸⁸ Většinový názor juristické společnosti (alespoň v České republice) je však takový, že v případě plodu se jedná pouze o „potencionální život“, který je spjat s tělem matky, a nejde tak o

---

⁸⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci, ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005

⁸⁸ GRADY, John L. *Interrupce ano nebo ne?: (Důvody proti interrupcím)*. 2. vyd. Praha: Řád, 1992. Právo (ANAG). str.14, ISBN 80-901-1893-3

plnohodnotného a samostatného nositele práv a povinností.⁸⁹ Svobodná volba ženy ohledně nakládání s embryem, které nosí, však není bezmezná, nýbrž je ohraničena časovými lhůtami souvisejícími s postupným vývojem plodu. Základním časovým kritériem (pokud se nejedná o speciální případy zjištěných genetických anomálií v pozdějším stupni těhotenství) je lhůta 12 týdnů od poslední zjištěné menstruace, kdy je zcela na vůli ženy, zda se rozhodne pro zachování těhotenství, nebo podstoupí interrupci (umělé přerušování těhotenství). Konkrétní podmínky a odlišnosti z obecných pravidel stanovují zdravotnické předpisy – zejména pak Zákon o umělém přerušování těhotenství.⁹⁰

Specifickým případem v oblasti nenarozených plodů je pak postavení tzv. nascitura, který je upraven v § 25 občanského zákoníku, kde je stanoveno, že na dítě, které již bylo počato, je možné pohlížet jako na již existující (narozené), v případě, pokud to svědčí v jeho vlastní prospěch. V tomto případě se má za to, že takovéto dítě se narodilo živé. Pokud však nedojde k narození živého dítěte, pohlíží se na tuto situaci, jako by dítě vůbec neexistovalo.⁹¹ V daném případě se jedná o tzv. podmíněnou a omezenou právní subjektivitu, kdy onou zmíněnou podmínkou je narození živého dítěte. Omezení pak představuje fakt, že nenarozené dítě má právní subjektivitu jen a pouze do rozsahu, který vyhovuje jeho zájmům. Je-li naplněna základní podmínka – tedy narození živého dítěte, pak je onomu dítěti přiznána z hlediska právních vztahů právní osobnost od jeho početí (ex tunc). Hlavním praktickým aspektem existence tohoto institutu je oblast dědického práva, které přiznává takovémuto dítěti (živě narozenému) postavení dědice po svém otci, aniž by se daný otec musel nutně dožít okamžiku porodu.⁹²

Druhý odstavec předmětného ustanovení čl. 6 Listiny zakotvuje normu, že žádnou osobu nelze zbavit jejího života. V souvislosti s touto proklamací je třeba

---

⁸⁹ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str. 14-15, ISBN 80-210-1140-8

⁹⁰ zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušování těhotenství

⁹¹ JIRSA Jaromír, PRUDÍKOVÁ Dana, PŘIBYLOVÁ Jana, kolektiv autorů, FINDEIS Stanislav a GAŇO Jiří, *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek II - Osoby (§ 15-435)*, CODEXIS publishing, 01.09.2018 Převzato z CODEXIS® <https://next.codexis.cz/literatura/LT104613?dokumentVyzraz=Ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk++Koment%C3%A1%C5%99+s+judikaturou++Svazek+II+-+Osoby+&pravyPanel=nalezky&hash=match-0#match-0>, komentář k § 25, [cit. 23.01.2024]

⁹² JIRSA Jaromír, PRUDÍKOVÁ Dana, PŘIBYLOVÁ Jana, kolektiv autorů, FINDEIS Stanislav a GAŇO Jiří, *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek II - Osoby (§ 15-435)*, CODEXIS publishing, 01.09.2018 Převzato z CODEXIS® <https://next.codexis.cz/literatura/LT104613?dokumentVyzraz=Ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk++Koment%C3%A1%C5%99+s+judikaturou++Svazek+II+-+Osoby+&pravyPanel=nalezky&hash=match-0#match-0>, komentář k § 25, [cit. 23.01.2024]

zdůraznit, že nehledě na důležitost práva na život a jeho výsadní postavení, stále se jedná o právo, které není absolutní. Jinými slovy, připouštějí se výjimky, za kterých je možné zákonem předvídaným způsobem do tohoto práva zasáhnout. Předmětná citace ustanovení je koncipována negativně. Tedy zakotvuje jednání, které je zakázané, přičemž stanovení podrobností je ponecháno na zákonné úpravě, zejména na předpisech trestního práva. Každý člověk má právo rozhodovat o svém vlastním životě, proto pod ono zakázané jednání nelze vztáhnout na případy sebevraždy, avšak nikdo nesmí přistoupit k činu, kdy jinou osobu zbaví života v rozporu s právním pořádkem, což je, mimo jiné, i projevem zásady nepřenositelnosti práva na život.⁹³

Jak již bylo výše zmíněno, podrobnosti stanovují především trestněprávní předpisy – zejména zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který se ve své zvláštní části zabývá nejrůznějšími trestnými činy, při nichž je zasažen nebo ohrožen lidský život, a které jsou v důsledku jednání vymezeného v jednotlivých skutkových podstatách považovány za trestné. Trestné činy proti životu a zdraví jsou systematicky seřazeny již v hlavě I., zvláštní části trestního zákona, což poukazuje na jejich přední postavení a vůli zákonodárce chránit život a zdraví jako primární lidskou hodnotu. Do hlavy I., dílu I se řadí typově nejzávažnější trestné činy, jejichž důsledkem je způsobení smrti (např. vražda, zabití, vražda novorozeného dítěte matkou, usmrcení z nedbalosti, či účast na sebevraždě).⁹⁴ Jelikož jedním ze stěžejních témat této práce má být i institut eutanazie, je na tomto místě vhodné poukázat na opakované návrhy novel k trestnímu zákoníku, v rámci kterých byla snaha zakomponovat do ustanovení upravující trestné činy proti životu i benevolentněji znějící delikt, tzv. usmrcení na žádost. Tyto snahy se však nepodařilo prosadit, a tudíž je jakékoli usmrcení z milosrdenství, pro útrapy, bolesti atd. v současné právní úpravě chápáno jako prostá vražda. Jedinou možnou úlevu představuje možnost soudu pohlížet na motiv činu z hlediska polehčujících okolností, kdy jiná osoba jednala s cílem ukončit útrapy a utrpení jiné osoby, a to v souladu s jejím přáním.⁹⁵ Ve velice specifických případech může nastat situace, kdy usmrcení jiné osoby na žádost naplní skutkovou podstatu zabití, a nikoli vraždy. Jedná se o individuální a specifické případy, kdy prosba útrpně umírající

---

⁹³ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2001. Vysokoškolské právnícké učebnice. str. 86 -97, ISBN 80-720-1273-8

⁹⁴ § 140- 144, zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákona

⁹⁵ HOŘÁK, Jaromír, *Vražda a zabití v novém trestním zákoníku*, Bulletin advokacie č. 10/2009, rubrika Články, str. 53 - 66

osoby (osoba nevyhlášeně nemocná, či smrtelným způsobem zraněná) dosáhne zákonem požadované intenzity, která je u jednatelky osoby způsobila vyvolat stav tzv. „jiného omluvitelného hnutí mysli“. Z hlediska intenzity je nutné posoudit především naléhavost, neodkladnost a extrémní útrapy umírající osoby. Ono omluvitelné hnutí mysli pak nemusí mít vliv na přičetnost osoby, ale jedná se o okolnosti, které způsobují výrazné ovlivnění vědomí jedince a schopnost racionálně přemýšlet. Dané jednání je pak možné hodnotit jako lidsky pochopitelnou reakci, a na pachatele je posléze třeba pohlížet s jistou shovívavostí. Pro vyhodnocení, v jakém vztahu byl pachatel k danému jednání a následku, je zpravidla třeba přibrat do řízení znalce z oboru zdravotnictví, který posoudí stav jednatelky osoby, a poskytne tak relevantní podklad pro rozhodovací činnost orgánů činným v trestním řízení.⁹⁶

Třetí odstavec čl. 6 LZPS logickým způsobem navazuje a rozvíjí normu uvedenou v odstavci druhém, neboť stanovuje nepřipustnost a nepřijatelnost absolutního trestu – tedy trestu smrti. V České republice existoval trest smrti až do poměrně nedávného roku 1990. Konkrétně byl zrušen zákonem č. 175/1990 Sb., kterým se doplňoval a měnil předchozí trestní zákon. Od této doby nepatří absolutní trest do taxativního výčtu trestů za trestné činy, které je v České republice možné uložit. Tento krok odpovídá vývoji moderních evropských států a je v souladu se závazky, které pro Českou republiku vyplývají ze členství v mnohých mezinárodních organizacích.⁹⁷

Nejpřísněji ukládaný trest v současné době představuje tzv. výjimečný trest, který je možné uložit za zvlášť závažné zločiny, a to v rozmezí od 20-30 let, nebo na doživotí.⁹⁸

Z hlediska problematiky vydávání osob do ciziny je Česká republika vázána Evropskou úmluvou o vydávání⁹⁹, přičemž pro to, aby mohla být stíhaná osoba vydána do ciziny, musí být splněny stanovené podmínky.¹⁰⁰ Jednou z naprosto klíčových podmínek je právě nemožnost vydat osobu k výkonu trestu smrti do cizí

---

⁹⁶ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem: k ...* Olomouc: ANAG, 2011-. Právo (ANAG). str. 135, ISBN 978-80-7263-677-8

⁹⁷ LIDSKÁ PRÁVA.CZ. *Historie trestu smrti v Českých zemích*. Online. 2009. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/trest-smrti/clanky/historie-trestu-smrti-v-ceskych-zemich>. [cit. 2024-02-06]

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). str. 414 ISBN 978-80-7502-380-3

⁹⁹ Sdělení č. 549/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské úmluvy o vydávání

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. str. 4059., ISBN 978-80-7400-465-0.

země. Jedná-li se o stát, jehož právní řád připouští výkon absolutního trestu, a zároveň osoba spáchala trestný čin, za který je možné tento trest dle tamního právního pořádku uložit, musí být Česká republika dostatečným způsobem ujištěna, že trest smrti na vydávané osobě nebude vykonán. V případech, kdy by dožadující stát nebyl schopen poskytnout dostatečné záruky, že na dané osobě nebude vykonán trest smrti, nemůže Česká republika danou osobu vydat. V tomto smyslu se vyjádřil i např. Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 28. 6. 1995, sp. zn. To 102/95.¹⁰¹

Odstavec čtvrtý 6. článku Listiny reflektuje výjimky, při kterých zbavení života, za zákonem splněných podmínek, není považováno za trestné. Jedná se o skutečnosti, které by za jiných okolností byly považovány za trestný čin, a jako takové stíhány a trestány, ale absentuje zde znak protiprávnosti, a proto v důsledku naplnění zákonných znaků nemohou být považovány za trestné. Hovoříme zde o tzv. okolnostech vylučujících protiprávnost, které podrobně upravuje současná trestněprávní úprava. Mezi okolnosti vylučující protiprávnost je možné řadit zejména krajní nouzi, nutnou obranu, svolení poškozeného nebo oprávnění použití zbraně, či přípustné riziko.¹⁰²

V neposlední řadě je kromě článku 6 Listiny základních práv a svobod, který explicitně upravuje právo na život, nutné zmínit i navazující článek 7, jenž zakotvuje právo bezprostředně související, a to sice zákaz mučení a nelidského zacházení. Předmětný článek pojednává o zákazu mučení, nelidského, trýznivého a ponižujícího zacházení, včetně ukládání takovýchto trestů. Za nehumánní a mučivé zacházení je v moderním právním státě pokládáno i ukládání trestu smrti, neboť jeho uložení a absolutnost znamená pro danou osobu fyzické i psychické útrapy.¹⁰³

3.3. Zhodnocení právní úpravy práva na život v České republice

Závěrem této kapitoly je vhodné reflektovat na ústavněprávní zakotvení práva na život v České republice. Z výše zmíněného stručného rozebrání jednotlivých článků na ústavní úrovni je patrné, že Česká republika prošla

---

¹⁰¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 1995, sp. zn. To 102/95

¹⁰² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). str. 263, ISBN 978-80-7502-380-3

¹⁰³ Čl. 7, Usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

v posledních desítkách let obrovským vývojem v pozitivním slova smyslu, díky čemuž je právem řazena mezi vyspělé demokratické evropské státy.

Zcela správně je na ústavní úrovni vymezen obecný rámec tohoto základního práva, přičemž podrobnosti jsou ponechány na úpravě zákonné, či dokonce podzákonné. Z hlediska ústavního zakotvení je dle mého názoru pojetí tohoto institutu zcela dostatečné a odpovídá požadavkům evropských standardů vyspělých států (což je patrné např. zakotvením zákazu trestu smrti).

Samozřejmě je otázkou politické vůle (a částečně sociální, etickou a morální), zda do budoucna bude docházet ke snahám právně ukotvit instituty, které alespoň prozatím česká právní úprava nepřipouští, jako je tomu např. u eutanazie či asistované sebevraždy. Z nedávné historie je zřejmé, že snahy zavést právní úpravu určité formy usmrcení na žádost zde byly, ale alespoň prozatím nebyla dostatečná vůle je skutečně prosadit. Toto konstatování není třeba vnímat jakožto kritiku, neboť vytvoření podmínek k tomu, aby jakákoli varianta eutanazie, asistované sebevraždy, usmrcení na žádost apod. byla připuštěna, vyžaduje velice precizní právní a lékařský aparát, a zavedení tohoto institutu do praxe s sebou nese celou řadu rizik a sporných otázek.

Je třeba mít na paměti, že právo na život je především právem přirozeným, tedy existujícím nezávisle na státní moci. Proto jakékoli legislativní změny tohoto institutu představují extrémně složitý proces, který vyžaduje velkou míru zodpovědnosti, empatie a citlivosti, neboť je zde regulována samotná fyzická podstata existence osob (ať už hovoříme o začátku života, jeho průběhu, či konci). Pochopitelně jako je tomu ve všech oblastech života společnosti, i zde je třeba vnímat pokroky doby (změny názorů společnosti, vývoj lékařské vědy a techniky atd.); nicméně více než u kteréhokoli jiného institutu je třeba k jakýmkoli změnám přistupovat se značnou obezřetností a respektem k lidskému životu a jeho kvalitě.

4. Jednotlivé aspekty práva na život ve světle soudní judikatury

Přestože je Česká republika zemí řadící se do evropské kontinentální kultury, která není založena na precedenčním právu, je právě judikatura jedním z nejvíce významných zdrojů poznání, které z hlediska práva na život lze nalézt.¹⁰⁴ V této kapitole budou propojeny teoreticko-doktrinální poznatky týkající se jednotlivých aspektů práva na život s aplikační praxí soudů, a to jak soudů vnitrostátních, tak mezinárodních. Vzhledem k tomu, že jednotlivé země (i v rámci evropského kontinentu) mají poměrně diametrálně odlišnou legislativní úpravu dílčích částí tohoto práva, bude velice zajímavé porovnávat, byť někdy typově kulturně blízké země s rozlišnými pohledy na věc. S ohledem na rozsah této práce, není cílem zabývat se komplexní právní úpravou každého institutu zcela dopodrobna, ale budou zde nastíněny nejvýznamnější dílčí části práva na život v kontextu domácí a zahraniční judikatury, která může obsahovat případné rozdíly v pohledech na jednotlivé aspekty práva na život. Konkrétní pozornost bude zaměřena na problematiku interrupcí a problematiku eutanazie, či obdobné formy usmrcení na žádost. V souvislosti s předmětnými aspekty bude pojednáno o domácí právní úpravě, společně s aplikační praxí soudů. Dále bude též zmíněno právní ukotvení těchto aspektů práva na život v kontextu zahraniční judikatury ze zemí, které jsou svojí legislativou významnými představiteli určitých názorových směrů na danou oblast.

4.1. Interrupce

Problematika přípustnosti a nepřípustnosti interrupce představuje spor, který je řešen v podstatě odnepaměti, přičemž přístupy v jednotlivých státech jsou skutečně různorodé (od úplného zákazu až po maximální autonomii vůle těhotné ženy rozhodovat o svém těle). Různorodost názorů je neodmyslitelně spjata s vymezením a chápáním začátku lidského života, tak, jak o tom bylo pojednáno výše v této práci. Z hlediska lékařské terminologie se jedná o umělé přerušování těhotenství (je-li pominut spontánní potrat, který není závislý na vůli ženy).¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ KNAPP, Viktor: *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. str. 111-113, ISBN 80-7179-089-3

¹⁰⁵ VALACH, Vladislav; KÁBRT Jan. *Lékařský slovník*. 2 přepracované a doplněné vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962, str. 210

Striktně vzato, vyjádření „umělého přerušení těhotenství“ není zcela přesné, neboť těhotenství se v případě podstoupení příslušného zákroku pouze „nepřerušuje“, ale ukončuje, dochází tedy k záměrnému usmrcení plodu.¹⁰⁶ V rámci právníkové terminologie tato v uvozovkách nepřesnost bývá zdůvodňována snahou o jisté zmírnění a snížení emocionálně napjaté atmosféry, pojící se s tímto tématem. Rozdíl je rovněž v termínech, které jsou používány pro oblast juristickou, kde je užíván právě pojem interrupce, a oblast medicínskou, která pracuje s termínem potratu.¹⁰⁷

V průběhu let a postupného vývoje společnosti se vyvíjely i názory na tuto oblast, a tak je tomu až do dnešní doby. Mezi relevantní ovlivňující faktory patří např. historický vývoj jednotlivých zemí, význam a vliv církve, populační politika státu, politické tendence, atd.¹⁰⁸

Důvody pro přistoupení k interrupci je možné dělit na sociální a zdravotní. Pochopitelně lépe je i mezi odpůrci snášena indikace týkající se zdravotních otázek (matky i plodu). Jedná se zejména o situace, kdy je ohrožen život a zdraví ženy, případně i plodu samotného. I v rámci kritiky k přístupu k interrupci lze najít více a méně radikálnější větve názorů. Přestože obecně je možné říci, že teologický koncept interrupci v zásadě odmítá, některé méně radikální názory se vyslovují ve prospěch toho, že jsou-li k tomu splněny lékařské předpoklady, tedy zejména ohrožuje-li plod ženu na životě takovým způsobem, že může dojít až k úmrtí jak ženy, tak plodu, je lepší zachránit alespoň jeden lidský život, tedy život ženy, neboť plod není schopný v takto raném stádiu existovat bez těla matky. Opačné názory (opět zejména z oblasti církve) proklamují, že ani takto závažná zdravotní indikace nesmí být na újmu nenarozenému plodu, který je již od stádia svého početí považován za plnohodnotný lidský život. Mezi zdravotní indikace k interrupci je v současné době možné řadit i závažné genetické vady plodu – tedy tzv. eugenismus. Tento pojem vychází z toho, že současná medicína nabízí celou škálu poměrně přesných diagnostických metod, které mohou napomoci odhalit možné mentální i fyzické postižení plodu, v důsledku čehož se žena může rozhodnout

---

¹⁰⁶ VALACH, Vladislav; KÁBRT Jan. *Lékařský slovník*. 2 přepracované a doplněné vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962, str. 210.

¹⁰⁷ KÜHN, Zdeněk. *Ochrana lidského plodu v trestním právu*. Praha: Institut pro vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998, str 19, ISBN 80-238-3605-6

¹⁰⁸ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právníkové sešity. Str. 17, ISBN 80-210-1140-8

k podstoupení umělého přerušení těhotenství.¹⁰⁹ Eticky problematickou otázkou v souvislosti s eugenismem je pochopitelně to, zda je možné hodnotu lidského života odvrátit od zdravotní úrovně jedince (ať již mentální, či fyzické).

Vysoká úroveň lékařské vědy a techniky umožňuje celou řadu způsobů, jakými je předmětný zákrok interrupce možné provést (částečně zde hraje roli i vůle ženy, jakou metodu si přeje podstoupit, není-li vzhledem k jejímu specifickému zdravotnímu stavu či stádiu těhotenství stanovena metoda přímo lékařem). Jedná se zejména o metody založené na chirurgickém základu, případně na metodě hormonální medikace.¹¹⁰

Současně vedle zdravotních důvodů pro interrupci je v dnešní době přípustná i tzv. sociální indikace. Jedná se o velmi širokou škálu sociálních, či sociálně ekonomických důvodů (jako např. snaha zachovat si svou životní úroveň, životní standard, který měli rodiče bez potomka, fakt, že v důsledku těhotenství a mateřství by se žena mohla dostat do nepříznivé finanční a životní situace, vědomé rozhodnutí ohledně toho, že žena nechce mít děti). Dále je do této kategorie možné řadit i trestněprávní rovinu věci, kdy žena otěhotněla v důsledku násilného aktu – znásilnění, či např. incestu.¹¹¹ Právě tyto poslední jmenované důvody, tedy situace, kdy k těhotenství dojde v důsledku naplnění skutkové podstaty trestného činu, jsou jedním z nejsilnějších argumentů svědčících pro legislativní umožnění interrupcí, avšak i tento důvod není shledáván v určitých kruzích jako dostatečně relevantní. Velmi zásadoví a radikální odpůrci interrupcí se v těchto případech ohrazují, že podstoupení potratu, při kterém přijde plod o život (dle jejich názoru již existující lidská bytost s plnou právní subjektivitou), nemůže nijak kompenzovat traumatický zážitek znásilnění.¹¹²

Legislativní úprava interrupcí ve vybraných státech

V rámci světového kontextu k přístupům k interrupcím je možné se v zásadě setkat se třemi hlavními kategoriemi právních regulací.

---

¹⁰⁹ ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života: [základní otázky lidské etiky]*. Praha: Vyšehrad, 1999. Cesty (Vyšehrad). str. 54, ISBN 80-702-1302-7

¹¹⁰ GRADY, John L. *Interrupce ano nebo ne?: (Důvody proti interrupcím)*. 2. vyd. Praha: Řád, 1992. Právo (ANAG). str. 6-8, ISBN 80-901-1893-3

¹¹¹ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity., str. 22, ISBN 80-210-1140-8

¹¹² ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života: [základní otázky lidské etiky]*. Praha: Vyšehrad, 1999. Cesty (Vyšehrad). str. 54, ISBN 80-702-1302-7

- A) Plná a svobodná autonomie vůle ženy o jejím životě, a tudíž i o plodu, který je její součástí až do právem stanoveného stádia těhotenství (určeného na základě poznatků lékařské vědy).
- B) Relativní (omezená) rozhodovací svoboda a autonomie ženy, po podstoupení odborných konzultací, jak z oblasti zdravotnické, tak oblasti sociální (např. speciální rozhodovací komise v Bulharsku, či Maďarsku).
- C) Plná vázanost názorem orgánu, který je příslušný k posuzování otázek přípustnosti či nepřípustnosti interrupce v konkrétním případě.¹¹³

4.1.1. Legislativní úprava interrupce v Polsku

V souvislosti se zahraniční právní úpravou je nasnadě zmínit jeden z nejpálčivějších příkladů právní úpravy, kterou zakotvuje sousední země - a to sice Polsko. Právě Polsko představuje jednu ze zemí, jejíž legislativní úprava interrupcí představuje jednu z nejpřísnějších a nejstriktnějších právních úprav v evropském prostoru. Zároveň se jedná o velmi aktuální problematiku, neboť v relativně nedávné době byly zpřísněny podmínky pro provádění interrupce, na základě rozhodnutí polského Ústavního tribunálu, kdy nově podle účinné právní úpravy není možné, aby ženy podstoupily interrupci z důvodu vývojové vady plodu, případně jeho nevléčitelné choroby. Toto rozhodnutí je předmětem častých kritik, neboť vede k nežádoucím situacím, kdy jsou ženy nuceny v těchto případech podstupovat zákroky, které nejsou prováděny erudovanými lékaři, kteří k tomu mají potřebnou úroveň znalostí, a nebo vycestovávat za účelem provedení zákroků do jiných zemí.¹¹⁴

Stejně, jako tomu bylo v jiných státech, i Polsko prošlo výraznou genezí ve vývoji přístupu k interrupcím. Společným rysem evropských států ve 20. století byl v důsledku historických a politických okolností restriktivní přístup k tomuto institutu. I přesto bylo Polsko jedním z prvních států, který v roce 1932 přijal legislativu umožňující provedení interrupce, a to z důvodů ohrožení života a zdraví

---

¹¹³ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity., str. 22, ISBN 80-210-1140-8

¹¹⁴ BULLETIN lidských práv č. 10/2020, *Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí rubrika Evropský systém ochrany lidských práv*, str. 20 - 23

ženy, v případech znásilnění nebo incestu. V dobách nacistického režimu došlo dokonce k ještě většímu rozvolnění, kdy polské ženy nebyly kriminalizovány ani za interrupce z např. sociálních důvodů. V roce 1956 došlo na daném území (zde nutno podotknout - i přes odpor církve, která má v Polsku značnou tradici a vliv) k oficiálnímu institucionárnímu zakotvení možnosti potratů jak ze zdravotních, tak sociálních důvodů. Podmínkou byla zejména povinná předběžná konzultace s lékařskými pracovníky, před tím, než žena zákrok podstoupila. Cílem bylo zmírnit nežádoucí dopady přísných podmínek, které měly za následek vysokou úmrtnost z důvodu nelegálních potratů. Od tohoto okamžiku však události nabraly zcela opačný směr, a v průběhu 80. a 90. let minulého století byl vyvíjen značný tlak na opětovné zpřísnění podmínek, za kterých ženy budou mít přístup k tomuto zákroku. Za velmi zásadní a převratnou změnu lze považovat přijetí zákona o plánování rodiny, ochraně lidského plodu a podmínkách přípustnosti přerušování těhotenství (tzv. interrupční zákon). Tato právní úprava velmi jasně reflektovala postoj katolické církve a její vliv v dané zemi.¹¹⁵ Předmětný zákon s konečnou platností odstranil zákonný přístup k interrupci ze sociálních důvodů. Přestože posléze na velmi krátkou dobu došlo k opětovnému povolení daných druhů interrupcí, byly tyto liberální snahy smeteny ze stolu rozhodnutím Ústavního tribunálu ze dne 28. 5. 1997, K 26/96, který stanovil, že není možné v souladu se zásadami demokratického a právního státu ztotožnit se s jiným názorem než s tím, že lidský život je třeba chránit ve všech jeho vývojových stádiích, tedy od okamžiku početí.¹¹⁶ Po předmětném rozhodnutí bylo v záležitostech umělého přerušování těhotenství postupováno na základě úpravy Interrupčního zákona, který taxativním způsobem stanovoval výčet případů, kdy bylo možné k interrupci přistoupit (tedy pokud těhotenství ohrozilo zdraví a život matky, plod byl velmi závažně a nenávratně poškozen, existovala skutečnost, ze které vyplývala obava, že těhotenství mohlo vzniknout v důsledku trestného činu). Maximální časově přípustnou hranicí, do kdy bylo možné interrupci vykonat, bylo dvanáct týdnů od okamžiku začátku těhotenství. V prvních dvou případech (při zdravotních indikacích) musel být k zákroku vysloven souhlas ženy a lékaře, který posoudil zdravotní stav ženy a plodu. V posledním případě (tedy ve spojitosti s trestnou činností) musel dát, mimo jiné, k zákroku souhlas též státní zástupce. Trestní sazba

---

¹¹⁵ Alicia Czerwinski, Sex, Politics, and Religion: The Clash between Poland and the European Union over Abortion, 32 Denv. J. Int'l L. & Pol'y 653 (2004), online, dostupné z: <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1373&context=djilp>, [cit. 2021-11-24].

¹¹⁶ Rozhodnutí Ústavního tribunálu Polska ze dne 28. 5. 1997, ve věci K 26/96.

za nezákonné vykonání interrupce činila dva roky trestu odnětí svobody; v případě, že došlo na základě zákroku k úmrtí matky, zvýšila se tato sazba až na deset let trestu odnětí svobody.¹¹⁷

V takto nastaveném režimu fungoval institut interrupce až do roku 2020, ve kterém razantním způsobem zasáhl Ústavní tribunál do stávající úpravy tím, že zpřísnil a omezil rozsah důvodů, pro které je možné interrupci podstoupit. Na základě rozhodnutí ze dne 22. 10. 2020, K 1/20 došlo k vyškrtnutí důvodů, kterými byla indikována vysoká míra pravděpodobnosti genetické vady či těžkého poškození plodu.¹¹⁸ Stěžejní argumentací bylo vyslovení názoru, že připuštění potratů na základě genetických vad (pravděpodobných), dochází k diskriminaci nenarozeného jedince, u kterého není na jisto postavená skutečnost, do jaké míry jej daná diagnóza omezí na kvalitě života, respektive dochází k jeho diskriminaci na základě zdravotního stavu, což je u již narozených osob zcela nepřijatelné. Současně Ústavní tribunál konstatoval, že ochrana lidského života a jeho důstojnosti musí být respektována, aniž by mohla být kvalitativně odstupňována na základě úrovně zdravotního stavu daného jedince.¹¹⁹

Takto upravený institut interrupce je podrobován významné kritice. Jedním z kritizovaných aspektů je pochopitelně rozpor s právem ženy svobodně rozhodovat o svém těle (včetně rozhodnutí o podstoupení interrupce). V širším slova smyslu je možné hovořit i o porušení zákazu diskriminace, který vyplývá i z řady mezinárodních úmluv, jako např. Evropské úmluvy o lidských právech. Právě v důsledku této úmluvy se k výše uvedenému vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva, který v první řadě stanovil, že pouhý fakt restriktivního přístupu k danému institutu nemusí být bez dalšího v rozporu se základními právy a svobodami ženy, neboť samotná úmluva ponechává v řadě případů tzv. volné uvážení států z hlediska stupně regulace různých oblastí. Situace je vždy nutné hodnotit v kontextu konkrétních okolností případu. Závěrem je však nutné podotknout, že vzhledem k velmi přísně nastaveným regulacím panujícím v Polsku,

---

¹¹⁷ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str. 23, ISBN 80-210-1140-8

¹¹⁸ MECHLINSKA, Anna. *Polish Constitutional Tribunal Abortion Judgment. Human Rights Pulse [online]. 14. 12. 2020 [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <<https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/polish-constitutional-tribunal-abortion-judgment>*

¹¹⁹ Rozhodnutí Ústavního tribunálu Polska ze dne 22. 10. 2020, ve věci K 1/20

Evropský soud pro lidská práva již v mnohých posuzovaných případech skutečně konstatoval pochybení státu a zasažení do zaručeného práva či svobody ženy.

4.1.1.1. Tysiac v. Polsko

Výše zmíněná problematika udělovaných lékařských souhlasů k interrupci byla rovněž předmětem přezkumu ze strany Evropského soudu pro lidská práva v případě Tysiac v. Polsko. V daném řízení ESLP stanovil, že pokud stát podmiňuje krok interrupce poskytnutím souhlasného stanoviska od lékaře, je nutné zajistit kontrolní mechanismus zpětné vazby tak, aby se žena v případě, že zde bude dán důvod pro podstoupení umělého přerušování těhotenství, mohla dožadovat svého zákroku v zákonné lhůtě. V předmětném řízení (Tysiac v. Polsko) bylo vysloveno porušení práva stěžovatelky na soukromý a rodinný život (a to konkrétně porušením čl. 8 EÚLP), neboť u dané ženy bylo na základě lékařských vyšetření zjištěno a stanoveno důvodné riziko nenávratného poškození zraku v případě setrvání v těhotenství, v důsledku čehož byla stěžovatelka rozhodnuta podstoupit interrupci. Přestože lékařské zprávy osvědčovaly vysoké procento pravděpodobnosti oslepnutí, bylo Tysiac bezdůvodně odepíráno poskytnutí lékařského souhlasu k podstoupení zákroku (potratu). I přes opakovanou návštěvu očních specialistů, kteří se shodovali v názoru, že stěžovatelce hrozí vážné porušení zraku, a to právě v přímé souvislosti s těhotenstvím, žádný z očních lékařů jí nebyl ochoten vystavit souhlas k interrupci. Souhlasu se žena nakonec domohla prostřednictvím svého praktického lékaře, který však nebyl oprávněn zákrok vykonat. Umělé přerušování těhotenství mohou vykonávat pouze lékaři v nemocnicích, kde se Tysiac setkala se stejným problémem jako u očních lékařů, a provedení zákroku bylo opakovaně odmítnuto.¹²⁰ Stěžovatelce však zároveň nebyl poskytnut žádný efektivní prostředek ochrany, kterým by řádně, a především včas, mohla uplatňovat jakoukoli formu přezkumu, a dosáhnout požadovaného souhlasu, který jí býval mohl zachránit zrak. Tysiac tak byla nucena podstoupit porod, který opravdu, dle předem predikovaných diagnóz a předpokladů, vedl k dramatickému zhoršení úrovně zraku. Evropský soud pro lidská práva pak v předmětném řízení vyslovil pochybení Polska v tom, že stěžovatelce nebyl schopen zajistit přístup k prostředkům ochrany,

---

¹²⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 20. března 2007, stížnost č. 5410/03, body 7-31, ve věci *Tysiac v. Polsko*

kterými se v daném případě mohla efektivně bránit a dosáhnout tak včasného lékařského souhlasu k provedení zákroku.¹²¹

4.1.1.2. P. a S. v. Polsko

Dalším, velice významným příkladem soudního rozhodnutí, kdy bylo ze strany Evropského soudu pro lidská práva shledáno porušení EÚLP, byl tzv. spor P. a S. proti Polsku. Rozdílem oproti předchozímu případu je zejména fakt, že v této záležitosti šlo o těhotenství vzniklé v důsledku znásilnění nezletilé dívky (14 let). Druhou stěžovatelkou, dominující v předmětném sporu, byla i matka primární stěžovatelky, která se snažila pro dceru domoci toho, aby mohla zákrok interrupce podstoupit. Polská legislativa pro případy takovýchto těhotenství umožňuje podstoupit zákrok umělého přerušování těhotenství, pokud se k tomuto kroku souhlasně vyjádří orgány státního zastupitelství a lékařů. Problémem však bylo opět zdouhavé a obstrukční jednání ze strany zdravotnických institucí, kdy se lékaři snažili dívku přesvědčit o pokračování v těhotenství, tím, že poskytnutí souhlasu podmiňovali nejrůznějšími konzultacemi jak s lékařským personálem, tak s příslušníky katolické církve, kteří měli za cíl působit na přesvědčení dívky ohledně (ne)podstoupení zákroku. Věc posléze dospěla do stádia, kdy lékař, který měl daný zákrok provést, odmítl vykonání tohoto úkonu (s odkazem na tzv. výhradu svědomí). Na základě této skutečnosti se stěžovatelka obrátila na jinou nemocnici (ve Varšavě), která měla být ochotna zákrok provést, avšak následně dostala mylnou informaci o tom, že dívka daný zákrok podstoupit nechce. Nutné je taktéž podotknout, že po odmítavém postoji prvního lékařského zařízení věc nabrala značných mediálních rozměrů, a na dívku začal být vytvářen nátlak i ze strany veřejnosti a médií. Záležitost byla navíc komplikována tím, že vůči stěžovatelčiným rodičům bylo vydáno předběžné opatření, kterým byla odebrána z jejich péče, neboť dle vyšetřovacích orgánů panovala důvodná obava z toho, že na nezletilou vytváří nátlak k podstoupení interrupce, a nevykonávají řádně svou rodičovskou odpovědnost. Toto předběžné opatření zůstalo v platnosti pouhých 10 dní, neboť se žádné z předmětných obav nepodařilo prokázat. Po vyhrocené situaci bylo oběma stěžovatelkám sděleno, že umělé přerušování těhotenství je ochotná

---

¹²¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 20. března 2007, stížnost č. 5410/03, body 136-150, ve věci *Țysiac v. Polsko*

provést gdaňská nemocnice, vzdálená bezmála 500 Km od místa bydliště nezletilé stěžovatelky, a tak se skutečně i stalo.¹²²

V souvislosti s případem a po řádném vyčerpání všech dostupných opravných prostředků se stěžovatelky obrátily na Evropský soud pro lidská práva, kde namítaly porušení hned několika článků Úmluvy. Stejně, jako tomu bylo v předchozím případě, bylo i zde namítáno porušení čl. 8 (právo na soukromý a rodinný život), dále čl. 3 (vystavení ponižujícímu zacházení stran polských úřadů), či čl. 5 odst.1 (právo na ochranu bezpečnosti a osobní svobody z důvodu odnětí nezletilé z péče jejích rodičů). Evropský soud pro lidská práva dal za pravdu oběma stěžovatelkám v plném rozsahu a konstatoval porušení všech předmětných článků Úmluvy.

Z hlediska porušení namítaného čl. 8 byl opětovně vysloven názor, že právo na interrupci neexistuje jako samostatně stojící právo, ale je nutné jej vnímat jakožto součást práva ženy na soukromý a rodinný život. Přestože stěžovatelka naplnila zákonné předpoklady pro podstoupení zákroku, nebyl jí tento zákrok v prvním ani druhém zařízení umožněn, aniž by jí daným zdravotnickým zařízením byla zajištěna adekvátní náhrada (ve smyslu jiného lékaře, který bude ochoten provést zákrok). Výhrada svědomí, kterou učinil lékař v první nemocnici, nemůže být nikdy vykládána tak, že její uplatnění způsobí újmu pacientovi. Současně byly stěžovatelce poskytovány nepřesné, zkreslené informace, a byla opakovaně vystavěna manipulativnímu zacházení ze strany osob lékařského zařízení.¹²³

Dalším pochybením, kterého se stát dopustil, bylo jednání v rozporu s čl. 5 odst. 1, tedy porušení práva na bezpečnost a osobní svobodu, které bylo spatřováno zejména s ohledem na to, že bylo velice invazivním způsobem zasaženo do integrity rodiny, tím, že nezletilá byla v takto zranitelném stavu odňata ze svého přirozeného prostředí. Mediální tlak, který byl s danou kauzou spjat, si vyžádal nepřiměřeně přísné zásahy do celku rodiny, u které se navíc nepodařilo prokázat žádné pochybení v péči ze strany rodičů.

V neposlední řadě Evropský soud pro lidská práva dal za pravdu stěžovatelkám v případě porušení čl. 3 EÚLP, kdy stanovil, že jak nezletilá, tak její matka byly opakovaně vystavovány nepřiměřenému nátlaku, při kterém jim byly vnucovány jak postoje lékařů, tak katolického kněze s cílem ovlivnit rozhodnutí

---

¹²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 30. 10. 2012, stížnost č. 57375/08, body 5-24 ve věci *P. a S. v. Polsko*

¹²³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 30. 10. 2012, stížnost č. 57375/08, body 157-172, ve věci *P. a S. v. Polsko*

ohledně potratu. Státní orgány pak též pochybily v momentě, kdy nezletilá opustila první lékařské zařízení. Tehdy jí odmítly poskytnout přiměřenou ochranu vůči mediálnímu tlaku, a naopak jí ublížily tím, že byla odňata od svých rodičů, a na dobu deseti dnů umístěna do výchovného zařízení. Současně se Evropský soud pro lidská práva pozastavil nad skutečností, že vnitrostátní orgány činné v trestním řízení vyvíjely značnou snahu o represii nezletilé dívky, místo toho, aby řádně prošetřily tvrzeného pachatele trestné činnosti a okolnosti tvrzeného znásilnění.¹²⁴

4.1.1.3. R.R. v. Polsko

Za zdlouhavé procesy a obstrukční jednání bylo Polsko sankcionováno v rámci problematiky interrupce dokonce opakovaně. Dalším z mnoha obdobných případů je např. řízení ve věci R. R. v. Polsko, ve kterém stěžovatelka R.R. čekala dítě, u kterého došlo v důsledku laxního přístupu lékařů k pozdnímu zjištění vývojové vady, tzv. Turnerova syndromu.¹²⁵ Předmětná indispozice byla však zjištěna až ve velmi pozdní fázi těhotenství, kdy dítě bylo schopné života i bez těla matky, čímž byl ženě znemožněn přístup k potratu. Takovéto jednání lékařů ESLP vyhodnotil jako ponižující a rozporné s čl. 3 Úmluvy, neboť žena měla mít nárok na včasný přístup ke genetickým testům, které mohly objasnit genetickou vadu v dostatečně raném stádiu, které by umožňovalo podstoupení interrupce.¹²⁶

4.1.3. Legislativní úprava interrupcí v USA

K co možná nejlepšímu přehledu a povědomí, jakou optikou je možné pohlížet na institut umělého přerušování těhotenství, je zcela bezpochyby vhodné poukázat na další významný subjekt, u kterého došlo k velmi významné proměně postoje vůči interrupcím. S ohledem na to, že Spojené státy americké představují příklad federace, je tato otázka ještě o řád komplikovanější než ve výše uvedených případech. V podstatě až do druhé poloviny dvacátého století byla problematika potratů ponechána zcela na uvážení a pravomoci jednotlivých států, a ústavní úroveň tento problém záměrně neřešila. Právní úprava v jednotlivých zemích byla

---

¹²⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 30. 10. 2012, stížnost č. 57375/08, ve věci *P. a S. v. Polsko*

¹²⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 26.5. 2011, stížnost č. 27617/0, body 6-15 ve věci *R.R. v. Polsko*

¹²⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 26.5. 2011, stížnost č. 27617/0, body 215-218, ve věci *R.R. v. Polsko*

více nebo méně restriktivního charakteru zhruba ve 37 státech. Liberálnější pojetí pak převládalo ve zbytku států, kdy byly podmínky podstoupení interrupce závislé od zdravotního stavu těhotné ženy či plodu. Některé státy zohledňovaly i situace, když žena otěhotněla v důsledku trestné činnosti – tzn. zejména situace znásilnění nebo incestu. Nejbenevolentnější zakotvení bylo možné najít v New Yorku, kde se podstoupení umělého přerušování těhotenství umožnilo i ženám, které v daném státě neměly trvalý pobyt.¹²⁷

Přelomovým okamžikem se pak stalo soudní rozhodnutí v roce 1973 ve věci *Roe v. Wade*, a to hned v několika směrech. Velmi zásadní změnou bylo promítnutí konkrétního sporu na federální úroveň, kdy právo na umělé přerušování těhotenství postoupilo na ústavní úroveň, respektive již v souladu s předchozími soudními rozhodnutími (jako např. *United States v. Vuitch*¹²⁸ nebo *Griswold v. Connecticut*¹²⁹) bylo podřazeno pod právo na soukromí (v souladu se čtrnáctým dodatkem Ústavy), a tím získalo velmi silnou pozici na nejvyšší možné úrovni. Liberalizace interrupcí šla v dalších soudních rozhodnutích ještě o několik kroků dále, neboť postupem času byla vyslovena i myšlenka, že právo ženy na interrupci může trvat až do okamžiku, než je plod životaschopný – tzn. schopný přežít nezávisle na těle matky. Nebylo s podivem, že takovéto extrémní rozvolnění pravidel vyvolalo etické a morální otázky, neboť vytvářelo prostor pro velice hraniční situace. Nejvyšší soud USA jasně sjednotil volný přístup všech žen k interrupcím v rámci prvního trimestru. Státy tak mohly regulovat přístup k umělému přerušování těhotenství v pozdějších stádiích, a chránit tak „potencionální život“, avšak jak Nejvyšší soud uvedl, striktně stanovená povinnost chránit tento potencionální život v pozdějších fázích těhotenství není stanovena.

Výše zmíněné soudní rozhodnutí *Roe v. Wade* patří mezi nejzásadnější rozhodnutí z dané oblasti. Představuje typický příklad reflektující angloamerickou právní kulturu a ukazuje sílu a moc justice, která do značné míry supluje zákonodárnou moc, a to velice zásadním způsobem.¹³⁰

---

¹²⁷ KRŮŽ, Jakub. *Struktura práva na potrat. Úvahy ve světle judikatury Nejvyššího soudu USA*. Zdroj: Právník č. 9/2021, rubrika Stati, str. 729 – 744, Online. 2021. Dostupné z: <https://next.codexis.cz/literatura/LT127274?dokumentVyzraz=interrupce+v+USA&pravyPanel=nalezky#L127>. [cit. 2024-02-13]

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Spojených států amerických ze dne 12.4. 1971, ve věci *Spojené státy v. Vuitch*, 402 US 62 (1971)

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu Spojených států amerických ze dne 7.6. 1965, ve věci *Griswold v. Connecticut*, 381 US 479 (1965)

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu spojených států amerických ze dne 22.1. 1973, ve věci *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973)

Dalším zásadním soudním rozhodnutím, které mělo zvrátit nastavený režim, byl rozsudek *Casey v. Planned Parenthood* související s přijetím Pensylvánského zákona o podmínkách potratů. Tento zákon stanovoval specifické podmínky (jako např. povinnost oznámit svůj záměr interrupce manželovi; v případě, že dívka byla mladší 18 let, bylo nutné vyžádat souhlas zákonného zástupce a mnohé další). Přes značné kontroverze nedošlo k překonání ustálené rozhodovací praxe nastavené rozsudkem *Roe v. Wade*, a Pensylvánský zákon byl shledán jako ústavně konformní. Toto rozhodnutí nepřineslo zásadní změny, pouze potvrdilo věčné závěry již zmiňovaného rozhodnutí. Jedinou proměnou byla záměna trimestrální koncepce za již zmíněný koncept životaschopnosti dítěte. Možnost podstoupení potratu tedy již nově nebyla vázána na minimální požadavek neomezovat přístup k interrupci v rámci prvního trimestru, ale stanovovala jiné obecné pravidlo, a to sice možnost podstoupit interrupci až do fáze, kdy je plod schopen samostatné existence nezávisle na těle matky.¹³¹

Ve chvíli, kdy není legislativně upravená lhůta, do kdy je možné podstoupit interrupci, je tak umožněno ženám podstupovat umělé přerušování těhotenství i ve velmi pozdních stádiích těhotenství, kdy je již plod značně vyvinutý, a otázka začátku lidské existence je tak ještě palčivější a eticky problematictější.

Uměle vytvořená tenze týkající se problémů interrupcí vyústila v roce 2022, kdy Nejvyšší soud USA překonal myšlenku předchozích rozhodnutí ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*. Fakticky tak bylo zrušeno ústavně zaručené právo ženy na podstoupení interrupce. Nejvyšší soud se navrátil zpět k myšlence, že danou problematiku by si každý ze států federace měl řešit samostatně, s ohledem na svou vlastní politiku a tradice.¹³²

Hlavním rozdílem koncepčního pojetí interrupcí v USA, oproti evropskému prostoru, je o mnohem silnější inklinace k restriktivnímu přístupu k umělému přerušování těhotenství. Osobně vidím největší problém ve skutečnosti rychlých a zásadních změn, kdy právní úprava něčeho tak zásadního, jako je právě přístup k umělému přerušování těhotenství, jde v podmínkách USA z jednoho extrému do druhého. S ohledem na velmi liberální nastavení do roku 2022 je možné očekávat

---

¹³¹ CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII. *Osud reprodukčních práv žen v rukou soudců Nejvyššího soudu: Konec potratů v USA?* Online. 2022. Dostupné: <https://www.centrumlidskaprava.cz/osud-reprodukcnich-prav-zen-v-rukou-soudcu-nejvyssiho-soudu-konec-potratu-v-usa>. [cit. 2024-03-21]

¹³² Rozsudek Nejvyššího soudu spojených států amerických, ze dne 24.6.2022, ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, 597 U.S. (2022)

snahu vyvážit předchozí „volný režim“ přílišnou restrikcí, která povede k výraznému potlačení práv žen na přístup k tomuto zákroku.

4.1.3.1. Roe v. Wade

Případ Roe v. Wade představuje příběh mladé ženy, známé pod jménem Jane Roe (pseudonym), která ve svých pouhých dvaceti jedna letech již potřetí otěhotněla. Vzhledem k nízkému věku, závislosti na návykových látkách a faktu, že předchozí dvě děti skončily v adopční péči, byla dotyčná rozhodnuta třetí těhotenství ukončit formou interrupce. Jane byla občankou státu Texas, který se vyznačoval spíše restriktivní interrupční politikou (respektive umožňoval interrupci pouze v případech, kdy těhotenství ohrožovalo život ženy); měla tedy velmi omezené možnosti řešení svého stavu. Finanční situace jí navíc neumožňovala odcestovat do jiného státu, kde by mohla zákrok podstoupit. Jedinou její možností bylo pokusit se domoci přístupu k lékařskému zákroku prostřednictvím povolení ze strany soudů. V roce 1970 podaly její právničky Linda Coffeeová a Sarah Weddingtonová jménem Jane Roe žádost o podstoupení interrupce. Volba právních zástupkyň nebyla rozhodně náhodná, obě ženy již dlouhodobě systematicky poukazovaly na nespravedlnost přístupu k možnostem interrupcí, a porušování práv žen. Za stát Texas hájil jeho zájmy Henry Wade. Předmětný spor trval řadu měsíců a nakonec rozhodl ve prospěch Jane Roe, zároveň však odmítl rozhodnout o zrušení obecného nařízení zakazující přístup k potratům a žádná systematická změna se tudíž konat neměla. Vzhledem k tomu, že ani jedna ze stran nebyla spokojena s výsledkem řízení, docházelo k podávání opravných prostředků, až do stadia, kdy byla věc předložena Nejvyššímu soudu, který ve věci rozhodoval celých dlouhých třináct měsíců. Výsledkem bylo přiznání práva na umělé přerušování těhotenství, s ohledem na podřazení tohoto práva pod základní právo na ochranu soukromí.¹³³

Nejvyšší soud Spojených států amerických zde vyslovil myšlenku, že v prvním trimestru je s ohledem na velice nízké vývojové stádium plodu třeba upřednostnit volní autonomii ženy, která má právo svobodně rozhodovat o svém těle. S postupujícím stádiem těhotenství je pak možné přístup k interrupcím omezit,

---

¹³³ KŘÍŽ, Jakub. *Struktura práva na potrat. Úvahy ve světle judikatury Nejvyššího soudu USA*. Zdroj: Právník č. 9/2021, rubrika Stati, str. 729 – 744, Online. 2021. Dostupné z: <https://next.codexis.cz/literatura/LT127274?dokumentVyzraz=interrupce+v+USA&pravyPanel=nalezny#L127>. [cit. 2024-02-13]

nebo i dokonce zakázat za účelem ochrany tzv. potenciálního života. Toto rozhodnutí již Nejvyšší soud ponechal v gesci jednotlivých států.

Jane Roe se sice svého práva domohla, nicméně vzhledem k délce trvání řízení jí právo na přístup k interrupci nebylo poskytnuto včas. Svě třetí dítě (dceru) tak porodila, a dala opět k adopční péči. Dané soudní rozhodnutí však reprezentuje jedno z nejvíce kontroverzních a diskutovaných rozhodnutí již od svého vydání až do roku 2022, kdy byl výše zmíněný koncept překonán.¹³⁴

4.1.3.2. Dobbs v. Jackson Women's Health Organization

Rozsudek ve věci Dobbs v. Jackson Women's Health Organization představuje novodobé a velice přelomové rozhodnutí, které překonalo nastavené principy z rozhodnutí Roe v. Wade, kde převládla značná liberalizace vůči přístupu k umělému přerušení těhotenství. Současné rozhodnutí vydané v roce 2022 zrušilo svým obsahem rozhodnutí Roe v. Wade i již zmíněný Planned Parenthood v. Casey. Předmětný rozsudek reflektoval změnu postoje Nejvyššího soudu USA k dané problematice, a státy tak získaly zpět plnou pravomoc nad právní úpravou interrupcí.

Jedním ze stěžejních impulsů ke změně postoje bylo bezpochyby přijetí Mississippské právní úpravy interrupcí, která ve velké většině případů znemožňovala podstoupení zákroku interrupce po 15. týdnu těhotenství. Negativní odezva přišla záhy od jediného lékařského zařízení provádějícího interrupční zákroky (Jackson Women's Health Organization), které se rozhodlo podat žalobu k soudu s ohledem na rozpor se stávající judikaturou Nejvyššího soudu USA a namítanou protiústavností předmětného zákona. Přestože se prvostupňový soud vyslovil ve prospěch žalobkyně (tedy interrupčního zařízení), neboť na základě rozhodnutí Planned Parenthood v. Casey měl být aplikován princip prokázání samostatné svébytné životaschopnosti plodu, k tomu, aby mohlo dojít k zákazu interrupce – a to se státu Mississippi prokázat nepodařilo, případ i přesto tímto neskončil. V roce 2021 spor dospěl až k Nejvyššímu soudu, který se rozhodl po padesáti letech znovu otevřít otázku, zda právo na potrat může být chápáno jakožto ústavně zaručené právo ženy. Ani v případě rozhodování této záležitosti nebyly

---

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu spojených států amerických ze dne 22.1. 1973, ve věci *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973)

názory jednotné, ale výsledkem bylo přiklonění se k názoru, že právo na interrupci nemůže být řazeno pod 14. dodatek americké Ústavy (právo na soukromý a rodinný život). V dané věci bylo stanoveno, že přestože 14. dodatek je formulován záměrně značně obecně a že samotná Ústava umožňuje zahrnutí dílčích práv, která nejsou explicitně zmíněna, do svého obsahu, právo na interrupci takovýmto právem není. Hlavním důvodem pro extenzivní výklad, svědčícím o tom, že konkrétní právo (i přesto, že není výslovně zmíněné) je možné považovat za ústavní, je zejména jeho historická tradice, zvyklost a stálost v dané zemi. Vzhledem k tomu, že potraty jsou novodobou záležitostí (a do doby případu Roe v. Wade nebyla potřeba tyto případy v podstatě nijak řešit), není možné o žádné ustálené historické tradici ve Spojených státech hovořit.

Výsledkem řízení bylo vydání soudního rozhodnutí, kterým bylo právo na interrupci vyřazeno z ústavně zaručených práv, a současně bylo stanoveno, že je právem každého státu nastavit si hranice a podmínky přístupu k interrupcím odlišně.¹³⁵

4.1.3. Legislativní úprava interrupcí v České republice

Současná platná právní úprava umělého přerušení těhotenství v České republice je představována zákonem č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. Tato velice stručná, pouze patnácti paragrafová právní úprava, si klade za cíl chránit život a zdraví ženy v souladu se zájmem plánovaného a odpovědného rodičovství. Základní podmínkou pro podstoupení umělého přerušení těhotenství je svobodná písemná žádost těhotné ženy, jejíž těhotenství nepřekročilo zákonnou lhůtu dvanácti týdnů od začátku těhotenství, a provedení zákroku nebrání zdravotní stav.¹³⁶ Proces interrupce pak není podmíněn žádným rozhodnutím ani souhlasem správního orgánu (jako tomu bylo v minulosti, nebo jako je tomu dodnes v jiných státech). Tímto krokem je uznána plná rozhodovací volnost ženy ohledně svého těhotenství a případného podstoupení interrupce (ať již z důvodů ekonomických, sociálních či zdravotních). Jedná-li se o osobu, která nedovršila 16 let věku, je možné, aby lékař uměle přerušil těhotenství, pouze se souhlasem zákonného zástupce, případně osoby, které byla nezletilá svěřena do péče. V situacích, kdy se jedná o osobu, která se nachází mezi 16-18 lety věku, lékař provádějící zákrok

---

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu spojených států, ze dne 24.6.2022, ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, 597 U.S. (2022)

¹³⁶ § 4-6 zákona ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství

vyrozumí o provedení interrupce zákonného zástupce.¹³⁷ Vzhledem k velice úspornému rozsahu zmíněného zákona je řada podrobností ponechána na prováděcím předpise – vyhlášce č. 75/86 Sb. Samotná vyhláška pak opakuje, že umělé přerušování těhotenství je možné na základě zdravotních indikací, se současně podanou žádostí ženy, případně z jejího podnětu. Iniciativa k interrupci může vzejít i po lékařské prohlídce ze strany zdravotnického zařízení; pak je však třeba vyžádat si souhlas ženy k provedení zákroku. Vyhláška dále obsahuje podrobný výčet zdravotních indikací a vad, pro které je možné přistoupit k interrupci. Objeví-li se na základě lékařských vyšetření vady, které značí genetické předpoklady pro přerušování těhotenství, je toto těhotenství možné přerušit do maximální doby dvaceti čtyř týdnů od počátku těhotenství.¹³⁸

Ve spojitosti s předchozí kapitolou je vhodné zmínit i čl. 10 citovaného zákona, který zakazuje provedení interrupčního zákroku pro cizinky, jež se zdržují na našem území pouze po přechodnou dobu. Toto ustanovení je však třeba vykládat v kontextu jednak prováděcí vyhlášky, a jednak předpisů Evropské unie, které stanovují jisté výjimky.¹³⁹ Dle § 10 prováděcí vyhlášky je pak uveden výčet situací, které se za přechodný pobyt nepovažují. Mimo jiné se jedná i o tzv. pobyty na základě mezistátních dohod. Právě jako takovouto mezistátní dohodu je třeba vnímat i Smlouvu o fungování Evropské unie, která hned ve svém čl. 21 odst.1 umožňuje pobyt občanů EU na území jiného členského státu (tedy i České republiky).¹⁴⁰ Současně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU, o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči deklaruje zákaz diskriminace pacientů z jiných členských států.¹⁴¹ Na základě těchto zmíněných dokumentů je třeba dovozovat možnost provedení interrupce pro občanky z členských států Evropské unie na území České republiky (za předpokladu splnění navazujících podmínek, stanovených zákonem). Ke stejným závěrům došel i Soudní dvůr Evropské unie, který daný názor vyslovil ve věci C-159/90, kdy stanovil, že na provádění interrupčních zákroků má být pohlíženo jakožto na službu, a v souladu s tím se uplatní zásady volného pohybu a poskytování služeb v rámci

---

¹³⁷ §6 zákona ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství

¹³⁸ §2 odst.2, vyhlášky č. 75/86 Sb., Vyhlášky ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., O umělém přerušování těhotenství

¹³⁹ §10, zákona ČNR č. 66/1986 Sb. o umělém přerušování těhotenství

¹⁴⁰ § 21 odst.1, Smlouvy o fungování Evropské unie

¹⁴¹Evropská unie, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU, O uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči

prostoru členských států Evropské unie.¹⁴² V návaznosti na poměrně radikální proměnu postojů některých států (zejména Polska a USA) se Evropská unie pokusila též deklarovat svůj postoj vůči danému institutu, a to krokem představujícím vydání usnesení 2022/2742(RSP).¹⁴³ V rámci tohoto usnesení Evropský parlament vyjádřil svůj záměr o zakomponování práva přístupu k interrupci ve všech členských státech do Listiny základních práv Evropské unie. Avšak pochopitelně katalog lidských práv EU je řazen mezi primární právo, a jako takový není na vůli orgánů Evropské unie primární právo utvářet, nebo měnit. Toto rozhodnutí závisí na vůli členských států. Současně je pravděpodobné, že vzhledem k odlišným postojům v jednotlivých zemích (a to někdy velice zásadně odlišným) zřejmě nedojde ke konsenzu, který by danou právní normu v dohledné době skutečně zavedl.¹⁴⁴

4.1.3.1. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci – Interrupce a právo na rodinný a soukromý život

Jedním z velmi zajímavých soudních rozhodnutí z hlediska vnitrostátní judikatury v oblasti interrupcí je např. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15.7. 2009, č.j.:1 Co 192/2008-134, ve kterém bylo shledáno pochybení lékařského zařízení, spočívající ve vadně provedené interrupci, kdy byl odstraněn pouze jeden plod ze dvou existujících. Žalobkyně byla těhotná žena, u které při lékařské prohlídce byla zjištěna dvojčetná gravidita. Na základě této skutečnosti se žena bez zbytečného odkladu rozhodla pro podstoupení interrupce, v souladu s platnými podmínkami právního řádu České republiky. Zákrok byl uskutečněn, avšak v jeho průběhu došlo k pochybení lékaře, který provedl úkon nedostatečně radikálním způsobem, který měl za následek odstranění pouze jednoho z plodů. Při

---

¹⁴² Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 4. října 1991, ve věci C-159/90, The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd proti Stephen Grogan a dalším

¹⁴³ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. července 2022, O rozhodnutí Nejvyššího soudu USA o zrušení práv na umělé přerušování těhotenství ve Spojených státech a nutnosti zaručit práva na umělé přerušování těhotenství a zdraví žen EU (2022/2742(RSP)) In: Eur-lex.europa.eu [online]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/52362/1/DP%20Alexanderova%20Aneta.pdf>[cit. 13.2.2024].

¹⁴⁴ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. července 2022, O rozhodnutí Nejvyššího soudu USA o zrušení práv na umělé přerušování těhotenství ve Spojených státech a nutnosti zaručit práva na umělé přerušování těhotenství a zdraví žen EU (2022/2742(RSP)) In: Eur-lex.europa.eu [online]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/52362/1/DP%20Alexanderova%20Aneta.pdf>[cit. 13.2.2024].

bezprostřední kontrole prováděné kyretou, nezjištění přítomnosti přeživšího plodu bylo zásadním pochybením lékaře, jenž kontrolu prováděl.

Po čtrnácti dnech mělo dojít k opětovné kontrole, v rámci které měl být zkontrolován pooperační stav. Žalobkyně se na kontrolu dostavila až o dalších čtrnáct dní později, kdy bylo konstatováno přežití jednoho z plodů. V této době se žena nacházela ve třináctém týdnu těhotenství.

V důsledku výše nastíněných okolností se žalobkyně obrátila na soud a požadovala náhradu nemajetkové újmy. Stěžejním argumentem při tom byl fakt, že bylo zasaženo do jejího práva na svobodnou volbu o jejím soukromém a rodinném životě, a to nesprávně, respektive neúplně provedenou interrupcí.

Hlavní obranou žalovaného lékařského zařízení bylo tvrzení, že zdravé narozené dítě (které se z předmětného těhotenství narodilo), nemůže být chápáno jakožto škoda nebo újma, za kterou je možné požadovat náhradu, neboť takovéto jednání by bylo nutné považovat jako rozporné s dobrými mravy.

Soud dal v daném případě za pravdu žalobkyni a vyslovil zásah do osobnostního práva na soukromý a rodinný život, neboť podotknul, že ani sama žalobkyně nespojuje právo na náhradu škody s narozením živého dítěte, nýbrž s faktem, že na ní byl vykonán (objektivně chybný) lékařský zákrok, který zasáhl (pro ni negativní způsobem) do její osobnostní sféry.¹⁴⁵

4.1.3.2. Rozsudek Vrchního soudu v Praze – Ochrana osobnosti

Dalším velice zajímavým případem je rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2020, č. j. 3 Co 31/2019. V předmětném případě se jednalo o situaci těhotné ženy ve věku třiceti pěti let, které byla na základě biochemického vyšetření u jejího registrovaného gynekologického lékaře zjištěna zvýšená rizika výskytu genetických vad, konkrétně možnost postižení Downovým syndromem (1:200). Toto vyšetření jí bylo na základě zdravotního stavu doporučeno přímo ošetřujícím gynekologem, který výsledek daného vyšetření obdržel 26.3. 2012, avšak již při provádění onoho vyšetřujícího úkonu seznámil ženu s možnými riziky ve spojitosti s genetickými vadami. S výsledky genetického vyšetření se lékař pokoušel ženu informovat, nicméně neúspěšně, a žena žádné další genetické vyšetření nepodstoupila. Dne 8.9. 2012 se žalobkyni narodila dcera, která trpí onou

---

¹⁴⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j.:1 Co 192/2008-134

genetickou vadou – Downovým syndromem. Na základě výše vymezených skutečností se žena obrátila na soud a požadovala náhradu nemajetkové újmy, která jí měla být způsobena nedostatečnou informovaností ze strany lékaře, v důsledku čehož nemohla uvažovat nad reálnou možností interrupce.

Městský soud v Praze, který věc posuzoval v prvostupňovém řízení, vyhodnotil situaci ve prospěch žalobkyně, které měla být způsobena újma v důsledku toho, že lékař nedostatečně plnil své povinnosti tím, že ženu s ohledem na její věk, výsledky vyšetření a zdravotní stav neodeslal na navazující vyšetření, které by najisto postavilo okolnosti genetické poruchy. V důsledku toho byla ženě odepřena možnost uvažovat o umělém přerušení těhotenství, a bylo jí zasaženo do jejího práva na soukromý a rodinný život, jenž v sobě zahrnuje aspekt práva na plánované rodičovství. Narození postižené dcery je okolnost, která zasáhla do života žalobkyně velice intenzivním způsobem, který s sebou nese řadu náročných aspektů, za které je na místě žalobkyni přiznat finanční satisfakci.¹⁴⁶

V rámci daného řízení došlo k podání odvolání strany žalovaného, v důsledku čehož ve věci rozhodoval i Vrchní soud v Praze, který se neztotožnil se závěry učiněnými prvostupňovým soudem. Odvolací soud shledal, že v daném případě nedošlo k zasažení do práva na soukromý a rodinný život. Po doplněném dokazování dospěl k závěru, že lékař nepochybil ve svém postupu, neboť ženu dostatečným způsobem informoval o možnostech a rizicích spojených s případnými vadami. Rovněž je třeba zdůraznit, že lékař nemá žádné prostředky k tomu, jak vynutit podstoupení dílčích vyšetření; jeho úkolem je pouze sdělit relevantní informace, a je pak na ženě, jakým způsobem s nimi naloží. Rovněž nelze přiznat náhradu nemajetkové újmy, neboť mezi (byť tvrzenou) porušenou povinností nedostatečné informovanosti těhotné ženy a narozením postižené dcery nelze spatřovat příčinnou souvislost. Žena byla o svém zdravotním stavu a předběžných rizicích dostatečně informována k tomu, aby sama s ohledem na fakta, kterými objektivně disponovala, zvážila možnost umělého přerušení těhotenství.¹⁴⁷

Věcně stejné závěry konstatoval i Nejvyšší soud v rámci podaného dovolání, které však bylo usnesením odmítnuto pro nepřípustnost – konkrétně tedy nesplnění formálně-procesních požadavků, které zákon stanovuje.¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 12. 2018, č. j. 34 C 196/2013-294

¹⁴⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2020, č. j. 3 Co 31/2019-390

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2022, č. j.:25 Cdo 660/2021-429

4.2. Eutanazie

V úvodních kapitolách této práce byla rozebírána problematika objektivního a subjektivního aspektu práva na život. Respektive, zda je člověk objektem, nebo subjektem práva na život. V souvislosti s tímto tématem bylo poukázáno na to, že narození a smrt člověka jsou události, jež jsou objektivním hlediskem, a jako takové jsou nezávislé na vůli subjektu. Z tohoto obecného pravidla však existují jisté výjimky – jako je např. eutanazie, kdy do onoho přirozeného koloběhu života vstupuje element lidské vůle a rozhodnutí daný život ukončit. Slovo eutanazie pochází z řečtiny a jeho volný překlad znamená „lehká/ bezbolestná smrt“. Cílem je tedy snaha zminimalizovat utrpení a bolest osoby, která zcela jistě umírá, tím, že je jí aktivním, či pasivním způsobem umožněna smrt. Typickými příklady je smrtelné zranění, případně nevléčitelná nemoc dané osoby, která v souvislosti se svým zdravotním stavem zažívá trýznivé útrapy.¹⁴⁹

Obdobně, jako tomu bylo v případech interrupcí, i eutanazie představuje téma, které má přesah do mnoha společenských oblastí; je předmětem právních, medicínských, etických a filosofických diskusí. Při rozboru tohoto pojmu je nutné si uvědomit, že zde naproti sobě stojí dva protichůdné principy, a to sice : a) princip nedotknutelnosti práva na život a b) princip minimální míry kvality života. Jak již bylo výše řečeno, přestože právo na život je elementárním přirozeným lidským právem, nelze jej chápat jakožto právo absolutní (neomezitelné). Ve výše zmíněném je možné nalézt jistou paralelu s protichůdnými právy nenarozeného plodu a jeho matky. Nicméně v případě eutanazie člověk rozhoduje o svém vlastním životě a jeho případném ukončení. Společnost (ať už odborná, nebo veřejná) je v důsledku zmíněných principů rozdělena do dvou skupin – tedy na příznivce a odpůrce.¹⁵⁰

Mezi stěžejní argumenty vyslovující se pro legitimizaci eutanazie patří zejména argument, že každá lidská bytost má právo rozhodovat o svém životě sama, a to včetně jeho konce. Eutanazie by měla být konceptem zlepšujícím kvalitu života, respektive měla by institucionálně umožnit skončení života, jehož kvalita nedosahuje alespoň minimální úrovně. Otázkou však zůstává, jak je člověk, který trpí velkými bolestmi, nebo je stížen nevléčitelnou chorobou, schopen objektivně

---

¹⁴⁹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. 2., přeprac. vyd. Praha: Galén, c2007., tr. 103 - 108. ISBN 978-80-7262-471-3

¹⁵⁰ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str 27, ISBN 80-210-1140-8

posoudit svůj život a jeho kvalitu do budoucna. Dostupné výzkumy z USA v minulosti již opakovaně prokázaly, že přes 90 % osob páchajících sebevraždy trpí v době spáchání činu depresí (tedy těžkým duševním onemocněním, které nemusí být osobě oficiálně diagnostikováno). V případě eutanazie by tedy podstoupení zákroku bezesporu muselo být spojeno s posudkem psychiatra a psychologa, kteří by pečlivě prověřili psychický stav žádající osoby.¹⁵¹

Odpůrci eutanazie naopak vidí riziko ve snadném zneužití institutu, který by mohl ve společnosti vytvořit šedou zónu pro „skryté vraždy“ (například s odkazem na to, že postarší osoba, která představuje jistou zátěž pro zbytek rodiny, jistě trpí takovouto nevléčitelnou chorobou a bolestmi, což by mohlo odůvodnit podstoupení eutanazie). Dalším, naprosto stěžejním problémem, je postavení lékařů, na které by se zavedením eutanazie vytvořil obrovský morální tlak a odpovědnost. Hlavním úkolem lékaře je vykonávat takovou činnost, při které činí vše, co je v jeho silách, aby nemocnou osobu uzdravil a přiměl ji žít, nikoli aby tomu bylo naopak.¹⁵² V neposlední řadě bývá z řad kritiků odkazováno na argument tzv. kluzkým svahem. Tento argument poukazuje na rozrůstající se benevolenci povolení usmrcujících zákroků v některých státech. Konkrétně je založen na tezi, že ve chvíli, kdy stát dospěje k závěru, že je morálně přípustné umožnit aktivní součinnost při umírání cizí osoby (ve smyslu aktivní eutanazie voluntární – tedy závislé na lidské vůli), je jen otázkou času, kdy dospěje k názoru, že je morálně přípustné i usmrcení osoby, která je stížena nevléčitelnou chorobou, pro kterou nemůže projevit svou vůli, a tudíž bude její vůle ohledně jejího života nahrazena vůlí blízké osoby.¹⁵³ V druhém zmíněném případě je pak možné hovořit o tzv. eutanazii nevyžádané (známé např. v Nizozemí). V těchto situacích pak ale odpadá primární argument zastánců eutanazie, kdy každá osoba má mít právo rozhodovat svobodně o svém životě, jakož i o jeho konci. Dalším aspektem onoho kluzkého svahu může být posouzení charakteru daného utrpení. V prvních krocích bývá v rámci legislativních úprav počítáno pouze s utrpením založeným na fyzickém hledisku (zdraví osoby). Extenzivní výklad některých právních řádů však

---

¹⁵¹ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str 27, ISBN 80-210-1140-8

¹⁵² ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str 28, ISBN 80-210-1140-8

¹⁵³ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie: právní komparace ve vybraných evropských státech. Vnitř Lék 2018; 64(3): 257–265. S. 9. ISSN Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i., Praha*

pod pojem utrpení umožňuje zahrnout i těžké psychické útrapy. Tendence k liberalizaci v oblasti eutanazie je pak velice problematická, neboť dochází k neustálému posouvání hranic toho, jaké jednání je ještě možné pokládat za etické a morálně přípustné, a v jakých případech už se jedná o mocensky posvěcenou vraždu.¹⁵⁴

Podmínky moderního 21. století umožňují díky vysoké úrovni zdravotnictví léčit a uzdravovat nemocné, kteří by ještě před několika desítkami let (v důsledku dnes již relativně banálních záležitostí) nepřežili. Druhou stranou mince rozvinuté úrovně je ale i schopnost medicíny zachovat životní funkce člověku, který trpí nevléčitelnou chorobou, a to i za cenu pouhého živoření/ přežívání dané osoby. V tomto ohledu je nasnadě filosofická otázka: „Co dělá život životem?“ Postačí pouhé zachování životních funkcí k tomu, aby bylo možné hovořit o naplnění kritéria zachování důstojného lidského života? Nebo by mělo být upřednostněno kritérium kvality nad kvantitou, pokud si to jedinec sám přeje?

Etický element je ještě komplikovanější o to, že je možné rozlišovat různé druhy eutanazie (lišící se vztahem k danému jednání, charakterem jednání a mnohými dalšími kritérii). Za nejzákladnější dělení je však možné považovat následující:

- A) Aktivní eutanazie – spočívá v aktivní činnosti, která je v souladu s přáním a jasně vyslovenou žádostí útrpně umírající osoby (např. podání smrtící látky takovéto osobě).
- B) Pasivní eutanazie – je založena na pasivním neposkytnutí součinnosti (která by mohla zachovat život dané osobě), opět v souladu s jejím přáním (např. v případě zástavy srdce neposkytovat resuscitační první pomoc).¹⁵⁵

Jako zvláštní kategorii je pak nutné vyčlenit případy tzv. asistované sebevraždy. V těchto situacích samotná umírající osoba ukončí svůj život. V podstatě je zde možné hovořit o specifickém typu sebevraždy. Cizí prvek se zde ingeruje do procesu smrti (např. poskytnutím smrtícího prostředku, či předepsáním množství léků, které je zjevně smrtící). Rozdíl oproti předchozím případům je v tom, že aktivní jednání zde vykoná přímo pacient, nikoli lékař, který danému

---

¹⁵⁴ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie: právní komparace ve vybraných evropských státech. Vnitř Lék 2018; 64(3): 257–265. S. 9. ISSN Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i., Praha*

¹⁵⁵ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str 28, ISBN 80-210-1140-8

jednání pouze „asistuje/ napomůže“. Jedním ze světově známých případů vykonavatele asistované sebevraždy byl např. J. Kevorkian, přezdívaný jako „doktor smrt“, který napomohl ukončit život desítkám osob.¹⁵⁶ Asistované sebevraždy vykonával prostřednictvím speciálně namíchaného medikamentu, který si jednoduchým zavedením pacient aplikoval sám. V první fázi došlo k uspaní pacienta, a po určitém časovém úseku se začala vyplavovat i smrtící látka, která způsobila u dané osoby smrt. Za provedené asistované sebevraždy byl opakovaně trestně stíhán, ale odsoudit se jej podařilo až za vykonanou eutanazii v roce 1998, kdy pacientovi trpícímu pokročilým stádiem ALS aplikoval sám vlastním jednáním smrtící injekci.¹⁵⁷

Z hlediska evropského kontextu je velmi zásadní rozhodnutí ESLP ve věci *Pretty v. Spojené království*, ve kterém tehdy 43 letá Pretty, trpící těžkým degenerativním onemocněním (které způsobuje postupné ochabování veškerého svalstva), žádala státní orgány o to, aby její manžel na ní mohl provést asistovanou sebevraždu. V rámci vnitrostátních orgánů však nebyla úspěšná, a tak se obrátila na Evropský soud pro lidská práva s odkazem na čl. 2, ze kterého dovozovala, že zaručené právo na život a svobodnou volbu ohledně svého života musí znamenat i volbu zemřít. Tato argumentace byla však ze strany ESLP odmítnuta, a byla tak poprvé deklarována naprosto stěžejní teze, že právo na život neznamena právo na smrt (ať již způsobenou rukama jiné osoby, nebo státních orgánů).¹⁵⁸

Rozlišení eutanazie od asistované sebevraždy má rovněž praktické dopady. Přestože např. český právní řád tyto dvě situace rovněž odlišuje, obě je shledává nepřípustnými, a stíhá je jakožto trestné činy. Nicméně v některých zemích je vymezení striktní hranice naprosto zásadní, a to z důvodu toho, že jedno z předmětných jednání může být státem dovolené, a druhé naopak stíháno jakožto trestný čin.¹⁵⁹

Český právní řád nezná skutkovou podstatu sebevraždy, tedy usmrcení sebe samého z vlastního přesvědčení není považováno za trestné, a není stíháno. Odpůrci eutanazie často namítají, že právě možnost sebevraždy je oním prvkem autonomie vůle, který osoba má vždy, a může tak rozhodnout svobodně i o svém konci. Avšak

---

¹⁵⁶ Jack Kevorkian. West's Encyclopedia of American Law. Online, 2005. Dostupné z: http://www.encyclopedia.com/topic/Jack_Kevorkian.aspx, [cit. 13.2.2024]

¹⁵⁷ Rozsudek ze dne 10.4. 1999, 318 (7189): ve věci *Michigen v Kevorien*

¹⁵⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29.4. 2002, stížnost č. (2346/02), body 7-14 a 82-90 ve věci *Pretty v. Spojené království*

¹⁵⁹ ŠPINKOVÁ, Martina a Štěpán ŠPINKA. *Euthanasie: víme, o čem mluvíme?* Praha: Cesta domů, c2006., str. 23, ISBN 80-239-8592-2

tato teze není zcela správná, neboť eutanazie má směřovat právě k osobám, které jsou především v pozdních fázích nevyléčitelných chorob, v důsledku kterých, mimo jiné, už nemusí být schopny svým vlastním jednáním svůj život ukončit, a tudíž jsou odkázány ve všech ohledech na okolní svět.¹⁶⁰

Legislativní úprava eutanazie ve vybraných státech

Obdobně jako tomu je v rámci legislativní úpravy interrupcí, je i otázka právního zakotvení eutanazie velmi různorodá. V zásadě je však možné rozlišit tři základní režimy nastavení:

- a) Legalizace eutanazie (případně asistované sebevraždy) a současné upravení zákonných podmínek k její aplikaci.
- b) Zakotvení zvláštní skutkové podstaty usmrcení na žádost, usmrcení z milosrdenství apod.
- c) Nevyčleňování eutanazie (asistované sebevraždy) jakožto specifického jednání, neboť v konečném důsledku se jedná o úmyslné usmrcení jiné osoby, tudíž je nutné toto jednání podřadit pod trestný čin vraždy.¹⁶¹

První snahy o institucionální zavedení jisté podoby usmrcení z milosrdenství se objevily ve 20. letech minulého století, a to překvapivě v konzervativní Anglii, kde však předmětné legislativní návrhy nebyly úspěšné. V 70. letech 20. století se podobné tendence objevily i v USA, kde byl dokonce zaveden Zákon o ochraně proti umělému prodlužování života, týkající se zejména aspektů neposkytování první pomoci v případě předem poskytnutého vyjádření dotyčné osoby.¹⁶²

Zcela opačné postoje naopak zastávalo např. Německo, kde byla daná tematika vzhledem k okolnostem druhé světové války obzvláště citlivá. Nacistický režim, který pod termíny usmrcení na žádost či usmrcení z milosrdenství schovával cílené vyhlazování celých skupin obyvatel, byl pravděpodobně hlavním důvodem, proč snahy o legalizaci eutanazie byly v daném státě bezúspěšné.

V rámci Evropy je nutné zmínit pochopitelně Nizozemí, kde v roce 1993 došlo k zavedení eutanazie do tamního právního řádu. Zákonná úprava pak

---

¹⁶⁰ ŠPINKOVÁ, Martina a Štěpán ŠPINKA. *Euthanasie: víme, o čem mluvíme?* Praha: Cesta domů, c2006., str. 23, ISBN 80-239-8592-2

¹⁶¹ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str. 31, ISBN 80-210-1140-8

¹⁶² PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK. *Eutanazie - pro a proti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, str. 26-28

stanovuje konkrétní podmínky přístupu k eutanazii. Za nejzákladnější kritéria je třeba považovat vysokou míru utrpení žádající osoby, explicitně (a opakovaně) vyslovené přání osoby zemřít, povinnost lékařských konzultací se zdravotníky, kteří se vysloví pro provedení eutanazie v konkrétním případě.¹⁶³ Na nizozemskou právní úpravu navázala svými kroky i Belgie, kde je právní úprava eutanazie jednou z nejpřelomovějších, neboť umožňuje provedení usmrcení i u dětských pacientů, jež trpí smrtelnou nevléčitelnou chorobou.¹⁶⁴

4.2.1. Legislativní úprava eutanazie v Belgii

Vzhledem k výše uvedenému poznatku, že Belgie představuje zemi s jednou z nejzajímavějších právních úprav institutu eutanazie na světě, bude na ni v této podkapitole změřena pozornost. Zakomponování elementu eutanazie do právního řádu Belgického království bylo bezesporu inspirováno kroky vedlejšího Nizozemska. Je však nutné podotknout, že situace, za kterých státy přijímaly daný institut do svých právních řádů, nebyly totožné. Zatímco v případě Holandska byla před přijetím zákona o eutanazii známa privilegovaná skutková podstata usmrcení z útrap, usmrcení z milosrdenství či asistovaná sebevražda, belgické právo žádný z těchto jevů neznalo. O to více překvapující je razantní vývoj pohledu na eutanazii právě na území Belgie.¹⁶⁵ Ani po přijetí zákona o eutanazii v roce 2002 nedošlo k žádné koncepční změně trestněprávních předpisů. Zároveň belgické právní předpisy nerozlišovaly mezi aktivní vyžádanou eutanazií a asistovanou sebevraždou. Zákonná úprava pouze stanovovala podmínky, po jejichž splnění byl lékař provádějící smrtící zákrok beztrestný. Problematické však bylo posuzování konkrétních případů, neboť ve chvíli, kdy soud dospěl k závěru, že lékař, byť částečně, nenaplnil některou z podmínek stanovenou zákonem, z beztrestnosti eutanazie se rázem stala dokonaná vražda. Mezi zákonné podmínky patřily např. svobodná, opakovaná, písemná žádost osoby, vysoká míra fyzických nebo i psychických útrap, konzultace s lékaři ohledně zdravotního stavu, dodržení minimální (3 měsíční lhůty mezi žádostí a vykonáním eutanazie). V roce 2014 pak došlo ke zcela zásadnímu přijetí novelizace zákona o eutanazii, kdy bylo poprvé

---

¹⁶³ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str. 31-32, ISBN 80-210-1140-8

¹⁶⁴ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie: právní komparace ve vybraných evropských státech. Vnitř Lék 2018; 64(3): 257–265. Str. 9. ISSN Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i., Praha*

¹⁶⁵ DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie: právní komparace ve vybraných evropských státech. Vnitř Lék 2018; 64(3): 257–265. Str. 9. ISSN Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i., Praha*

přípuštěno provedení eutanazie bez ohledu na věkový limit (tedy i pro dětské pacienty).¹⁶⁶

Od přijetí předmětné právní úpravy bylo možné se v rámci Belgického království setkat s řadou raritních řízení týkajících se eutanazie. Jedním ze zmíněných případů může být např. i záležitost Suzanne Roegiest. Suzan byla bezmála 90 letá občanka, jež trpěla demencí, a současně žádala o provedení eutanazie, kterou na ní vykonal její praktický lékař (po absolvování potřebných konzultací). Je však otázka, zda člověk trpící demencí (obdobně jako depresí) je kompetentní k posouzení toho, zda chce skončit svůj život, a zda stav demence naplňuje podmínku dostatečně trýznivého stavu bytí.¹⁶⁷

Dalším kontroverzním případem, jenž je možné zmínit je žádost o eutanazii Nathana Verhelsementa, který svou prosbu o provedení předmětného usmrcení opíral o své celoživotní trápení být transsexuál, které mělo ještě zesílit po nezdařené operaci na změnu pohlaví. Jednalo se právě o příklad kluzké stěny, kdy lékaři vyhodnotili, že soužení a utrpení Nathana v důsledku neztotožnění se se svým tělem je natolik velké, že eutanazii umožnili. Situace byla následně přešetřována orgány činnými v trestním řízení, ale žádný z lékařů, kteří se vyslovili pro provedení eutanazie, nebyl nakonec trestně stíhán.¹⁶⁸

V neposlední řadě je nutné zmínit příběh slavné dvaceti čtyřleté dívky Emily (vlastním jménem Laury), která od dětství trpěla těžkými depresemi. Fyzicky šlo o naprosto zdravou ženu. Emily však v důsledku svých psychických problémů podala žádost o eutanazii, a podařilo se jí přesvědčit lékaře, že její utrpení je natolik velké, že i přesto, že nezasahuje do fyzického aspektu života, dosahuje intenzity ospravedlňující provedení eutanazie. Avšak situace nabrala jiný směr poté, co se lékaři rozhodli Emily eutanazii povolit. Při závěrečném pohovoru s lékařským personálem a s její rodinou na poslední chvíli dívka změnila názor, a rozhodla se zákrok nepodstoupit. Tento případ je jasným ukazatelem toho, jak složité je posuzovat závažnost psychických útrap z hlediska přístupu k eutanazii. Eutanazie

---

¹⁶⁶ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Srovnání právní úpravy eutanazie a asistované sebevraždy ve vybraných státech*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.proeutanzii.cz/documents/et-2020-pi-komparaceStatu.pdf>. [cit. 2024-03-13]

¹⁶⁷ NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE. *Doctor reignites euthanasia row in Belgium after mercy killing*. Online. 2006, BMJ. 18. února 2006; 332(7538): 382. doi: 10.1136/bmj.332.7538.382-c. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1370998/>. [cit. 2024-02-22]

¹⁶⁸ NATIONAL POST. *Terminally transsexual: Concerns raised over Belgian euthanized after botched sex change*. Online. 2013, 2015. Dostupné z: <https://nationalpost.com/news/canada/terminally-transsexual-concerns-raised-over-belgian-euthanized-after-botched-sex-change>. [cit. 2024-02-22]

se nesmí stát nástrojem k léčbě psychické bolesti, neboť se nejedná o léčbu, ale konečné řešení nesnesitelných útrap.¹⁶⁹

3.2.1.1. Mortier v. Belgie

Problematiku žádostí o eutanazie (ať již žádostí úspěšných či neúspěšných) řešil již mnohokrát v minulosti i Evropský soud pro lidská práva, který má v této oblasti poměrně bohatou judikaturu. Z hlediska řízení, kde jednou ze stran je právě Belgické království, je možné zmínit např. poměrně nedávno řešený spor Mortier v. Belgie. V daném řízení se jednalo o situaci stěžovatele pana Mortiera, který byl synem ženy, jež v souladu s právním řádem Belgie podstoupila eutanazii. Matka stěžovatele více jak 40 let trpěla chronickými depresemi, přičemž veškerá dostupná léčba byla neúčinná. Z hlediska kvality života bylo možné říci, že žila velmi osamoceny život, neboť manžel ji před mnoha lety opustil a se svými potomky byla v kontaktu pouze sporadicky. Veškerý svůj čas trávila v posteli s nesnesitelnými psychickými útrapami, a jejím jediným přáním bylo zemřít. Z tohoto důvodu se v roce 2012 rozhodla podat žádost o provedení eutanazie, které bylo v důsledku splnění dalších zákonem stanovených podmínek vyhověno.

Stěžovatel se o provedení eutanazie na jeho matce dozvěděl den po daném zákroku, a okamžitě podal trestní oznámení. Případem se ex offio zabývala též federální přezkumná komise hodnotící zákonnost eutanazie. Trestní řízení skončilo zastavením řízení, neboť nevyvstaly žádné okolnosti, které by svědčily o pochybení státních institucí, případně lékařů, a nenasvědčovaly tomu, že by byl v daném řízení spáchán trestný čin.¹⁷⁰

Pan Mortier se rozhodl ve věci podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva, kde namítal, že stát Belgie nedodržel zákonné podmínky k přístupu k eutanazii, které dle jeho tvrzení nebyly v případě jeho matky naplněné. Dále zdůraznil, že státní orgány pochybily v tom, že jej (jakožto osobu blízkou) nikterak nezapojily do fáze rozhodování o eutanazii, a o celé situaci se dozvěděl až ex post. V předmětné stížnosti stěžovatel poukázal na porušení čl. 2 EÚLP, kdy stát nedostál své povinnosti dostatečným způsobem chránit život jeho matky, ale naopak jí

---

¹⁶⁹ EUTHANASIA PREVENTION COALITION. *Emily "Laura" is a healthy 24 year-old who was approved to die by euthanasia in Belgium. Emily has chosen to live.* Online. 2015. Dostupné z: <https://alexschadenberg.blogspot.com/2015/11/belgium-emily-laura-is-24-and-ready-to.html>. [cit. 2024-02-22]

¹⁷⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4.10. 2022, stížnost č. 78017/17, body 4-27 ve věci *Mortier v. Belgie*

dopomohl ke smrti, a následně provedená kontrola postupů nebyla nezávislá a objektivní. Dále pak stěžovatel namítal porušení čl. 8, tedy práva na soukromý a rodinný život, neboť mu bylo znemožněno jakýmkoli způsobem ingerovat do předmětného procesu týkajícího se jeho matky.

Z hlediska tvrzeného porušení čl. 2, ESLP konstatoval, že obecná povinnost státu chránit lidský život může být omezena, pokud existuje zákonná úprava, která tak stanoví. Každému případu eutanazie předchází velmi komplexní proces, který má za cíl ověřit legitimitu daného úkonu. V případě stěžovatelovy matky se na rozhodovacím procesu podílel nespočet odborných osob, které stanovily oprávněnost k danému postupu. Daná situace byla následně přezkoumána i ex post, a dospěla ke stejným závěrům, tedy k tomu, že lékaři provádějící eutanazii postupovali *lege artis*.

Co se týká namítaného porušení čl. 8 EÚLP, které stěžovatel spatřoval v tom, že její žádný z orgánů nepřizval do procesu řízení o přístupu k eutanazii týkající se jeho matky (jakožto osobu blízkou), ESLP dospěl k závěru, že ani zde nedošlo k žádnému pochybení. Primárním hlediskem bylo ctít lékařské tajemství, a ve chvíli, kdy si stěžovatelova matka explicitně přála nekontaktovat žádné členy rodiny o daném postupu, bylo její rozhodnutí zcela v souladu s právní úpravou (a to zvláště v případě, kdy po výzvě lékařů sama žena kontaktovala své děti prostřednictvím e-mailu, kde sdělila svůj záměr podstoupit daný krok, přičemž od své dcery se jí dostala alespoň odpověď, že její rozhodnutí respektuje, zatímco stěžovatel na danou e-mailovou zprávu nikterak nereagoval). Z výše uvedených důvodů dospěl ESLP k závěru, že v daném případě nedošlo k žádnému porušení zaručených práv a svobod.¹⁷¹

ESLP se v rámci svého rozhodování odkazoval též na obdobný, dříve řešený případ *Lambert a ostatní v. Francie*, ve kterém bylo zdravotnickým zařízením rozhodnuto o ukončení léčby a odpojení od přístrojů terminálně nemocného pacienta, závislého na umělé výživě – pana Lamberta. V daném případě se rozhodnutí lékařů a dalších vnitrostátních orgánů snažila zvrátit část Lambertovy rodiny, která nesouhlasila s ukončením léčby, a posléze před ESLP namítala porušení čl. 2 EÚLP. Avšak i v tomto případě Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že ohledně ukončení léčby je třeba vycházet zejména z nezávislého opakovaného posouzení lékařských expertů, kteří jsou vybaveni potřebnými

---

¹⁷¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4.10. 2022, stížnost č. 78017/17, body 29-37, ve věci *Mortier v. Belgie*

znalostmi pro to, aby dané rozhodnutí mohli učinit. Vzhledem k tomu, že v tomto případě nebylo zjištěno nic, co by nasvědčovalo jakémukoli pochybení ze strany lékařů a vnitrostátních orgánů, nebylo shledáno porušení práva na život.¹⁷²

4.3.1. Legislativní úprava eutanazie (resp. asistované sebevraždy) ve Švýcarsku

Dalším příkladem velice specifické právní úpravy předmětné oblasti představuje zákonodárství Švýcarska. Do roku 1947 byly trestněprávní předpisy záležitostí samostatné pravomoci jednotlivých kantonů, a až v předmětném roce došlo k jakémusi sjednocení trestního práva na úrovni státu. Přestože Švýcarsko bývá širokou veřejností často chápáno jakožto nejznámější země, kde je prováděna eutanazie, není tomu tak docela. Trestní zákoník z roku 1947 eutanazii v pravém slova smyslu neumožňuje, nicméně zakotvuje privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost a připouští možnost asistované sebevraždy ve specializovaných zařízeních pro tyto účely určených. Jakožto trestný čin je dle čl. 115 předmětného trestního zákona považováno pouze takové jednání, které je sobecké, a sleduje prospěchářské (zjistné) zájmy osoby napomáhající k usmrcení.

Specifikum švýcarské úpravy poté spočívá zejména v tom ohledu, že ona asistenci nemusí vykonávat pouze lékař, ale prakticky jakákoli jiná osoba. Lékařský aspekt může sloužit pouze jakožto zprostředkovatel látky, která osobu usmrtí, ale její podání může být přenecháno např. příbuznému umírajícího. Právě z tohoto důvodu je Švýcarsko častou volbou i pro cizince, kteří si takovouto formou přejí skončit svůj život (za předpokladu, že naplní taxativní podmínky stanovené švýcarskou zákonnou úpravou).¹⁷³

4.3.1.1. Haas v. Švýcarsko

V roce 2011 měl ESLP možnost rozhodovat velmi zajímavý případ týkající se případu pana Haase, který se více než dvacet let potýkal s bipolárně afektivní poruchou, která mu dle jeho slov znemožňovala žít důstojný život dosahující

---

¹⁷² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5.6. 2014, stížnost č. 46043/14, body 7-10 a 44-53, ve věci *Lambert a ostatní v. Francie*

¹⁷³ DOLEŽAL, Adam. Eutanazie: právní komparace ve vybraných evropských státech. *Vnitř Lék* 2018; 64(3): 257–265. S. 9. ISSN Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i., Praha

alespoň minimální kvality. V důsledku svého onemocnění byl mnohokrát hospitalizován v psychiatrických léčebnách a několikrát se též pokusil spáchat sebevraždu. V roce 2004 se rozhodl obrátit na jedno ze známých soukromých švýcarských zařízení, které umožňuje provedení asistované sebevraždy, a požadoval, aby mu byla poskytnuta smrtící dávka specifického medikamentu (pentobarbitalu sodného). Se svými požadavky však neuspěl jak u lékařů, tak ani u státních orgánů, na které se obrátil ve chvíli, kdy mu lékaři opakovaně odmítli vyhovět v žádosti na poskytnutí oné látky. Všechny státní orgány, na které se stěžovatel obrátil, se jednotně shodovaly v tom, že pokud lékařský personál neshledal dostatečně pádné důvody pro přistoupení k asistované sebevraždě, není možné tento názor nahradit rozhodnutím jakéhokoli orgánu státní moci.

Po vyčerpání všech dostupných vnitrostátních prostředků řízení dospělo až k Evropskému soudu pro lidská práva, který rozhodoval o tom, zda v daném případě neposkytnutí předmětné smrtící látky bylo v rozporu se stěžovatelem namítaným článkem 8 EÚLP, tedy jeho právem na soukromý a rodinný život.¹⁷⁴

V daném řízení soud konstatoval, že právo na to svobodným způsobem rozhodnout o svém životě, jakož i o jeho konci, je součástí práva na život. Důležité bylo taktéž podotknout, že na rozdíl např. od záležitosti *Pretty v. Spojené království* se nejednalo o jedince, který by fyzicky nebyl schopný rozhodnout o konci svého života (spáchat sebevraždu). Stěžovatel však subjektivně vyhodnotil, že pouze poskytnutí požadované smrtící látky mu zajistí důstojnou a bezbolestnou smrt, na kterou měl dle svého názoru právo. Zkoumanou otázkou tedy bylo, zda stát, který ukotvuje ve svém právním řádu přístup k eutanazii či asistované sebevraždě má pak pozitivní povinnost k ukončení života u osoby, která o danou věc žádá.

Podstatnou informací, kterou v rámci dané věci ESLP vyslovil, bylo, že daný případ je nutné vykládat v kontextu čl. 2 EÚLP, která stanovuje ochranu práva na život. V případě přístupu k institutu, jakým je asistovaná sebevražda, je stát zavázán, mimo jiné, k povinnosti zkoumat vůli jednotlivce zemřít a kvalitu této vůle. Jestliže se celé spektrum odborných lékařů opakovaně a shodně vyjádřilo ve smyslu, že v daném případě není naplněna dostatečná míra kvality vůle zemřít, nemůže být tento názor nahrazen jiným orgánem, neboť právě zákonná podmínka zakotvení konzultace s lékaři, jakožto erudovanými odborníky, je jedním ze základních mechanismů, který má bránit v nadužívání a zneužívání přístupu

---

¹⁷⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. ledna 2011, stížnost č. 31322/07, body 8-13 ve věci *Haas v. Švýcarsko*

k asistované sebevraždě. Z tohoto důvodu Evropský soud pro lidská práva shledal, že státní orgány neporušily žádné z práv stěžovatele, když mu neumožnily vydání smrtící látky.¹⁷⁵

4.2.3. Legislativní úprava eutanazie v České republice

Jak již bylo uvedeno v úvodních kapitolách této práce, snahy o zavedení eutanazie či obdobné formy usmrcení z milosrdenství se objevily i v podmínkách České republiky, přestože nikdy nebyly prosazeny. Současný český právní řád nezná pojmy eutanazie, usmrcení na žádost či asistovaná sebevražda, a tudíž jakákoli forma usmrcení z milosrdenství je zcela nepřipustná a trestná.¹⁷⁶ Pravidelně se však objevují tendence o zavedení obdobných institutů, jako byly např. v letech 2004-2006, kdy byl vyhotoven návrh novely trestního zákona, který měl zavést právě privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost. Tento návrh však nebyl úspěšný a nikdy nevzešel v platnost. Stejně jako i návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008 nebo stejně znějící návrh zákona z roku 2016.¹⁷⁷

Momentálně je připravována novela zákona o paliativní péči, která rozpracovává možnosti jak eutanazie, tak asistované sebevraždy (s větším důrazem na upřednostnění varianty asistované sebevraždy).¹⁷⁸ Avšak alespoň prozatím platí, že jakákoli forma žádosti o ukončení života jinou osobou není z hlediska práva žádným relevantním důvodem, který by usmrcující osobu zbavil trestní odpovědnosti. Osoba, která by jednala na základě žádosti, bude odpovědna s největší pravděpodobností za trestný čin vraždy, případně zabití. Jediná možná benevolence při vyhodnocování ukládání trestu spočívá v možnosti soudu (v rámci jeho uvážení) snížit hranici trestní sazby pod jeho spodní hranici, pokud tomu odpovídají okolnosti případu. Trestněprávní důsledky pak bude mít i jednání omisivního charakteru – tedy jednání spočívající v nečinnosti / neposkytnutí první pomoci, které má za následek smrt.

---

¹⁷⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. ledna 2011, stížnost č. 31322/07, body 50-61, ve věci *Haas v. Švýcarsko*

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. str. 1298 a násl. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷⁷ SENÁT ČR. *Návrh senátního návrhu zákona senátorky Václavy Domšové o důstojné smrti - senátní návrh č. 303*. Online. 2008. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2328>. [cit. 2024-03-22]

¹⁷⁸ ČESKÁ JUSTICE. *Senátorka představila návrh zákona o paliativní péči, počítá i s eutanazií. Ministerstvo je proti* [online]. 2024 Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/senator-ka-predstavila-navrh-zakona-o-paliativni-peci-pocita-i-s-eutanazii-ministerstvo-je-proti/> [cit. 2024-03-26]

Pro komplexní pochopení situace v České republice je třeba rovněž uvést možnost pacienta odmítnout léčbu. Nejedná se o případ eutanazie ani asistované sebevraždy, nicméně pacient v České republice (a to i takový, který je nevléčitelně či smrtelně nemocný) má právo (poté, co byl náležitě a plně poučen o svém stavu a možnostech léčby) odmítnout léčebné postupy. V takovýchto případech si pak ošetřující lékař nechá od pacienta písemně potvrdit, že byl seznámen se svým zdravotním stavem, a že bere na vědomí možná rizika nepodstoupení léčby. Výjimkou z takovýchto případů tvoří situace, kdy se jedná o úkony, které nesou odkladu, pacientův souhlas či nesouhlas nelze opatřit, případně se jedná o nesouhlas osoby, která je omezená na svéprávnosti. Specifickým případem, kdy lékař nemusí respektovat tzv. „dříve vyslovené přání“ pacienta se též váže k situaci, kdy od vyslovení takového přání (nepodstupovat určitou léčbu nebo zákrok) uplynula již značná doba, a v rámci této doby došlo k významnému pokroku v lékařské vědě a technice, které by v případě, že by o něm byl býval pacient věděl, mohl významně ovlivnit jeho vůli o neléčení.¹⁷⁹ V těchto případech je ošetřující lékař oprávněn nahradit souhlas takovéto osoby, podle svého nejlepšího svědomí a znalostí z oboru lékařství.¹⁸⁰

Rozporuplným pramenem jsou pak etické kodexy pacienta či lékaře, které o úpravě eutanazie mlčí, případně ji vysloveně zakazují, ale zároveň stanovují, že lékař by měl v terminálních stádiích nemoci postupovat tak, aby neprodužoval utrpení pacienta, a pacient měl právo na důstojný odchod.¹⁸¹

4.2.3.1. Nález ÚS - I. ÚS 1594/22 - „Do Not Resuscitate“ („ne-resuscituj“)

Přestože český právní řád neumožňuje přístup k institutům eutanazie ani asistované sebevraždy, občasně se objeví případy osob, které o provedení daného úkonu žádají. Soudy v České republice však na rozdíl od angloamerické právní kultury nenahrazují zákonodárnou činnost, ale naopak jednají na jejím základě, proto jsou veškeré tyto stížnosti, žádosti, žaloby a návrhy na provedení předmětného zákroku neúspěšné napříč všemi soudními instancemi. Avšak právě v souvislosti s tématem důstojného odchodu a snížení míry utrpení lze pojit otázku

---

¹⁷⁹ § 36, zákona č. 372/2011 Sb., zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

¹⁸⁰ ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. str. 33-34, ISBN 80-210-1140-8

¹⁸¹ VONDRÁČEK, L., KURZOVÁ, H., *Zdravotnické právo – pro praxi a posluchače lékařských fakult*, Praha: Karolinum 2001, str. 123

povinnosti poskytnutí lékařské péče v terminálním stádiu nemoci, která je aktuální i v České republice. Z tohoto důvodu bych na tomto místě ráda zmínila aktuální nález Ústavního soudu, který se zabývá povinností či nepovinností lékaře k provedení resuscitace u smrtelně nemocné pacientky.

V daném případě se jednalo o život šedesáti sedmi leté paní J.H., která trpěla těžkým nádorovým onemocněním v pokročilém stádiu společně s onemocněním plic, ledvin a pokročilou fází cukrovky. Daná pacientka byla v červenci v roce 2013 hospitalizována na JIP oddělení nemocnice Svitavy. Na téže oddělení prodělala dne 6.7. 2013 srdeční zástavu, na kterou i zemřela. V rámci lékařských zpráv bylo zjištěno, že ze strany lékařů nedošlo k provedení resuscitačních úkonů na základě společného rozhodnutí lékařského personálu, který určil, s ohledem na těžký a závažný stav pacientky jednostranně vydat tzv. pokyn DNR (do not resuscitate), tedy v případě, že dojde k předmětné situaci zástavy srdce, nebude pacientka resuscitována.

Na základě výše vymezených skutkových okolností se pozůstalí (manžel a potomci paní J.H.) obrátili na soudy a požadovali po nemocnici náhradu škody, jež jim byla způsobena v důsledku zaviněného úmrtí pacientky).

Předmětný spor dospěl přes řízení u obecných soudů až k Ústavnímu soudu, kde stěžovatelé namítali zejména porušení práva na život a zásah do soukromého a rodinného života. Ústavní soud se v předmětném případě poprvé zabýval problematikou resuscitace, respektive otázkou, zda lékaři mají obecnou povinnost za všech okolností provést daný úkon. Ústavní soud v první řadě zdůraznil, že v daném případě se zcela určitě nejednalo o provedení eutanazie, neboť lékaři se rozhodně žádnou aktivní činností nesnažili docílit úmrtí pacientky, ani nešlo o přerušování poskytované léčby.

Problematickým elementem v daném řízení je fakt, že institut DNR není v rámci českého právního řádu explicitně upraven, a tudíž nejsou ani stanoveny podmínky k jeho vystavení. Z tohoto důvodu je třeba při usuzování závěrů vycházet z obecných ústavních principů týkajících se práva na život, lidské důstojnosti a svobody rozhodování. Ústavní soud v daném případě dovodil, že v konečném důsledku se v takovýchto záležitostech (pokud je to z povahy věci možné) má vycházet z přání pacienta, o jehož zdraví se jedná. V tomto ohledu Ústavní soud dovodil, že lékaři v dílčím rozsahu bezesporu pochybili, když danou záležitost nekonzultovali přímo s pacientkou, a to v čase, kdy ještě byla schopná vyjádřit svůj názor. Zvláště pak v situaci, kdy zde byla oprávněná obava, že vzhledem ke

zdravotnímu stavu pacientky je zástava srdce velmi pravděpodobným rizikem. Současně však Ústavní soud též vyhodnotil, že z českého právního řádu a lékařských předpisů nelze automaticky dovodit povinnost lékařů vždy, za každé situace poskytnout kardiopulmonální resuscitaci. Výjimky záměrného neprovedení resuscitace se váží k případům, kdy by takovýto postup byl z hlediska lékařského úsudku považován za neúčelný, bezvýsledný, marný, nepřiměřený vzhledem ke zdravotnímu stavu a prognóze pacienta. Je pochopitelně sporné soudit (není-li dříve o dané záležitosti vysloven souhlas/ či nesouhlas pacienta s resuscitací), jaký postup je v dané věci přiměřený, či nepřiměřený, avšak tato tíha lpí na bedrech lékařů, kteří s ohledem na své postavení a znalosti mají povinnost poskytovat lékařské služby na odpovídající odborné úrovni s co možná nejlepší znalostí dané záležitosti. V takovýchto hraničních situacích se pak na miskú vah klade právo pacienta na život, jakož ale i jeho právo na lidskou důstojnost v souvislosti s koncem života. Ústavní soud v rámci daného řízení stanovil, že z ústavně zaručeného práva na život nevyplývá bez dalšího automatická povinnost lékaře na provedení resuscitace. S ohledem na skutkové okolnosti daného případu bylo vyhodnoceno, že lékaři sice mohli daným jednáním (jednostranným vydáním pokynu DNR) zasáhnout do participativního rozhodovacího práva pacientky, případně osob blízkých, nicméně s ohledem na závažnost jejího zdravotního stavu takovéto jednání nedosáhlo intenzity, které by porušovalo právo na život. Neproloužení života smrtelně nemocného pacienta o řády minut, hodin, dní totiž nelze ztotožňovat s cíleným usmrcením dané osoby. Ústavní soud v daném případě konstatoval, že nedošlo k porušení práva na život a ústavní stížnost zamítl.¹⁸²

Předmětný postoj je zajímavé hodnotit v kontextu rozhodnutí ESLP ve věci *Glass v. Spojené království*, ve kterém soud dospěl k opačnému závěru. V daném řízení se jednalo o případ mentálně a tělesně postiženého jedince, který se od dětství potýkal se závažnými zdravotními problémy, v důsledku kterých byl opakovaně hospitalizován v nemocnici, kde se jeho stav postupně horšil. Na základě četných lékařských vyšetření lékařské konzilium v jedné fázi léčby dospělo k názoru, že nejlepším postupem bude podávání morfia (k maximálnímu zmírnění bolesti) a kyslíkové masky k zajištění dýchání, ale v případě, že by u pacienta došlo k zástavě srdce, byl vydán pokyn DNR (neboť lékaři vyhodnotili, že pacient je v terminálním stádiu nemoci, a resuscitace by byla pouhým prodlužováním utrpení). S takovýmto

---

¹⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 31.7. 2023, ÚS 1594/22 , ve věci *Do Not Resuscitate*“ („ne-resuscituj“)

postupem však nesouhlasila matka pacienta, která v podávání morfia viděla snahu o usmrcení syna, a též požadovala poskytnutí resuscitace v případě, kdy by u jejího dítěte došlo k zástavě srdce. Předmětný spor byl velmi vyhraněný, a lékaři se rozhodli i přes výslovný nesouhlas matky podat pacientovi morfium. Nečekaným zvratem bylo to, že pacientův stav se začal zlepšovat do té míry, že mohl být propuštěn do domácí léčby. Střet mezi rodinou pacienta a lékařským zařízením však trval dál a vyústil až v soudní spor, ve kterém však rodina nebyla úspěšná, neboť všechny orgány rozhodující v dané věci se klonily k názoru, že lékaři vynaložili veškeré možné úsilí k léčbě pacienta, a až když se situace zdála zcela bezvýchodná, nechtěli pouze prodlužovat jeho utrpení. Řízení dospělo až před ESLP, kde stěžovatelka namítala porušení čl. 8 EÚLP, tím, že lékaři postupovali zcela otevřeně proti jejímu výslovnému přání neposkytovat morfium, a naopak, v případě potřeby vykonat resuscitační úkony.

Evropský soud pro lidská práva v daném řízení dal za pravdu stěžovateli a určil, že lékaři skutečně postupovali v rozporu s čl. 8 EÚLP (právem na soukromý a rodinný život), když nerespektovali výslovné přání osoby blízké (pacientovy matky) ohledně toho, jak chtěla pokračovat v léčbě, zvláště pak, když se úsudek lékařů ukázal v daném případě jako chybný (pacient přežil a jeho stav se zlepšil natolik, že mohl opustit nemocnici). ESLP deklaroval, že správným postupem ve chvíli, kdy nastal názorový střet mezi matkou a lékařským zařízením o dalším postupu, mělo být obrácení se na soudní instanci, která by rozhodla v nejlepším zájmu pacienta. Tím, že lékaři postupovali proti vůli matky, a nekonzultovali tak závažný krok (který mohl mít za následek smrt pacienta) se soudem, porušili předmětný čl. 8 EÚLP.¹⁸³

---

¹⁸³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9.3. 2004, stížnost č. 61827/00, body 8-19 a 70-87 ve věci *Glass v. Spojené království*

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo charakterizovat základní pojetí práva na život v České republice, jakož i jeho jednotlivé části, a dále nabídnout porovnání legislativních úprav dílčích institutů (eutanazie či interrupce) se zahraniční právní úpravou a soudní praxí ve světě.

V práci bylo postupováno chronologickým způsobem, který byl vymezen úvodem a osnovou této práce.

První kapitola se zabírala historickým vývojem práva na život v podmínkách České republiky od roku 1918 do současnosti. Právo na život představuje fundamentální přirozené lidské právo, zaručující lidskou existenci. Otázka života a smrti je stará jako lidstvo samo, avšak rozhodně nelze říci, že by hodnota lidské existence nepodléhala velmi silnému trendu, který se odvíjel od vývoje společnosti, politicko-sociálních otázek a dalších významných faktorů. Rok 1918 (tedy období od vzniku první Československé republiky) byl zvolen jako pomyslná startovací čára pro popis historických etap, které končily pohledem až do současné podoby právní úpravy. Vývoj byl popisován zejména s ohledem na zaměření dílčích částí práva na život, a na to, zda daná historická etapa znala dané instituty práva na život, případně, jaký byl rozsah jejich právních ukotvení. Nejvýznamnější změnou z hlediska dílčích institutů byla dřívější existence trestu smrti, který znal náš právní řád prakticky až do roku 1990, kdy byla vykonána poslední poprava. V rámci jednotlivých časových období se pouze měnila četnost využití tohoto trestu, případně jeho provedení. Z hlediska interrupcí lze naopak spatřovat značné rozvolnění, neboť v minulosti právní úpravy značným způsobem omezovaly, či jiným způsobem podmiňovaly přístup k umělému přerušování těhotenství (např. pohovorem se zvláštními komisemi). Dnešní právní úprava oproti tomu nabízí velkou míru autonomie ženy rozhodovat o svém vlastním těle, za předpokladu, že splní podmínky stanovené zákonem (jako např. dodržení zákonných lhůt pro podstoupení zákroku). Nejmenší vývoj na našem území prodělal zřejmě institut eutanazie. Přestože již několikrát vyvstaly snahy o to, aby určitá forma usmrcení z milosrdenství byla v právním řádu reflektována, nebyly tyto tendence doposud naplněny.

Druhá kapitola byla věnována mezinárodnímu kontextu práva na život. Podrobná a relativně komplexní právní úprava práva na život i na mezinárodní úrovni jen umocňuje důležitost tohoto jevu v lidské společnosti. Prakticky veškeré

mezinárodní organizace, které se alespoň v dílčí míře zaobírají problematikou lidských práv, hned v úvodu svých úmluv deklarují určitou míru ochrany lidského života. Velký rozmach vzniku mezinárodních organizací nastal v poválečných letech, kdy vyvstala potřeba do budoucna předejít násilí a dehonestaci lidských práv, které probíhaly v důsledku válečných stavů. Je zcela nepochybné, že dostatečná a plná míra ochrany lidského života je naprosto primárním hlediskem, které je nutné ochraňovat, aby mohla být uplatňována a rozvíjena další práva a svobody, a pouze za dodržení stavu míru je možné zajistit dostatečnou ochranu lidského života. Jak již bylo naznačeno, legislativní úprava lidského života je velmi rozšířená, ale pouze částečně komplexní. Mezinárodní organizace sdružují obvykle velké množství států, které jsou spojením různých právních kultur a názorů. Z tohoto důvodu mezinárodní organizace často pouze proklamují povinnost chránit lidský život jakožto primární hodnotu, případně stanoví minimální limity, které státy musí dodržet, pokud mají zájem být členem dané organizace (viz. zákaz trestu smrti jakožto jedna ze stěžejních podmínek k povolení členství v rámci Rady Evropy). Avšak úpravu dílčích částí zpravidla ponechávají na jednotlivých státech, neboť mezinárodní organizace respektují jejich autonomii a pravomoc si daná témata upravit samostatně. Ať se již jedná o mezinárodní úmluvy, které mají pouze deklaratorní nezávazný charakter, nebo úmluvy, které stanovují konkrétní práva a povinnosti pro subjekty, je možné říci, že přístup států k těmto mezinárodním aktům je znakem projevu vysoké vyspělosti a snahy dodržovat a ctít principy demokratických moderních zřízení.

Ve třetí kapitole bylo pojednáváno o ústavně-právní úpravě práva na život v České republice, která je do velké míry reprezentována čl. 6 Listiny základních práva svobod. Předmětný článek 6 je dále rozdělen na 4 odstavce, které zakotvují nejdůležitější principy, charakteristické pro právo na život v našich podmínkách. Daný článek deklaruje zaručení ochrany lidského života každé fyzické osobě, a to do jisté míry i před narozením. V České republice míra ochrany nenarozeného plodu nedosahuje stejné intenzity, jako je tomu u narozeného jedince, nicméně záměr zákonodárce chránit i nenarozený lidský plod je vyjádřen přímo v rámci tohoto ústavního dokumentu. V souvislosti s tímto odstavcem byla též rozebrána otázka, zda je člověk objektem, či subjektem práva na život. Přestože je možné nalézt objektivní i subjektivní hlediska pojící se s právem na život, obvykle bývá dovozováno, že člověk je subjektem práva na život, a jako takový má právo svobodně rozhodovat o svém vlastním životě. Tato deklarace (jak bylo v dalších

částech práce rovněž zmíněno) však neznámá, že právo na život odpovídá negativnímu pojetí, a tudíž se rovná (zaručuje) právo na smrt. V dalších odstavcích byl poté taktéž rozebrán negativní požadavek na to nezasahovat do lidského života, jakož i nepřipuštění výkonu trestu smrti.

Poslední, čtvrtá kapitola, byla koncipována s cílem propojit teoretické poznatky o dílčích institutech (eutanazie a interrupce) s aplikační rozhodovací praxí soudů, a to nejen v České republice. V první části této kapitoly byla věnována pozornost problematice umělého přerušování těhotenství, které je v podmínkách České republiky vnímáno jakožto velmi benevolentní, neboť dává přednost autonomii vůle těhotné ženy, která může podstoupit zákrok - v podstatě z jakéhokoli důvodu (pokud ovšem současně naplní minimální zákonné limity). Jakožto protipól (a velmi aktuální problém) byla zvolena komparace se současnou právní úpravou interrupcí v Polsku. V roce 2022 došlo ke zcela zásadnímu rozhodnutí polského Ústavního tribunálu, který už tak velmi přísnou právní úpravu přístupu k interrupcím omezil natolik, že ženy nově nemohou podstoupit umělé přerušování těhotenství ani pro geneticko-zdravotní indikace plodu (neboť v souladu se zásadním vlivem katolické církve v dané zemi je kladen důraz na ochranu lidského života již od samotného početí). Tato změna rozproutila celospolečenskou debatu, neboť se jedná o velký zásah do práva žen (do jejich soukromí a práva rozhodovat o své vlastní tělesné integritě). Obdobným problémem, též mediálně poměrně probíraným, je relativně nově nastavený režim v USA, který rovněž probudil značné vášně, neboť přes 50 let nastavený precedent, kterým bylo ústavně zaručeno právo ženy na přístup k interrupcím, byl překonán, a v současné chvíli Nejvyšší soud stanovil, že jednotlivé státy federace mohou přístup k tomuto institutu upravit dle své vůle. Jak v případě polské právní úpravy, tak režimu nastaveného v USA, se začínají do praxe promítat nežádoucí situace, které vedou k těžkým zdravotním, či sociálním stavům, případně ženy nutí k vycestování za účelem podstoupení zákroku do jiného státu s benevolentnější úpravou.

Druhá část této kapitoly byla věnována problematice eutanazie a asistované sebevraždy v zemích Evropy, které tyto výkony umožňují. Konkrétní pozornost byla zaměřena na belgické zákonodárství, které je inspirováno holandskou úpravou, kterou ještě více liberalizuje, neboť jako první země na světě umožňuje výkon eutanazie bez věkového limitu. V rámci práce byly též zmíněny konkrétní sporné případy osob, které eutanazii podstoupily, a spornost posouzení toho, zda dané případy skutečně naplnily zákonná kritéria stanovená právní úpravou. Za velice

podstatnou část této kapitoly lze považovat komparaci názorů odpůrců a příznivců eutanazie, neboť právě oba póly pohledů jsou relevantními zdroji v případě zavedení eutanazie do praxe. Současná společnost pracuje s tezí, že problematika kvality života by měla být v dnešním světě jednoznačně zohledňována, a to i v případě, že do jisté míry půjde na úkor kvantity (ve smyslu umělého prodloužení života o několik dní, týdnů, měsíců, či let); za předpokladu, že se tímto zkrácením uleví od utrpení dané osoby. Zajímavé je též hledisko pohlížení na ono lidské utrpení a útrapy, které mnohé řády, jež znají nějakou formu usmrcení na žádost, shledávají jak v působení fyzické, tak psychické bolesti. V České republice i přes opakované snahy o prosazení není institut eutanazie, asistované sebevraždy, ani usmrcení na žádost či z důvodu utrpení znám. Jedinou modalitou těchto situací je možnost tzv. dříve vysloveného přání, které umožňuje pacientovi poté, co byl řádně seznámen se svým zdravotním stavem a možnostmi léčby, odmítnout takovou léčbu, která by mohla prodloužit jeho život.

Celkově je při pohledu na četnost zastoupení daného institutu (eutanazie, asistované sebevraždy) v právních rádech nutno podotknout, že se jedná spíše o minoritní počet evropských států, které by přístup k těmto institutům umožňovaly, neboť stále převládá názor, že lidský život je třeba chránit jakožto primární hodnotu společnosti.

Pokud by měl být shrnut celkový přístup práva na život z pohledu ESLP (ve smyslu problematiky eutanazie a interrupce), bylo by třeba reflektovat zejména tyto základní skutečnosti: Právo na život je chráněno jakožto primární a fundamentální lidská hodnota společnosti. Toto vyplývá i ze základní, a stále trvající, podmínky zákazu trestu smrti pro státy, které mají zájem být členy Rady Evropy. Z hlediska přístupu k interrupcím Evropského soudu pro lidská práva je možné vyvodit, že státy si mohou ujednat vlastní podmínky právní úpravy toho, do jaké míry budou chránit lidský plod před jeho narozením. Pouhý fakt, že stát zastává restriktivní přístup k dané problematice (tedy chrání lidský plod od velmi raného stádia), ještě neznamena, že jedná automaticky v rozporu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv, nýbrž se případné pochybení vždy musí posuzovat v kontextu konkrétní situace a případné kolize s právem ženy.

Eutanazie, či jiná forma usmrcení na žádost, je z hlediska postoje ESLP vnímána jakožto přípustná možnost ukončení lidského života, pokud si konkrétní státy přejí mít zavedené obdobné instituty ve svých právních rádech. V tomto ohledu zastává ESLP poměrně liberální přístup, který umožňuje široké uvážení pro

státy, jakou formou a v jakém rozsahu mohou předmětné formy usmrcení na žádost zavést. Ze zmíněného přístupu plyne, že Evropský soud pro lidská práva připouští, že mohou nastat situace, kdy zajištění jisté míry kvality lidského života může zvítězit nad kvantitou (umělým prodlužováním života). ESLP však současně apeluje na státy, aby před přijetím daných institutů zavedly dostatečné kontrolní, a především funkční mechanismy, které budou bránit ve zneužívání nebo nadužívání těchto elementů, jež jsou součástí práva na život.

Z výše zmíněného je patrné, že jak otázka interrupce, tak eutanazie, jsou velmi citlivá témata, která v mnohých ohledech rozdělují společnost na dva tábory (které se kloní buď pro, a nebo proti daným institutům). Do budoucna bude bezesporu zajímavé sledovat vývojové tendence v jednotlivých zemích, které mohou nabídnout různorodé úhly pohledů na daná témata. Osobně se domnívám, že zejména v oblasti problematiky eutanazie či asistované sebevraždy s ohledem na rozvoj a pokrok lékařské vědy a snahy prosadit do popředí kritérium zajištění vyšší míry kvality lidského života, lze očekávat progresivnější přístup států k danému tématu – tedy snahy o zavádění určité formy usmrcení na žádost. Naopak, z hlediska přístupu k interrupcím, mám za to, že přespříliš restriktivní přístupy k umělému přerušení těhotenství nejsou v dnešní společnosti dlouhodobě udržitelné, neboť významným způsobem zasahují do postavení žen.

Cizojazyčné resumé

The main aim of this diploma thesis is to present the right to life in terms of judicial case law. Human rights are a key and irreplaceable elements of legal systems in today's democratic society. Especially the right to life is enshrined in national and international sources in the front lines of these documents. The guaranteed right of human existence is not only a doctrinal theoretical concept, but on the contrary, it represents a complex system that is reflected in the everyday life of every person. It deals with the physical existence and integrity of the human being and topics of birth and death. Particular topics related to this broad complex have a significant overlap in the areas of philosophy, sociology, morality and ethics.

The diploma thesis is divided into four main chapters, and in each of them I've tried to approach the picture of the right to life from a certain perspective.

The beginning of the work is devoted to the development of the right to life dated to the period of The First Republic until nowadays. The concept and the value of human life has changed considerably over the periods and remains variable until today. The most significant change is considered to be the existence of the capital punishment, which had been carried out in our territory until 1990.

The second chapter deals with the international context of the right to life, in terms of international conventions. In this work, I mainly focus on international organizations and conventions, which are also important for the Czech Republic. A significant development of the creation of international organizations occurred in the post-war years, due to the effort of humans to prevent violence and the dishonor of human rights in the future. International organizations commonly only proclaim the obligation to protect human life as a primary value, or set minimum limits that states must guarantee, if they are interested in being a member of the particular organization. But the specific regulation is often left to the national law.

The third chapter is dedicated to the national regulation of the right to life. The main attention is dedicated to Article 6 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. This chapter also characterizes the individual parts of right to life (capital punishment, euthanasia, abortion). The given article declares the right to life to every living human being, it also allows particular protection of the unborn fetus. In the Czech Republic, the protection of an unborn fetus does not reach the same intensity as it does for already born and existing human being. In connection with this paragraph, I also deal with the issue of whether a person is an object or a

subject of the right to life. In the following paragraphs, there is also mentioned negative requirement not to interfere to human life, which includes prohibition of the capital punishment.

The last - fourth chapter connects theoretical knowledge about partial institutes (euthanasia and abortion) with the application of jurisprudence of courts in the Czech Republic and in the chosen states. From a large number of legal regulations of abortions, I've decided to choose examples of legal regulations and court decisions from Poland and USA (besides Czech republic), because they represents radical trends in the given institut. In case of euthanasia, I paid attention to the court practise of Belgium and Netherlands, It is obvious that both of the issues - abortion and euthanasia - are very sensitive topics, that divide society into two camps (which lean either for or against the given institutes). In the future, it will be interesting to follow the development trends in individual countries, which can offer various horizons of views on the given topics.

Použité zdroje a literatura

Knižní zdroje a odborné časopisy

ARNOLD, Rainer. 50 let *Všeobecné deklarace lidských práv. Evropské právo*. 1998, č. 9. ISSN: 1210- 5740

BAHÝLOVÁ, Lenka. FILIP, Jan. MOLEK, Pavel. PODHRÁZSKÝ, Milan. SUCHÁNEK, Radovan. ŠIMÍČEK, Vojtěch. VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky*. Praha: Linde Praha a.s., 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7

BARINKA, Roman. *Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému*. Právník. 2005, č. 1. ISSN 0231-6625

BULLETIN lidských práv č. 10/2020, Kontroverzní rozsudek polského ústavního soudu: faktický zákaz interrupcí rubrika Evropský systém ochrany lidských práv, str. 20 – 23

ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv II. Část – Protokoly*, Praha Linde. 2010, 187 s. komentář s judikaturou, ISBN 978-807-2018-789-048

ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv: [komentář s judikaturou]*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2010. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7201-789-4

DOLEŽAL, Adam. *Eutanazie: právní komparace ve vybraných evropských státech. Vnitř Lék 2018; 64(3): 257–265*. S. 9. ISSN Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i., Praha

FENYK, Jaroslav. *Návrh trestního zákona České republiky, příčiny a důsledky jeho nepřijetí: odlišný vývoj a osud projektů trestních zákonů od vzniku samostatného Československa*. Trestní právo. Praha: Lexis Nexis CZ, 2006, Roč.11, č. 6, ISSN 1211-2860

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*, 2. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN 978-80-904083-7-1

GALANDAUER, Jan. *Vznik československé republiky 1918*. Praha: Svoboda, 1988. ISBN 25-045-88

GERLOCH, Aleš. *K otázce právní povahy Listiny základních práv a svobod*. In: Realizace listiny základních práv a svobod v právním řádu ČR. Brno: Právnícká fakulta Masarykovy univerzity. 1994. 130 s. ISBN 8021008342

GRADY, John L. *Interrupce ano nebo ne?: (Důvody proti interrupcím)*. 2. vyd. Praha: Řád, 1992. Právo (ANAG). ISBN 80-901-1893-3

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1285-0

- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. 2., přeprac. vyd. Praha: Galén, c2007. ISBN 978-80-7262-471-3
- HOŘÁK, Jaromír, *Vražda a zabití v novém trestním zákoníku*, Bulletin advokacie č. 10/2009, rubrika Články
- HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Linde, 2003
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině: [komentář s judikaturou]*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 97-880-7380-1
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo: velký komentář*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4
- KNAPP, Viktor: *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996., ISBN 80-7179-089-3
- KOHNOVÁ, J., *Člověk a lidská práva- dokumenty OSN k lidským právům*, Praha: nakladatelství Socialistické akademie 1969.
- KÜHN, Zdeněk. *Ochrana lidského plodu v trestním právu*. Praha: Institut pro vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998
- KÜHN, Zdeněk. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. 2., rozš. vyd. Praha: Leges, 2022. Komentátor. ISBN 978-80-7502-609-5
- ODEHNALOVÁ, Jana. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8
- PAVLÍČEK, V. a kol., *Ústavní právo a státověda, II díl, část 2., Ústavní právo české republiky*. Praha: Linde, 2004
- POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 978-80-7400-398-1
- PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK. *Eutanazie - pro a proti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, str. 26-28
- ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života: [základní otázky lidské etiky]*. Praha: Vyšehrad, 1999. Cesty (Vyšehrad). ISBN 80-702-1302-7
- SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1485-7

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5

ŠPINKOVÁ, Martina a Štěpán ŠPINKA. *Euthanasie: víme, o čem mluvíme?* Praha: Cesta domů, c2006. ISBN 80-239-8592-2

ŠTURMA, Pavel. *Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva*. Bulletin advokacie. 2004, č. 7-8

VÁCHOVÁ, Milada. *Evropská unie a Evropská úmluva o lidských právech*. Brno, 2018. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity obor Mezinárodněprávní obchodní studia Katedra mezinárodního a evropského práva

VALACH, Vladislav; KÁBRT Jan. *Lékařský slovník*. 2 přepracované a doplněné vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem: k ...* Olomouc: ANAG, 2011-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-677-8

VONDRÁČEK, L., KURZOVÁ, H., *Zdravotnické právo – pro praxi a posluchače lékařských fakult*, Praha: Karolinum 2001,

VOŘÍŠEK, Václav. *Mezinárodněprávní ochrana lidských práv ve světle základních dokumentů a iniciativ*. Právní rozhledy. 1995, č. 4. ISSN: 1210-6410

WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Komentáře (Wolters Kluwer ČR) ISBN 978-80-7676-747-8

ZACHAR, A. *Historický vývoj trestnoprávnej úpravy vražd od prvopočiatkov po prijatie zákona č. 140/1961 Zb.*

ZIMEK, Josef. *Právo na život: (vybrané otázky související se základním právem člověka - právem na život)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnícké sešity. ISBN 80-210-1140-8

ZOUBEK, Vladimír. *Lidská práva: globalizace - bezpečnost*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-103-8

Internetové zdroje

AMNESTY INTERNATIONAL. *Všeobecná deklaráce lidských práv* [online]. 2020 Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravam/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>, [cit. 2023-10-20]

AMNESTY.CZ *Všeobecná deklaráce lidských práv*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>. [cit. 2024-02-17]

ASPI - WOLTERS KLUWER. *11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého*. Online. 2015. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/797/1/2/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho>. [cit. 2024-02-13]

BENEŠ, Roman. *Systém ochrany lidských práv na základě Paktů z roku 1966*. E-polis.cz [online]. 2005 Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/pravo/54-system-ochrany-lidskych-prav-na-zakladepaktu-z-roku-1966.html>, [cit. 2014-03-25]

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII. *Osud reprodukčních práv žen v rukou soudců Nejvyššího soudu: Konec potratů v USA?* Online. 2022. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/osud-reprodukcnich-prav-zen-v-rukou-soudcu-nejvyssiho-soudu-konec-potratu-v-usa>. [cit. 2024-03-21]

COUNCIL OF EUROPE. *Rada Evropy* [online]. 2023 Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz>, [cit. 2023-10-26]

ČAK - RADA EVROPSKÝCH ADVOKÁTNÍCH KOMOR. *EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA Otázky a odpovědi pro advokáty* [online]. 2020 Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/mezinarodni-vztahy/cz_pds_2020_guide-cedh.pdf, [cit. 2023-10-30]

ČESKÁ JUSTICE. *Senátorka představila návrh zákona o paliativní péči, počítá i s eutanazií. Ministerstvo je proti* [online]. 2024 Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/senatorka-predstavila-navrh-zakona-o-paliativni-peci-pocita-i-s-eutanazii-ministerstvo-je-proti/> [cit. 2024-03-26]

EUR-LEX., EVROPSKÁ UNIE, *Listina základních práv a svobod EU*. Online. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>. [cit. 2024-02-16]

EUTHANASIA PREVENTION COALITION. *Emily "Laura" is a healthy 24 year-old who was approved to die by euthanasia in Belgium. Emily has chosen to live*. Online. 2015. Dostupné z: <https://alexschadenberg.blogspot.com/2015/11/belgium-emily-laura-is-24-and-ready-to.html>. [cit. 2024-02-22]

EVROPSKÁ UNIE. *Charta základních práv Evropské unie* [online]. 2009. Dostupné z: https://euroskop.cz/wp-content/uploads/sites/3/2022/01/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf, [cit. 2023-10-30]

JIRSA Jaromír, PRUDÍKOVÁ Dana, PŘIBYLOVÁ Jana, kolektiv autorů, FINDEIS Stanislav a GAŇO Jiří, *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek II - Osoby (§ 15-435)*, CODEXIS publishing, 01.09.2018 Převzato z CODEXIS®
<https://next.codexis.cz/literatura/LT104613?dokumentVyras=Ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk+>

+Koment% C3% A1% C5% 99+s+judikaturou+-+Svazek+II+-
+Osoby+&pravyPanel=nalezky&hash=match-0#match-0, komentář k § 25, [cit. 23.01.2024]

KARHAN, J., KOVÁŘ, P., *Stav a vývoj zákonodárství umělého přerušeni těhotenství ve světě a u nás*, online.2018, dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view>, [cit. 2024-02-15]

KŘÍŽ, Jakub. *Struktura práva na potrat. Úvahy ve světle judikatury Nejvyššího soudu USA*. Zdroj: Právník č. 9/2021, rubrika Stati, str. 729 – 744, Online. 2021. Dostupné z: <https://next.codexis.cz/literatura/LT127274?dokumentVyraz=interruptce+v+USA&pravyPanel=nalezky#L127>. [cit. 2024-02-13]

KUNZ, Otto *Výklad Mezinárodního paktu o lidských a politických právech z roku 1978 – Více zde: <https://vrcha.webnode.cz/news/nejen-k-dobovemu-vykladu-paktu-o-obcanskych-a-lidskych-pravech-v-souvislosti-s-emigraci-csl-obcanu/>*. Online. 2023. Dostupné z: <https://vrcha.webnode.cz/news/nejen-k-dobovemu-vykladu-paktu-o-obcanskych-a-lidskych-pravech-v-souvislosti-s-emigraci-csl-obcanu/>. [cit. 2024-03-13]

LIDSKÁ PRÁVA. *Historie trestu smrti* [online]. 2018. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/trest-smrti/clanky/historie-trestu-smrti-v-ceskych-zemich>, [cit. 2023-10-14]

Listina základních práv a svobod Evropské unie. Euroskop [online]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/> [cit. 2014-03-25]

MASARYKOVA UNIVERZITA - PRÁVNICKÁ FAKULTA. *Ústavní listina Československé republiky, uvozená zákonem ze dne 29. února 1920, č. 121/1920 Sb.* Online. 2015. Dostupné z: <http://czecon.law.muni.cz/dokumenty/31526> [cit. 2024-03-13]

MECHLINSKA, Anna. *Polish Constitutional Tribunal Abortion Judgment. Human Rights Pulse* [online]. 14. 12. 2020. Dostupné z: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/polish-constitutional-tribunal-abortion-judgment> [cit. 2021-12-03]

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Podpora celosvětového zrušení trestu smrti* [online]. 2005. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/dalsi_informace/podpora_celosvetoveho_zruseni_trestu.html, [cit. 2023-10-27]

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE. *Doctor reignites euthanasia row in Belgium after mercy killing*. Online. 2006, BMJ. 18. února 2006; 332(7538): 382. doi: 10.1136/bmj.332.7538.382-c. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1370998/>. [cit. 2024-02-22]

OSN-UNIC PRAHA | INFORMAČNÍ CENTRUM OSN. *O Spojených národech*. Online. Dostupné z: <https://osn.cz/>. [cit. 2024-03-13]

POPOVIČOVÁ, Darina. *Právní úprava ochrany lidského života v historii samostatného Československa.*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie, Online. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/popov_icova_darina.pdf [cit. 2024-02-15]

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Srovnání právní úpravy eutanazie a asistované sebevraždy ve vybraných státech.* Online. 2018. Dostupné z: <https://www.proeutanzii.cz/documents/et-2020-pi-komparaceStatu.pdf>. [cit. 2024-03-13]

PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY, KATEDRA PRÁVNÍ TEORIE. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. 2016. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2006/MVZ163/um/1423828/obsah_8._hodiny.pdf , [cit. 2023-10-18]

PRÁVO NA ŽIVOT V KOMPARATIVNÍM POHLEDU. *Auditorium - občanská ukázka.* Online. [cit. 2024-03-13] Dostupné z: http://www.auditorium.cz/pdf/Obcanska_ukazka.pdf

SENÁT ČR. *Návrh senátního návrhu zákona senátorky Václavy Domšové o důstojné smrti - senátní návrh č. 303.* Online. 2008. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2328>. [cit. 2024-03-22]

SEX, POLITICS, AND RELIGION: THE CLASH BETWEEN POLAND AND THE EUROPEAN UNION OVER ABORTION. Online. 2004. Dostupné z: <https://digitalcommons.du.edu/djilp/vol32/iss4/4/>. [cit. 2024-03-13]

UNITED NATIONS - INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Charta OSN.* Online. 2009. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/charta-osn/>. [cit. 2024-02-16]

VLASTNÍK, Jiří. *Právní téma rodinných listů.* Online. Rodinné listy č. 10/2013. Dostupné z: https://www.vejwun.cz/images/VLA-Dite_a_pravo-Rodinne_listy-071113-nov.pdf. [cit. 2024-02-17]

WEST'S ENCYCLOPEDIA OF AMERICAN LAW, Jack Kevorkian. *West's Encyclopedia of American Law.* 2005. Dostupné z: http://www.encyclopedia.com/topic/Jack_Kevorkian.aspx [cit. 2024-02-13]

Judikatura

Vnitrostátní judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 31.7. 2023, ÚS 1594/22, ve věci Do Not Resuscitate“ („ne-resuscituj“)

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 1995, sp. zn. To 102/95

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 7. 2009, č. j.1 Co 192/2008-134

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 12. 2018, č. j. 34 C 196/2013-294

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 8. 2020, č. j. 3 Co 31/2019-390

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2022.č. j.:25 Cdo 660/2021-429

Zahraniční judikatura

Posudek soudního dvora EU č. 2/94, ze dne 28. března 1996, *O přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*

Rozhodnutí Ústavního tribunálu Polska ze dne 28. 5. 1997, ve věci *K 26/96*

Rozhodnutí Ústavního tribunálu Polska ze dne 22. 10. 2020, ve věci *K 1/20*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7.7.1989, stížnost č. 14038/88, ve věci *Soering v Spojené království*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29.4. 2002, stížnost č. 2346/02, ve věci *Pretty v. Spojené království*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9.3. 2004, stížnost č. 61827/00, ve věci *Glass v. Spojené království*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 20. 3. 2007, stížnost č. 5410/03, ve věci *Tysięc v. Polsko*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. ledna 2011 stížnost č. 31322/07, ve věci *Haas v. Švýcarsko*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 26.5. 2011, stížnost č. 27617/04, ve věci *R.R. v Polsko*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 30. 10. 2012, č. stížnosti 57375/08, ve věci *P. a S. v. Polsko*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 6. 2013 stížnost č. 23944/04 , ve věci *Eremiášová a Pechová v. Česká republika*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5.6. 2014, stížnost č. 46043/14, ve věci *Lambert a ostatní v. Francie*

Rozsudek Nejvyššího soudu Spojených států amerických ze dne 7.6. 1965, ve věci *Griswold v. Connecticut*, 381 US 479 (1965)

Rozsudek Nejvyššího soudu Spojených států amerických ze dne 12.4. 1971, ve věci *Spojené státy v. Vuitch*, 402 US 62 (1971)

Rozsudek Nejvyššího soudu spojených států amerických ze dne 22.1. 1973, ve věci *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973)

Rozsudek Nejvyššího soudu spojených států amerických, ze dne 24.6.2022, ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, 597 U.S. (2022)

Rozsudek Soudního dvora EU, ze dne 4. října 1991, ve věci C-159/90. *The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd proti Stephen Grogan a dalším*

Právní předpisy

Evropská úmluva o ochraně lidských práv

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech , přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (Transplantační zákon) , ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 372/ 2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

Všeobecná deklarace lidských práv, přijatá 10. Prosince 1948, DE 01/48

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1999Sb, o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, protokol č. 13

Smlouva o fungování Evropské unie

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU, O uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 100/2004 m. s. o Druhém opčním protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech týkající se zrušení trestu smrti

Sdělení č. 549/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské úmluvy o vydávání

Vyhláška č. 75/86 Sb., Vyhlášky ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., O umělém přerušení těhotenství

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. července 2022, O rozhodnutí Nejvyššího soudu USA o zrušení práv na umělé přerušení těhotenství ve Spojených státech a nutnosti zaručit práva na umělé přerušení těhotenství a zdraví žen EU (2022/2742(RSP)) In: Eur-lex.europa.eu [online]. [cit. 13.2.2024]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/52362/1/DP%20Alexanderova%20Aneta.pdf>

Usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.